

146720

KOMÁROMI JÁNOS

*Y!
Lug
a fenyves*

Komáromi János

ZÚG A FENYVES

KOMÁROMI JÁNOS

ZÚG A FENYVES

A magyar ember ősi anekdotázó elbeszélő kedve Mikszáth óta kevés iróban támadt fel olyan lebilincselő és friss erővel, mint Komáromi Jánosban. Ha az ő regényeit olvassuk, az előszó ízét érezzük, a mesélő megragadó közvetlenségét s az előszó művészetét; — Komáromi stílusának az adott különös és rokonszenves eredetiséget, hogy nem írott, hanem beszélt stílus. A „Zúg a fenyves“ egyik legszebb munkája, mely hozánk határain túl is elismerést és híveket szerzett az írónak. „Teri“ címen jelent meg németül és nagy sikert ért el, úgyszólván hónapokon belül elfogyott. Komáromi magyar olvasótáborra is úgy tartja számon ezt a művet, mint elbeszélő irodalmunk egyik komoly és időtálló értékét. Az új magyar kiadás öszinte öröme szolgál a szép magyar szó minden barátjának. Ezzel a regénnyel egy kötetben jelenik meg Komárominak egy másik bájos kisregénye, az „Egy leányért“, mely egy meghitt hangulatú történetben azt mondja el, hogyan rívja ki az érvényesülést és a boldogságot az állástalanság sötét esztendőiben egy merész magyar fiú a messzi Dél-Afrika bányáiban. Meleg, családias hangú regény ez, nemes és tiszta írás, s lapjait a magyarságnak az a bensőséges szeretete hatja át, amely oly jellemző Komáromi János minden munkájára.

KOMÁROMI JÁNOS
ZÚG A FENYVES

KOMÁROMI JÁNOS MUNKAI

All a malom. Elbeszélések
De szép az élet. Elbeszélések
Egy leányért. Zarándok utam. Kisregények
Elszállott évek. Elbeszélések
Emlékeim
Északon ősz van. Elbeszélések
Esze Tamás. Regény
Harangoz a mult. Regény
Hat vőlegény. Elbeszélések
Indulj fakó lovam. Regény
Marcsa férjhez megy. Regény
Megy a felhő. Regény
Menekülés az asszony elől. Regény
A nagy háború anekdotái
A nyolcadik osztály. Elbeszélések
Ordasok. Regény
Őszi verőfény. Elbeszélések
Régi világ. Elbeszélések
Távoli harangszó. Elbeszélések
Vihorlári szél fúj. Regény
A régi szerető. Regény
Ősdiák. Regény
Elment a nyár. Elbeszélések
Régi ház az országútnál. Regény
Cs. és kir. szép napok. Regény
Az elvált feleség. Regény
Nagy leányka, kis legényke. Elbeszélések
Csatangolás mindenfelé. Elbeszélések
Tilinkó. Elbeszélések
Szép vagy Magyarország. Regény
Szülőföldem szép határa. Elbeszélések
Az idegen leány. Regény
Pataki diákok. Regény
Mit búsulsz kenyeres. Elbeszélések
Hé, kozákok. Regény
Zúg a fenyves. Regény
Különös utazás. Regény
Zágon felé. Regény
Vidrocski. Elbeszélések
Őszi harmat után. Regény
Jegyenék a szélben. Kisregények

KOMÁROMI JÁNOS

ZÚG A FENYVES

REGÉNY

RÉVAI

146720

Copyright by Révai, Budapest, 1943

73877. — Révai

ESTE volt: a vendégek oszladozni kezdtek a teraszról.

Én összehúzódtam az egyik sarokszékben s a vizet néztem. Millió csillag remegett a Balaton fenekén s messziről átcsillogtak Füred parti lámpásai. Hűvös áram csapott meg olykor a túlsó oldal felől: mintha az éjszaka lélekezett volna egyet-egyed. Utána még nagyobb hallgatás következett. S azalatt szünetlenül zsongott a víz.

A terasz üres volt s én felgyűrtem a galléromat. A pincérek lecsavarták a villanyfényt, csak egyetlen nagy égő szikrázott még a sétány felőli részen. Túl a sétányon zenekar játszott.

Egész nap szomorú és levert voltam, de e szomorúságomnak nem tudtam okát adni. Most, amint ott ültem az egyik sarokszékben, rég-elmúlt dolgokra gondoltam. Olyan emberekre például, akik nagyon közel álltak hozzám valamikor s akikről esztendőök óta nem hallottam semmit. Az ilyen gondolat rabul ejt nem egyszer, ha igen egyedül érezzük magunkat. S különösen késő estén.

A pincér feketekávét hozott. Vagy félórája ülhettem így, magam elé nézve. Azt hiszem, akkor már nem is gondolkoztam és ha mégis lettek volna

gondolataim, szétfolytak a semmibe, mint a tejút sávja a mennybolton.

Mikor a pincér is elment, föltekintettem. Félhomályban volt a terasz s feltűnt, hogy egészen egyedül vagyok. Azaz mégse... Meglepett, hogy szemközt, a terasz másik sarkában még ült valaki. Ugyanúgy, mint én: maga elé gondolkozva, füléretakart gallérral. Nem tudtam, vacsora után ragadt-e itt, vagy csak később sompolygott-e a szemközi sarokba? Hirtelen gyanúm támadt, hogy az az ismeretlen valaki most engem figyel s csak azért célja van velem.

Néhány pillanatig szembenéztem vele, de az arcát nem tudtam kivenni a homályban. Éreztem, hogy óvatosan figyelget reám. Egyszerre nyugtalan lettem s felálltam, hogy vagy a szobámba megyek fel, vagy elsétálok kissé a parton.

Felálltam, kifelé indultam. Az idegen mellett kellett elhaladnom. E pillanatban tudtam, hogy az ismeretlen alak határozottan engemet néz. Már az asztala előtt lehettem, amikor váratlanul megmozdult:

— Szervusz.

Visszafordultam s pillanatig szembeálltam vele. Akkor már felállt s a kezét nyújtotta:

— Nem ismeresz meg?

Egyike volt ama régi barátainknak, akikre csak negyedórával előbb gondoltam vissza némi szorongó meghatottsággal. Anélkül azonban, hogy erre a meghatottságra valami egyéb okom is lett volna. Csak éppen, mert az eszembe jutottak véletlenül. Ez a bajtársam, aki ily váratlanul lépett most elém, talán a legközelebb állt hozzám a kevesek közül is. Nyolc esztendeig jártunk egy osztályba s ugyanegy zászlóaljban találkoztunk össze a háború első hetei

alatt. Akkor elvesztünk egymástól. Ennek nyolc esztendeje éppen.

Kezet adtam neki:

— Isten hozott, Kálmán! Tudod-e, hogy rád-gondoltam az előbb is...

Láttam, hogy örül a találkozásnak.

— Én pedig egy órája figyeltelek már. Nem akartalak megzavarni...

Nem értettem.

— Tudod, — folytatta kissé zavartan — az író-féle emberek nem szeretik, ha ajtóstul rohanják meg őket. Úgy láttam, mintha gondolkoztál volna valamin. De foglalj helyet, ha nem vagyok terhedre...

— A legnagyobb örömmel!

Leültünk szemközt. Barátom csengetett a pincérnek s bort kért. Cigarettaival kínált meg, maga is rágyújtott, puha kalapját letette maga mellé, hátradült s végigsimított a haján. Nyolc év óta alig változott valamit: kis fekete bajuszát most is apróra nyírta, ujjongó arc-színét most is őszintén megirigyeltem. De a mosolygó szeme alatt mintha régi bú árnyéka szaladt volna át egyszere-kétszer. Lehet persze, hogy csalódtam.

A pincér elhozta a bort, felbontotta az üveget és eltiúnt. A barátom így kezdte ekkor:

— Nyolc esztendeje, ugye? Ládd, én azóta is körülbelül mindent tudtam rólad. Olvastam néhány könyvedet, mert ne gondold azért, hogy a vidéki ember annyira elmaradt, mint ahogy a regény-írók szokták elképzelni. Örültem, mikor a nevedet láttam s tudod-e, hányszor ismertem rá egy-egy részletben közös élményeinkre! Egyízben különösen hálás voltam neked. A cassinoi fogolytáborban — most három éve — több magyar újságot kaptunk

egy napon s ott olvastam egy tréfás rajzodat. Úgy megnevettettél, hogy könnyeztem. Hálás voltam érte, mert úgy hatott rám akkor, mint egy biztató üzenet távoli ifjúságunkból.

Szerénykedni próbáltam, de ő tiltakozott:

— Megnevettettél, hogy könnyeztem tőle.

Kicsit elhallgattunk. A csillagok nyári fényben szikráztak az ég tetején és a Balaton mélységében. A sétány felől fojtott nevetés hallatszott néha s a fákon áttetsző világosságon túl játszott a zene. A víz szüntelenül zsongott.

Ketten voltunk. Barátom fölemelte a poharát, koccintottunk.

— Hát veled mi történt azóta? — kérdeztem aztán.

Elhallgatott egy szünetre. De hirtelen felrívült s előrehajolt:

— Velem? Az én történetem egyszerű, de talán érdekes. Ezen az egyen kívül nem is történt velem semmi más, hanem ez az egy tart hét esztendő óta egyvégben. Lehet, hogy ma éjjel pontot tehetek utána.

Most én hajoltam előre:

— Hogyan? Ma éjjel?

— Igen — és mosolygott hozzá, de a szeme alatt ismét mintha ama régi bú árnyéka futott volna el. — Ha igaz, három óra múlva vége lesz mindennek. Ez alatt a három óra alatt kibeszélhetem magamat veled s akár meg is írhatod, ha úgy találnád, hogy érdemes lesz. Az a kérdés, nem foglak-e fárasztani veled?

— A világért se, pajtás!

— Nem bánom. Csak annyit bocsátok előre, hogy élet-regényem részleteiről sokan tudnak azok közül, akik részvétellel kísérték valamikor, vagy ma-

gukban örültek a kínládásaimnak. De csak részletekről tudnak: kiki amennyit velem együtt látott vagy átélt belőle. Te vagy a második ember, akinek most elejétől-végig elmondok mindent. Hogy ki volt az előtted-való, majd sor kerül arra is. De sietnem kell, mert csak három órá van a számodra.

Hirtelen azt kérdeztem tőle:

— Mondd csak, mikor érkeztél ide?

— Ma este hét órákor.

— S meddig akarsz ittmaradni?

— Holnap délelőtt kilenckor hazautazom s azt hiszem, soha többé nem mozdulok ki a falumból.

— Holnap délelőtt? — s kíváncsian néztem rá.

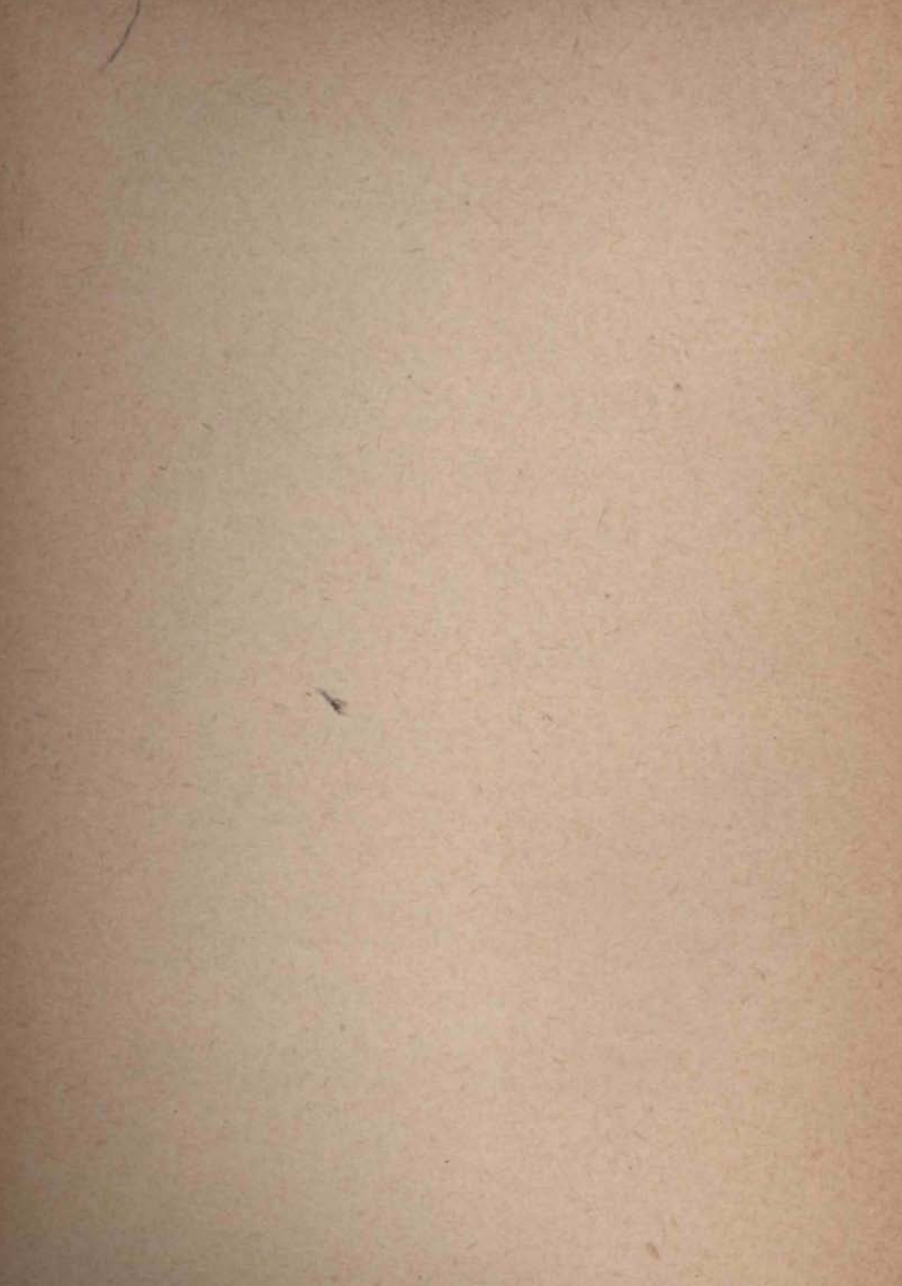
— Most féltíz múlt. Holnap délelőtt kilencig éppen tizenegy óránk van.

— Majd meglátod, — folytatta elváltozott hangon — hogy csak három van. Egy perccel több a magam számára sincs. Félegy után fut be az éjjeli személyvonat: abban a pillanatban én felállok, kezefogok veled és itthagylak...

— De miért?

— Hiszen ezt akarom elmondani.

Hátradőlt, szokása szerint simított a haján és beszélni kezdett.

EZERKILENC SZÁZTIZENÖT december második felében, úgy este öt és hat óra között először léptem ki a kórzóra. Egy felvidéki városkáról van szó. Hogy melyikről, igazán nem fontos. Gondold magad elé Besztercebányát, Losoncot, Bártfát vagy Egert: egyre megy. A szereplők nevei is éppúgy mellékesek. Egytől-egyig élnek még, akikről szó lesz e történetben.

Azon a decemberi estén, amelyen először engedtek ki a kórházból, pilingélt a hó. Engemet még nyár közepén úgy összelövődöztek az északi harctéren, hogy egyfolytában feküdtem azóta. A kórházból ezen az estén mehettem ki először s mindössze egy órára. Mert a főtörzsorvos nem ismert tréfát, ha valaki önkényesen próbálta volna meghosszabbítani az egyórai kimaradási időt. Én zászlós és huszonegy esztendő voltam ekkor. Ez ugyan nem játszik szerepet, csak éppen megemlítem.

A kórház felől jövet kiértünk tehát a kórzóra, mert egy sebesült hadnagy-társammal jöttem ki. Ő felkötött balkézével, én botra támaszkodva. Amint befordultunk a sétátérre, hirtelen erős világ csapott szembe. Mert a főtéren, legalább ebben az időpontban, kigyúlt a két ívlámpa is. A harctér és a kórház

hónapjai után jólesett az az első pillanat, amikor emberek között lehettünk újra, akik örülnek egymásnak és az életnek.

Képzeld magad elé egy ilyen felvidéki városka sétaterét a háború második esztendejében, amikor a háborúból alig éreztünk még egyebet néhány család gyászánál, amikor még lakkcipőbe és elegáns tisztisapkába vághattuk magunkat és örülhettünk a kedvünk szerint! Ez az első és második esztendő kedvesebb volt talán a békebeli világnál is. A fiatal-ság fölött állandóan fenyegetett a háború, az öregeket meghatották a fiatalok szenvedései s többen elnéztek nekik. Persze csak bizonyos korlátokon belül. Akkor először nem tűnt föl, ha egy hadnagy a karját nyujtotta egy tizenhat esztendő-s kisasszonynak, ha a kisasszony nem volt is még menyasszonya a hadnagy úrnak. A tiszturak nyalkán feszítgettek és ha egyik-másik eltűnt a korzóról s három hét múlva híre jött, hogy örökre felbukott az orosz sáncok előtt, vagy a Drina partján, a kisasszonyok megsiratták keservesen.

Igen, azok kedves idők voltak!

Emlékezz csak vissza: soha annyi ozsonnát, apró házibált nem rendeztek, mint akkoriban. Ma itt, holnap annál a háznál jöttek össze a fiatalok, és ha nem volt cigány, zongora mellett mulattak hajnalig. Ezek a multságok akkor már veszítettek egykori túlzásaikból. Csöndes, szinte ünnepi hangulatú vigadozások voltak, a tiszturak komolyab-bak lettek, tánc közben halkabban pengették össze a sarkantyút s a kisasszonyok többen megengedtek a tiszturaknak. Persze, csak bizonyos korlátokon belül. Olyan bizonytalan volt akkor minden s nem lehetett tudni, vajjon két hét múlva egy-egy

tisztúr nem a Sztripa-menti havat fogja-e ölelgetni hidegülő karjaival?

Azonban eltértem a tárgytól, de ezen ne csodálkozz. Ez az este oly mélyen vésődött be az emlékezetembe, hogy nem fogom elfelejteni, amíg élek. Eppen elég okom van rá. Aztán egy felvidéki városkáról van szó és én, valahányszor Rozsnyó, Lőcse, Ungvár nevét hallom, megindultság fog el. Mit jelentettek nekünk ezek a feledhetetlen városkák! S ki tudja, megérjük-e valamikor, hogy szabadon mehetünk vissza Rozsnyóra, Lőcsére, vagy Ungvárra!?

Ott hagytam el, hogy hadnagy-barátommal a korzóra értünk. Hiszen ismered ezeket a felvidéki sétatereket. Először egy fehér kirakatú drogéria, az egész kirakat villanyfényben, mellette a helybeli Párisi Nagy Áruház, a sarkon a cukrászda, szemközt fényes ablakaival a Pannónia vagy a Széchenyi nevű első-kávéház s odabent cincogni kezdenek már a cigányok...

Egy-két tisztén kívül alig ismertünk valakit. Az önkéntes-iskolánk másutt volt annakidején, régi bajtársaink pedig a harctereken voltak, vagy elszóródtak azóta. Isten tudja, merre.

De már a tizedik percben csaknem konfliktusunk támadt egy főhadnaggyal.

Mondom, szótlán örömmel lépegettünk egymás mellett az én hadnagy-barátommal. Elnézegettük a párokat, néhol ötös-hatos csoportok is jöttek, fesztelen hangulatban és járda-szélességben, szemügyre vettük és bírálgattuk a lányokat, fogadtuk az önkéntesek merev tisztelgését és köszöntöttük a feljebbvalóinkat, amikor — a sétatér túlsó végétáján — egy főhadnagy sietett velünk szembe. Mintha keresett volna valakit a korzón. Ennek a főhadnagynak semmi szerepe nem lesz az én törté-

netemben, mindössze ezen az estén, mivel az ő révén, de az ő tudta nélkül lettem figyelmes arra a leányra, aki oly szerencsétlen lett énmiattam és akire annyi szeretettel és fájdalommal gondolok vissza a mai éjszakáig.

A főhadnagy ugyanis, aki szemlátomást idegesen jött velünk szembe, nem fogadta a köszönésünket. Pedig látnia kellett volna, hogy előírászerűen tisztelegtünk neki mind a ketten. Már elrohant mellettünk s két pillanat múlva eltűnt a korzó közönységében.

Mi ketten ijedten néztünk össze, ami természetes volt. Hadnagy-társamnak már megvolt a nagyüzüstje, nekem két kitüntetés is csillogott a szívem fölött. A főhadnagy ezzel szemben olyan csupasz-mellű volt még, mint a koppasztott tyúk. Összenézünk tehát:

— Te, ezt a frátert azonnal kérdőre vonjuk!

Hadnagy-társam hidegen bólintott:

— Ugyanezen az állásponton vagyok. Meg kell táncoltatni.

S visszafelé indultunk. Ha botrány kell, legyen botrány! A főhadnagynak egyelőre nyomaveszett ugyan, de csak előkaparítjuk majd. Már a kávéház előtt lehettünk. A négy világos tükörablak alatt néhány tiszt vert csoportot, amikor feltűnt a főhadnagy. Visszafelé tartott, de most már egész nyugodtan s mintha beszélgetett volna valakihez. A tömeg felett azonban egyelőre csak a sapkáját vettük észre.

Megálltunk, szemközt a kávéházzal, hogy itt kérjünk tőle magyarázatot. Ha botrány kell, legyen botrány! De olyan, hogy három hétig arról beszéljen az egész város!

A botrányból azonban nem lett semmi.

Az a csoport, mely közvetlenül a főhadnagy előtt ment, már elhaladt mellettünk, én és hadnagytársam már a gyalogjáróra akartunk rálépni, hogy most pedig eléjeállunk, de a legutolsó pillanatban csak ottragadtunk a gyalogjáró szélén. Szó szerint ottragadtunk.

A főhadnagy ugyanis két nővel jött ezúttal s fesztelenül diskurálgatott velük. Illetve csak az egyikkel beszélt, aki túlfelől ment tőle. Kedves szemű asszonyka volt s mint pár nap múlva megtudtuk, éppen a felesége.

De a főhadnagy és a felesége közt egy leány is jött. Emiatt a leány miatt ragadtunk oda mind a ketten.

Pedig nem volt benne semmi különösebben feltűnő. Termetre alig lehetett magasabb a közepesnél s nem volt még tizenhét esztendő. Ezt már tőle tudtam meg, később. Barna kosztümben jött, széles őszirózsával az öve mellett, magasszárú barnacipőben, fekete kis prémsapkában. A haja szőkésnek tetszett az első pillanatban és én ma sem tudnám megmondani, mi történt velem, amikor úgy egyszerre megláttam. Pedig akkor nem is nézett felém. Emlékszem, hogy a szeme színét például, amit leánynál vagy asszonynál leghamarabb veszünk észre, meg se tudtam jegyezni magamnak. Azt se mondhatnám, mintha feltűnően szép lett volna. Csinos volt. Az arca inkább kerekded s kissé talán szabálytalan. De ez tette annyira vonzóvá. Csak a szeme volt kivétel. Lehet azonban, hogy itt is tévedek. A szeme talán azért ütött meg annyira, mert hó pilingélt s a két szemöldökére talán éppen abban a pillanatban, amikor először láttam meg őt, két hősillag esett rá s az ívlámpa fényében csillogni kezdett az

a pehely. Olyan lett tőle a leány szeme, mint két szikrázó csillag.

Már csaknem előttünk voltak. A főhadnagy éppen a leálynak szólt valamit, a leány igent bólintott rá s ugyanekkor reámpillantott a főhadnagy. De most már mi nem tisztelegtünk neki.

A leány miatt feledkeztünk meg a tisztelgésről.

Elhaladtak mellettünk. A kávéház előtt beszélgető tiszték egyszerre összecapták a sarkantyút s olyat tisztelegtek, hogy beleremegett az arcuk. A leány megfordult és visszaszólt valamelyiküknek:

— Jóestét, Laci!

A kitüntetett tiszt, akit Lacinak szólított, egy kis zászlós volt. A kis zászlós bólintott s belepirult. Azt hiszem, ezt az egy megszólítást nem adta volna három harctéri kitüntetésért.

Amikor eltűnt a leány, összenéztünk:

— Mit szólsz hozzá?

Hádnagy-társam kérdéssel felelt:

— Hallottad a hangját?

Szótlanul indultunk meg a kórház felé, mert a kimenő egy órára szólt. Egész este alig szóltunk egymáshoz. Lefeküdtünk aztán s tizenegy óra is elmúlt már, de a barátom csak forgott az ágyban. Átszóltam hozzá:

— Ugye, arra a leányra gondolsz?

— Arra. Te is?

— Én is.

Elhallgattunk. Most már ő kezdte:

— Meg kellene ismerkednünk vele. De hogyan?

— Csak türelem! Aztán hátha nem is idevaló!

S hátha menyasszony is már!

A hadnagyot ez nem zavarta különösebben:

— Majd leütjük a vőlegénye kezéről.

— Aztán melyikünk venné el? — kérdeztem nevetve.

Erre már nem felelt. Még átszóltam hozzá egyszer:

— Jóéjszakát!

— Jóéjszakát...

De órák teltek el, amire el tudtam aludni. A barátom hosszan lélekezett ugyan, de meg voltam győződve, hogy csak tetteti a nyavalyás.

A másnap is elment valahogy. Este, pontosan öt órakor, kint voltunk a korzón. Ugyanaz a kép, mint az előző napon. De minket kettőnket alig érdekelt már a korzó. A leányt vártuk.

A nagy kávéház sarkában tüzértisztek ácsorogtak. Mert elfelejtettem mondani, hogy tüzerek és vadászok állomásoztak a városkában. Mi ketten a vadászokhoz tartoztunk.

Önkéntelenül odaálltunk a kávéház bejárója elé. Ha ma este is kijön, itt kell elhaladnia előttünk.

Egész nap hó esett, de estére elmentek a felhők. Hidegen égett a sok csillag s gyenge északi szél jött Késmárk felől. A friss hó hersegett a sétáló párok alatt, az ívlámpák szikráztak s mindenki jókedvű volt. Hiszen akkor senki se tudhatta, meddig örülhet egymásnak és az életnek!

Már egy félóra múlhatott el így s mi még egyre vártunk. Odaszóltam a hadnagynak:

— Látod, mégis idegen leány lesz. Ma már valószínűen elutazott. Most aztán kereshetjük...

De a hadnagy ugyanakkor meglökött:

— Ott jön!

Még nem vettem észre, de akaratlanul összemegtem. Ez a megremegés persze jólesett, s mégis ingerült lettem sajátmagam ellen. A gyengeségem bántott. Nem egy leányt ismertem már addig,

nem egy kedves emlékem maradt utánuk, de nyavalyásnak még soha nem éreztem magamat. Most pedig határozottan gyámoltalan kezdtem lenni.

A leány csakugyan jött, pontosan úgy öltözve, mint tegnap este. Széles őszirózsa az öve mellett, fekete kis prémsapka a fején. De most valóságos udvara volt: valami öt-hat tiszt kíséerte s mind az öt-hat azon volt, hogy oldala mellé kerülhessen. Életre-halálra szóló verseny folyt ezért a leányért, azt már láttam.

A leány pedig jött a középben. Kissé kötekedő járással, mint a kényes gyerekek. Valamelyik tiszt különösen sikerült tréfát rögtönözhetett a csoportban, mert a leány felkacagott. Bágyadtan csengő kacagással.

Akkor már csaknem elértek bennünket. A leányt néztem kitartóan. És ahogy a szabálytalan, kedves arcában gyönyörködtem, szinte elszorult a szívem. Ma sem tudom, miért? Lehet, hogy már akkor féltékeny lettem azokra, akik körülötte taposták egymást.

Elhaladtak mellettünk. De akkor egyszerre megfordult a leány, kissé visszavetett fejjel s oda-szólt a tüzértisztek csoportja felé:

— Szervusz, Géza!

A tüzértisztek felé pillantottunk mind a ketten. A tiszték valamennyien tisztelegtek s ugyanakkor összekapták a sarkantyút. Pontosán úgy, mint tegnap este a vadásztisztek. A „szervusz Géza“ egy tüzerönkéntesnek szólt, aki a tiszték között állt. Kihívó daccal állt ott ez az önkéntes, a jobb lábát kissé előretéve, balkezeivel a kardja markolatán, ahogy ez már tizenkilenc éves tüzerönkénteseknél szokás. Az önkéntes a leereszkedés bizonyos nemé-

vel emelte jobb keze két ujját a sapkájához, de nem rendült meg különösebben.

A leány és kísérete ekkor már eltűnt. Mi ottmaradtunk a kávéház előtt s egyelőre nem szóltunk egymáshoz. Valami addig szokatlan melegséget éreztem. Nem voltam szerelmes az ismeretlen leányba, hisz ez lehetetlen is lett volna. Inkább megkapott benne valami. De hogy mi, arról nem tudtam számot adni magamnak. Azt hiszem, csak gyönyörködtem benne s jólesett a tudat, hogy a leány is meglátott és észrevett. Amikor ugyanis visszavetette a fejét s odaköszönt a fölényes magatartású önkéntesnek, úgy tetszett nekem, mintha rajtam is megakadt volna s talán a pillanat negyedrézéig mintha rajtam feledkezett volna a tekintete. Ez persze lehetett csalódás is, de én meg voltam győződve, hogy a leány észrevett. Hónapok mulva, amikor már elmaradt az oldaláról az utolsó szál tiszt is, — és pedig énmiattam — nem egyszer bizonygatta előttem, hogy csakugyan ezen az estén látott meg először, és hogy valami megmagyarázhatatlan érzés folytán már ekkor megjegyzett magának. Tudjuk azonban, hogy a leányok, különösen ha szerelmesek is, minden esetben hajlandók elfogadni az ilyen utólagos sejtelmeket. Ma már tudom, hogy ezen az estén, ha észrevett volna is, félperc mulva már elfelejtett. Csak a következő napokon lehetett figyelmes reám, amikor esténként szembenültem vele a kávéházban s a szememet pillanatra le nem vettem róla.

A leány s az öt-hat tiszt akkor már eltűnt előlünk. Ránéztem a barátomra:

— Mit szólna hozzá?

— Határozottan tetszik — válaszolt hidegen. Csak azon töröm magamat, mimódon ismerhetnék meg?

— Az a legkevesebb. A tüzérek között ácsorog az a szemtelenképű önkéntes, aki csak úgy félvállról fogadta a köszöntését. Mivel a leány tegezi, vagy rokona lesz, vagy valami közeli ismerőse. Talán egy iskolába jártak kisebb-korukban s onnét maradt fenn a tegeződés. Az önkéntest mindenestre le fogjuk csípni...

— No, ez okos gondolat — mondta barátom.

Még ottmaradtunk vagy tíz percig, de a leány nem tűnt elő többé. Lehet, hogy a tér túlsó oldalára kerültek át. Vagy tíz perc múlva láttuk, hogy az önkéntes köszön a tiszteknek s megindul az ellenkező irányba.

Utánaeredtünk. Száz lépés után elértük. Rászóltam:

— Hé, önkéntes!

Dacosan vágta fel a fejét. Amikor látta, hogy tisztek fogták meg, haptákba állt:

— Parancs, zászlós úr!

— Te önkéntes, ismered azt a csinos leányt, aki az előbb köszönt neked a kávéház előtt?

Az önkéntes nem állt többé haptákban. Ahe-lyett tüzérönkéntesi hetykeséggel vágott vissza:

— Hogy csinos? Meghiszem! Mondták azt már mások is!

— Hogy hívják?

— Mayer Teri.

— Honnan ismered?

— Honnan? Onnan, hogy a saját húgom!

Ezt ugyan gondolhattuk volna. Bemutatkoz-tunk neki, az önkéntes összecsapta a bokáját:

— Mayer Géza vagyok, hadnagy úr! Mayer Géza vagyok, zászlós úr!

Most már hárman indultunk meg, lefelé. Az önkéntes felvilágosítással szolgált ezalatt:

— Meg akarjátok ismerni? Majd szólok neki, hadnagy úr, kérlek alássan. Sajnos, én nem érek rá ezidőszerint, de a húgom a szüleimmel esténként zenét szokott hallgatni a nagykávéházban. Csak menjetek oda, hivatkozzatok rám s mutakozzatok be neki. Terit majd avizálni fogom!

— Kávéházban? — kérdeztük egyszerre. — Az lehetetlen!

— Hát akkor a korzón! — csodálkozott el az önkéntes. — Én is úgy csináltam Kassán. Terit én mindenesetre avizálni fogom!

Magyarázni próbáltam neki:

— Önkéntes, ez így nem szokás. S mit gondolna rólunk a húgod?

— Majd rászólok!

Itt már neveltünk:

— Össze-vissza beszélsz. Nem vihetnél magatokhoz?

— Nagyon szívesen — felelte. — De csak pár nap múlva, mert most örülten el vagyok foglalva a batrinál, este pedig az ember kénytelen társadalmi kötelezettségeinek utánanézni...

Mosolyogtunk. Az önkéntes zavartalanul folytatta:

— A viszontlátásig, szervusz kérlek, hadnagy úr! Szervusz kérlek, zászlós úr! Terit addig is avizálni fogom!

Kezet fogtunk s a kórház felé indultunk el, mert az időnk körülbelül lejárt. Jókedvűen néztünk fel a szobánkba: most már bizonyosak voltunk, hogy egy-két napon belül személyesen is meg fogjuk ismerni Mayer Terit.

Dehát nem úgy lett.

A következő estén, vacsora után, helyet foglaltunk a vadásztisztek törzsasztalánál. Túlfelől a

tüzérfiúk asztala volt. Szemközt velünk kellett ülnie a leánynak. De még nem jött meg.

A kávéház tele volt, a hangulat hangos, a cigányok játszottak. Az ő asztaluknál már ült két fiatalabb tiszt, egy tüzérezászlós, egy bajuszos tüzérhadnagy és a feleségével együtt az a főhadnagy, akit két nappal előbb kérdőre akartunk vonni ugyanez előtt a kávéház előtt. A mi asztalunknál két bajtársunkat találtuk.

Rendeltünk valamit s körülnéztünk. Később szaggatott beszéd indult meg a két pajtással. Talán félóra múlhatott el így, amikor az egyik tiszt figyelemzetetett:

— Most jönnek Mayer Teriéek. Ez a legcsinosabb leány az egész városban.

És mivel már iddógált előzően, hunyorgatva tette hozzá:

— Szavamra, a legcsinosabb!

Az asztalok mellől többen fölnéztek e pillanatban. Mayer Teri jött legelől, utána a szülei. És helyet foglaltak annál az asztalnál, ahol az a két fiatalabb vadásztiszt, a tüzérezászlós, a bajuszos tüzérornagy, meg a mi tegnapelőtti főhadnagyunk és a felesége beszélgetett.

A három fiatalabb tiszt egyszerre felpattant s a leányhoz ugrott. Hárman is segítették a kabátját. Mayer Teri leült a tiszték közé, olyanformán, hogy szemközt volt a mi asztalunkkal.

A leányt néztem kitaratóan. Időközben néhány tiszt telepedett még az asztalunkhoz. A cigányok szakadatlanul játszottak, egy-zsivaj volt már a kávéház. Pezsgős üvegek pukkadoztak s valaki dalolni kezdett túlfelől. Én a leányt néztem. Félkönyökre dülve néztem, úgy, hogy a szememet pillanatra le nem vettem róla. Ezzel a konokságom-

mal csak azt akartam, hogy megbosszantsam azt a három tisztet, aki egymást ette ezalatt a leány körül.

Könyököltem és őt néztem. Nem tudhattam, hogy a bátyja szól-e már neki a tegnapi esti találkozásunk óta, de annyit megállapítottam, hogy Mayer Teri visszanezett reám. Először azzal a naív ravaszkodással, hogy óvatosan egyet-kettőt simított a halántékán s a keze mögül rápillantott. Később már a haját se hívta segítségül: egész nyugodtan nézett vissza. A fejét szokása volt kissé félretartani s szemehéját néha lesütötte, mialatt megremegett a szempillája s félénken mosolygott félre. De ez már tettetés volt nála. A szeme volt a legszebb: ezt jól tudta.

A szüleit lefoglalta a társaság s a leány most már nyugodtan, szinte csodálkozva pillantott vissza reám. Alighanem bánthatta, hogy szakadatlanul nézem. Egyszer-kétszer mintha bosszúsan kapta volna el a fejét és úgy tett, mintha a körötte erőlködő tisztokra figyelt volna. Pedig eszeágában se volt. Hadnagy-társam, aki mellettem ült, egyszer meg is lökött:

— Ne csinálj botrányt! A szomszéd asztaloktól is téged figyelnek!

Megnyugtattam:

— Ne törődj vele. Különben kijelenthetem, hogy egy hét múlva az összes vadászokat és tüzereket széttúrom mellőle.

Az egyik hadnagy, aki az asztalunknál volt, fölnevetett:

— Mayer Teri mellől? Nono!

Nem hallgattam rá. A kávéházban különben ott volt a harcsaszájú főorvos is. Előzékenyen bólintott félénk néhányszor, hogy igenis, észrevett ben-

nünket. Ez előzékeny bólintásnak az lett a következménye, hogy hadnagy-társam másnap megkapta az ukázt: ha mégegyszer ki mer maradni esténként, a délutáni kimenőt is megvonják tőle. Én könnyen beszéltem, mert ugyanazon a napon engedtek ki a kórházból. Nyomban jelentkeztem a pótkeretnél.

Másnap este magam is a kávéház előtt álltam, a vadásztisztek között. A leány újból megjelent. Amikor összependültek a sarkantyúk, bókolva köszönt a tisztek felé. Én persze nem köszöntem, mivel nem ismertem. Észrevett s jól megnézett. Végig is nézett. Aztán, mintha mi sem történt volna, közömbösen ment tovább. Tudtam, hogy bosszankodni kezd reám, aminek őszintén megörültem.

Ezen a napon elmaradt a kávéházból. Másnap megint nem láttam, még a korzón se. Ez alatt a két nap alatt a bátyja után kutattam össze-vissza, de a tűzérlaktanyában azt a felvilágosítást kaptam a naposkápplártól, hogy az önkéntes urak gyakorlatra mentek ki a hegyek közé. Lehet, hogy egy hétig is odalesznek.

Hiszen Mayer Terivel összejöhettem volna a bátyja közreműködése nélkül is, mert a pótkeretnél alig akadt tiszt, aki ne ismerte volna személyesen. De én éppen ezt nem akartam. Csak azért se szorulok rá a mások szívességére!

Egy szombat estén a leány újból megjelent a kávéházban. Feltűnően halovány volt, mintha előzően beteg lett volna. Lopva oda-odafigyeltem rá: idegesnek látszott. Szórakozottan ült az asztalnál, egyszer-egyszer ingerülten kapta el a fejét, aztán óvatosan, mintha csak az asztalok felett nézne el, a mi sarkunkig ért a szemével s pillanatra megakadt felettem. Úgy tettem, mintha nem látnám. Tíz óra is elmúlt már, amikor észrevettem, hogy

kitartóan figyel. Visszanéztem rá s akaratlanul mosolyogni kezdtem. Most már nem kapta el az arcát, hanem szinte rajtamfeledkezett. Csodálkozó, megnyílt szemmel. Azt hiszem, határtalanul szemtelennek tartott. Az őszirózsa a hajába volt tűzve ezúttal.

Ekkor már beszélt vele a bátyja s elmondta neki, hogy meg akarom ismerni. De én ezt még nem tudtam ekkor.

Kevéssel ezután felálltak az asztaltól. A leány, a szülei, meg a tüézászlós, akiről annyit mondtak nekem ezen az estén, hogy másfélév óta csak olyankor nem maradt el a leány sarkából, ha nem volt idehaza. Társaságuk többi része még visszamaradt a kávéházban.

Tudni kell, hogy a vadásztisztek asztala az ajtófelőli sarokban állt s az asztal csaknem az ajtóig húzódott. Én történetesen az asztal végén ültem ezen az estén. A leány elől jött a zászlóssal. Már mellettem haladt el, amikor odanyúlt a hajához s abban a pillanatban a lábam elé esett le az őszirózsa.

A tüézászlós utánahajolt, de mégis és kaptam el a virágot. Udvariasan a leány felé nyújtottam.

Rámnézett, félpillanatra. Aztán elfordult s kiment az ajtón, a virágja nélkül. De úgy félhangon, mintha ennyit hallottam volna:

— Köszönöm...

Tisztársaim összenéztek:

— No, te is megkaptad!

Visszaültem s az őszirózsát magam elé tettem az asztalra. Vörös lehettem, mert a kávéházban sokan látták a jelenetet.

Ettől fogva jóideig nem láttam Mayer Terit. Másnap négyheti szabadságot adtak. Hazautaztam.

2

AMIRE visszajöttem, egy lap várt a pótkeretnél. A mai estére magammal hoztam néhányat ama régi képeslapok és levelek közül. Hogy miért, majd megtudod később. Tehát a következő lap várt:

„Zászlós úr, kérlek, én ma a frontra indulok, Terit azonban ígéretemhez híven kétszer is avizáltam. Ne törődj vele, hanem az én felelősségemre fogd meg ott, ahol látod. Szervusz kérlek, zászlós úr! Tisztelő híved: *Mayer Géza* e. é. önk.-tizedes.“

Már valami két hete lehettem a pótkeretnél s a leányt alig láttam. Nem tagadom, mialatt otthon jártam, többször megfordult a fejemben. Nem azért, mintha szerelmes lettem volna ebbe a hiú leányba, — mert hiú és elkényeztetett volt mindenekfölött! — hanem, mivel tagadhatatlanul megtetszett. Nem kevés önérzettel gondoltam rá, hogy először szétugrasztom összes udvarlóit s utána meggyötröm Mayer Terit, de alaposan. Abban az időben még önérzetes legény voltam. Ma már nem vagyok az.

Ez alatt az első két hét alatt mindössze kétszer láttam az esti korzón. Én néhány barátommal mentem, ő egy sereg tiszt kíséretében jött. Mikor a

barátaim köszöntek neki, én is tisztelegtem. A leány visszabókolt, de mind a kétszer nekem bólintott. Ez természetesen biztatás akart lenni, de egyelőre nem találkozhattam vele. Különben is nagy volt az elfoglaltságom. Délelőttöként a századdal kellett gyakorlatoznom, délután beseftigung következett a kaszárnnyában s csak estefelé szabadultam két-három órára. Egyszer-kétszer hegyi-manóyer következett, olyankor egész éjszakákra elmaradtunk s fülig-sárosan és vizesen kerültünk vissza a városkába. Mert ekkor már közeledett a tavasz. Szél fújdogált Késmárk felől s a hó olvadni próbált. Megáradt patakok zúgtak le a hegyekről.

Hogy egyelőre nem törtem magamat a leány után, szándékosság is volt benne. A bátyja ekkor már kétszer is említett előtte és én mégsem mutattam valami túlságos igyekezetet. Meg akartam bosszantani! No, ki is adta érte alaposan az utamat!

Ez pedig így történt:

A harmadik vasárnapon, közvetlenül ebéd előtt, a református és luteránus káplánnal beszélgettem a háziasszonyom lakásán. Mert a háziasszonyomnál volt kosztón a két helybeli segédlelkész is. Az ő szerepük mindössze e vasárnap délelőtti beszélgetésre szorítkozik, azontúl kiesnek a regényből. Ebben az én bús históriámban egyébként is emberek jönnek-mennek majd, felbukkannak és eltűnnek. Elejétől-végig csak ketten küszködünk benne: Mayer Teri és én. És ez természetes. Máskülönben nem volna értelme, hogy fárasszalak vele. Még annyit jegyzek meg, hogy az egész történet legválságosabb fordulatai a véletlenül fognak múlni. És én hiszem azóta, hogy a végzet ellen hiába erőlködünk. Nem vagyok református, de el kell ismernem, hogy

Kálvin leghálásabb gondolata a predesztináció volt. Amit születésünk napján abba a nagy könyvbe beleírt az Isten, az ellen nincs fellebbezés.

Ettől fogva tehát feltűnő jelentősége lesz a véletlennek, később a végzetszerűségnek is, különösen teljes összeomlásom napjaiban, amikor anyyira szerencsétlen lett miattam Mayer Teri. Ilyen véletlen például, hogy visszajövetelem után éppen az akkori háziasszonyomnál vettem ki lakást, aki egy kálvinista papnak volt az özvegye.

A bevonulásom utáni harmadik vasárnapon, közvetlenül ebéd előtt, a két segédlelkésszel beszélgettem. A városkabeli életről volt szó. Elmondtam, hogy mindössze két-három családot ismerek még. Aztán leányokra fordult a szó s én készséggel helybenhagytam a két tiszteletesnek abbéli álláspontját, hogy a városi leányok valóban csinosak és hogy erkölcsaik semmi kívánnivalót nem hagynak maguk után, amint a református káplán fejezte ki magát. És mialatt a helybeli leányok dolgát firtatgattuk, persze illő keretek között, a luteránus tiszteletes egyszerre reámrántotta a szemöldökét:

— Nos, és ha fel lehetne vetni ilyenén formában a kérdést, melyik leány van mégis leginkább a kedvére zászlós úrnak?

En gondolkozás nélkül mondtam rá:

— Mayer Teri!

— Ó, valóban! — lelkesült fel ugyanegy pillanatban mind a kettő. — Mayer Teri tagadhatatlanul csinos és tagadhatatlanul háziasszony nevelésű leány! A legjobb családokból való Mayer Teri!

A feltűnő lelkesedésre elmondtam őszintén, hogy látásból ismerem már, de hetek óta nem tudok közelebb jutni hozzá. A két tiszteletes megnyugtatott:

— Nos, e kis kalamitáson részünkről hamarosan

segítve lesz. Mind a ketten bejáratosak vagyunk a Mayer-familiához.

Hát „segítve is lett“, de sokkal hamarabb.

Mialatt ugyanis mi hárman a szalonban beszélgettünk, a hátunkba lopózott a háziasszonyunk kisleánya, az Ilus. Olyan tizenhárom-tizennégy éves, alig-csitri leány volt. Ha észrevettük volna, se tűnt volna fel, mert máskor is ott csetlett-botlott közöttünk. Én éppen Mayer Teri iránt lelkesedtem, amire pedig megláttuk a kis papeleányt, már egyébről beszélgettünk. Pedig ez a kis papeleány lett az oka, hogy úgy megjártam Mayer Terivel. És pedig másnap este.

Másnap ugyanis, mint rendesen, öten ültünk az ebédnél. Közömbös tárgy körül folyhatott a szó. Már az ebéd vége felé jártunk, amikor rámnéz az Ilus:

— Tegnap délután beszéltem Terivel.

Most már én néztem rá:

— Mayer Terivel? Hát maga is ösmeri?

— Azért, mert ő idősebb, — s csaknem sértődve nézett vissza — bizalmas lábon állok velem!

— No, és miről beszéltek?

— Megmondjam?

— Meg hát!

Itt már az anyja, meg a két káplán is felfigyelt. Az Ilus leány diadallal vágta ki:

— Megmondtam neki, hogy maga bolondul utána!

Tettetett bosszúsággal kiáltottam fel:

— Ezt jól csinálta! S ki mondta ezt magának?

— Ki mondta? Hát maga panaszkodott tegnap a tiszteletes uraknak! Hiszen bent voltam a szobában...

S mielőtt bárki megakadályozhatta volna, lefújta az egészszet:

— Teri úgy élvezte, hogy még! Hozzátette, hogy már hallott róla, meg hogy ismeri magát látásból, a nevét is tudja, de nem érti, miért olyan ügyetlen, hogy aki őt meg akarja ismerni, megismerheti, mert ő még senkinek le nem harapta a fejét, hogy a házikon kapu van, a kaput csak éjjel csukják be, nappal tehát minden rendes ember bemehet rajta, aki pedig fél a házuktól, másutt is találkozhatnak vele, feltéve... ő így mondta: feltéve, hogy úri szándékai vannak. Ezt pedig azért mondta nekem Teri, hogy továbbadjam magának is, ő így mondta: annak a szegény zászlósnak. Szó volt még egyébről is, de csak négyszemközt s ezt én is csak négyszemközt árulom el. Teri azt mondta négyszemközt: — tudod Ilus, neked, de csakis neked megsúgom, hogy nekem tetszenék az a csacsi zászlós. Nem tulságosan, de mégis. Így mondta szórul-szóra Teri. Mert én ismerem őt s tudom, azért árulta el ezt a titkot, mert ő is ösmer engem s tudta, hogy én ezt el fogom mondani magának...

— De Ilus! — kiáltott rá az anyja.

A két tiszteletes összenézett, én pedig felugrottam, odaszaladtam a kisleány széke mögé, felkaptam székestül s a magasba emeltem:

— Ilyen nagyra nőjön!

S visszaeresztettem óvatosan. Most már az anyja is mindössze a fejét csóváltgatta, de nem szólt semmit.

— Köszönöm magának, Ilus! — hálálkodtam lelkesen. — A vizontszolgálat se fog elmaradni.

Aznap este kimentem a korszóra, persze olyan eleganciában, hogy a tisztiszolgám félóráig bajlódott csupán csak a cipőmmel. De hát fiatalok voltunk és soha huszonegy évesek nem leszünk már. Mi történt

azóta a régi zászlósokkal? S hová vezett a kis Mayer Teri?

Ezen az estén feltettem magamban, hogy hozzálépek az utcán és bemutatkozom neki. Mayer Teri is várta már ezt. S így is történt, de csak valamivel később, amikor egyedül sietett hazafelé.

Hárman jöttek vele, ahogy feltűnt az ívlámpák fényében. Egy komolykás arcú, vele egytermetű leány, meg két tüzértiszt. Már akkor az volt a benyomásom, hogy Mayer Teri minden héten szétkergeti addigi udvarlóit s minden következő hétre új tiszteket gyűjt maga köré.

Ezen az estén szándékosan egyedül maradtam a korzón. Ezt neki is észre kellett vennie. Vagy egy óra múlva nekivágtam, hazafelé. De csak a sétatérről kiinduló utca sarkáig mentem s ott megálltam, egy divatárúkereskedés előtt. Itt kellett elhaladnia Mayer Terinek is, ha majd hazaindul. Arra, hogy kíséret nélkül menjen majd, alig volt remény. Mégis reménykedtem.

Hogy azonban megérthess mindent, tudnod kell a következőket. Ők a város legszélén laktak, egy széles utca utolsó házában, melynek kertje már a pázsitra, meg a hegyekre nézett. Az én lakásom egy közbeeső utcában volt. Mayer Teri azonban, amennyire addig megfigyeltem, nem az én utcámon járt hazafelé, hanem egy keskeny keresztsikátoron volt szokása keresztülhaladni, amikor hazakísérték a korzóról. De én mégis bizakodtam, hogy ma este egyedül fog hazafelé indulni.

Hát csalódtam is, nem is.

Mert amint ott vigyázok a sarkon, úgy nyolc óra tájban csak feltűnik a korzó felől Mayer Teri. Persze velejött az a komoly kis barátnője s a két hetyke tüzértiszt is, hónalja alá emelt karddal.

Bosszús lettem. Cigaretára gyújtottam tehát, a gyalogjáró szélére álltam és úgy tettem, mintha a szemközti ház egyik ablakát vizsgálgatnám. Amikor hozzámérték, azt mondja Mayer Teri:

— Tegyük meg egy fordulót!

A tiszték örömmel egyeztek bele s megindultak visszafelé. Ezt persze úgy mondta a leány, hogy nekem is meg kellett hallanom. Meghallottam.

S ottmaradtam továbbra is a sarkon. Most már tudtam, hogy a leány időközben le akarja rázni magáról legalább a két tisztet. Különben nem fordult volna vissza feleútból s nem az én hátam mögül.

Hát vártam reá. És jól számítottam. Mert valami tíz perc múlva másodszer is megláttam a korzó felől. Most már csak a barátnője volt velem. Ezúttal az utca túlsó felén jöttek. De ahogy velem egyvonalba értek, megálltak, kissé eltrécseltek még s akkor köszöntek egymásnak. Az ismeretlen leány tovább ment az utca hosszában, Mayer Teri egyenesen nekemtartott.

Tavaszelői este volt s könnyű felhők mendegéltek valamerre. A leány jött, egyenesen felém. Úgy volt öltözve, mint a legtöbbször: széles őszirózsa az övéhez tűzve s fekete kis prémsapka a szőke haján. Már hozzámért. Pillanatra felnézett rám: csodálkozó kék szemmel. Lehet persze, hogy a szeme csak az erős fényben csillant meg kéknek. Különben olyan közömbös volt ez a felpillantása, mintha akkor látott volna először.

Már elhaladt mellettem, de nem a rövidebb siktornak indult, hanem az én utcám felé. A háziasszonyom leányától tudnia kellett, hol lakom. S nem is sietett túlságosan. Inkább maga elé gondolkozva lépdelt.

Megfordultam s a nyomába szegődtem. Az ötödik ház körül már alig voltam tőle két lépésnyire.

Tudta, hogy én vagyok a sarkában, de nem igyekezett jobban. Hátra se pillantott, meg se rezzent.

Már utolértem. Köszöntem neki:

— Kisasszony, bocsánatot kérek...

Rámemelte a szemét s alig észrevehetően biccentett. Egyáltalában nem volt meglepve. Nem állt meg, csak halkabbra fogta a lépést. Rámnézett, félig lehajtott fejjel. Komoly maradt:

— Mit akar, kérem?

— Kisasszony, — kezdtem másodszor is — bocsánatot kérek, de...

Nem tudom pontosan, miket mondhattam neki. Valami ilyenformát:

— ... de kénytelen vagyok ehhez a szokatlan eszközhöz nyúlni, hogy megismerjem. A bátyja megígérte, hogy bemutat, azt hiszem, ezt megmondta magának is, ő azonban...

Még lassabban ment az oldalamon. S még komolyabbnak látszott:

— Engedjen meg, ezt az ismeretséget nem fogadom el...

— Miért?

Itt megállt s szembenézett velem. Nem dacosan, inkább jóindulattal:

— Mert az utcán nem szoktam ismeretséget kötni. Ha meg akar ismerni, akármelyik barátjával eljöhet hozzánk.

— De hiszen maga mást üzent nekem tegnap!

— Én?! — és nagyot nézett. — Én semmit se üzentem senkinek!

Piros lett tőle s összeharapta a száját. Nem tudtam, haragszik-e, vagy nevet magában? Ingerült lettem:

— Vagyis ez annyit jelent, hogy nem szabad megismernem...

— Ó, dehogy! — és kedvesen tiltakozott a fejével. — Ezt nem mondtam. Csak másképpen kell csinálni... Így... nem akarom...

Megindult. Még követtem néhány lépést. Azalatt jószívvel oktatgatott:

— Mit szólnának hozzá, ha megtudnák, hogy este állított meg az utcán! Látja, ez nem szép magától, mert máris észrevettek...

Búcsúzni akartam, de akkor az eszembe jutott valami:

— Egy őszinte szót, kisasszony!

— Tessék!

— Mondja meg igazán: bántja-e, hogy találkoztunk?

Azt felelte rá, kedvesen:

— Ha olyan nagyon kíváncsi, megmondom. Nem bánt, legalább megmagyarázhattam magának, hogy így nem illik. Ne vegye rossz néven, de a bátyám kicsit felületes fiú. Még össze is szólalkoztam vele emiatt.

— Köszönöm. Egyszóval nem ismerjük egymást...

— Nem ismerjük egymást. Kérem, maradjon el tőlem!

Szinte könnyörgött. Tisztelegtem, visszafordultam. Ő csaknem futva indult tovább. Láttam, hogy maga elé hajlik s a kezében megvillan a zseb-kendője. Könnyezhetett. De azt nem tudtam, haragjában-e, vagy csak azért, mert halálosan nevetett rajtam?

Akkor már eltűnt a keresztutcában. Tépelődvé indultam meg visszafelé s nem kellett hozzá túlságos képzelőerő, hogy megállapítsam: mégis csak nevetett rajtam. És meg voltam győződve, hogy a szüleit őt

perc mulva már szórakoztatni fogja ma esti kalandjával. Utoljára szorongani kezdtem: csak híre ne menne valahogy!

Ingerülten indultam vacsorázni. A tisztí étkezőben éppen a mellé a barátom mellé ültem le, akivel együtt láttam meg először Mayer Terit. A barátom azóta, hogy odahaza jártam, egy bizonyos Balogh-leány körül kezdett forgolódni. Vacsoraközben elmondtam neki, mennyire megjártam félórával előbb. Legyintett:

— Ne törődj vele! Én megismertem s ott is hagytam. Csinos leány, de elrontották. Hiú! Szavamra mondom, az! Hanem holnap majd bemutatlak valakinek...

S ennek a bemutatásnak lett a következménye, hogy mégis csak megismertem Mayer Terit.

Hadnagy-barátom, mint említettem, egy bizonyos Balogh-kisasszonynak kezdett udvarolgatni. Ennek a leánynak nem akad szerepe az én történetemben, de annál több dolgunk lesz később egy barátnőjével, akinek gyöngédségére a legnagyobb hálával fogok visszagondolni mindenkor. Nevezzük el ezt a leányt Márthának. A nevek nem fontosak. Csöndes, olykor elbúsult leány volt ez a Mártha, de e neki-búsulásaiban volt valami igénytelenül megkapó. A vőlegénye hónapok óta hányódott már egyfolytában a harctereken, csak nagy-elvétve kapott tőle egy-egy táborilapot s ez volt az oka szóltan elbúsulásainak. Ez a Mártha, mint említettem, barátnője volt az én hadnagy-társam szíve-oltárképének, ama bizonyos Balogh-kisasszonynak. A kis Mártha ennél fogva csaknem minden este együtt jelent meg vele a kórzon, ami már-már idegesíteni kezdte az én barátomat. Nekem tehát azt a szerepet szánta, hogy foglalkoztassam a kis Márthát.

Persze ráálltam, már csak szolidaritásból is.

Másnap estére, hogy az a kellemetlen találkozás esett köztem és Mayer Teri között, megismerkedtem a kis Márhával. Némi meglepetésemre ugyanaz a leány állt előttem, aki előző este Mayer Terivel sétálgatott.

Kevésszavú, okos teremtés volt a kis Mártha s jólesett látni csöndeske szomorkodását. Elkísérgettem szívesen. És mialatt hadnagy-barátom, néhány lépésre előttünk, most már fesztelenül társaloghatott a szíve-választottjával, rég-nem-érezett vonzódást kezdtem érezni a kis Mártha iránt. De csak pajtási, vagy inkább testvéri érzés volt ez s annak is maradt mindvégig. Mennyi őszinteséggel s milyen komolyan beszélgetett velem már az első estén! Mennyivel különb leány ez, mint Mayer Teri!

Mert Mayer Teri megint ott volt a sétatéren. Most már az anyja is velejött s alighanem az én tegnapi kísérletem miatt történt ez az óvatossági rendszabály. Mayer Teri meglátta a kis Márhát, köszönt feléje, de ahogy meglátott engemet is, elnézett felettem. Megtörtént ez a következő estén is. A harmadik estén viszont, mikor a kávéházban is megjelent a szüleivel, tudomásul se vett. Pedig úgy ültem le a tisztasztalhoz, hogy szemközt legyek vele. De ő, mialatt megcsodáltam a puszta szépségét, elfordult a fejével, vagy olyan szemmel nézett végig, hogy el kellett volna állani a szívem verésének. Mosolyogtam rajta. Tudtam, hogy őszintén megvet.

Az erre következett napon, úgy félnégy körül délután, a kaszárnya felé tartottam, hogy megnézzem a legénység délutáni foglalkoztatását. S amint megyek, éppen abban az utcában, amelyikben négy nappal előbb Terivel akartam megismerkedni, egyszerre csaknem összeütdtem a kis Márhával. Zon-

goraórára sietett. Üdvözöltük egymást s közömbös dolgokról kezdtünk beszélgetni.

Akkor már tavaszodott. Sávós felhők úszkáltak az égen, lágy szél lengedezett a hegyek felől, a vizek megindultak s napok óta zúgott a Losonc-patak. Az emberek könnyű felöltöbe öltöztek s mindenki jobb kedvűnek látszott. Mintha a tavasz első lehelletére valami távoli reménykedés kezdett volna csalogatni maga után. Talán abban bizakodtunk, hogy most már vége lesz a háborúnak.

Hát megyek a kis Márhával. Megyünk vagy száz lépést, kis barátnóm csillogó szemmel újságolja, hogy ma délelőtt levelet kapott a vőlegényétől s hogy a jövő hónapban alighanem szabadságra fog hazajönni. Megvidított az öröme. De ugyanakkor, amint fölnézek, látom, hogy mintha Mayer Teri jönne velünk szembe.

Csakugyan ő jött.

Kalap nélkül s nagykendő volt a vállára vetve. Jött. Úgy közeledőben elnéztem az aranyszőke haját, amint megcsillant a napban s elgyönyörködtem a csodálkozó kék szemében. Mert a szeme csakugyan kék volt. Olyan kék, mint fölöttünk a menny-ég. Már alig lehattunk tíz lépésre egymástól, Nem hittem, hogy megálljon és beszédbe ereszkedjék a kis Márhával. Hiszen én is ott voltam.

Mayer Teri persze hogy megállt:

— Szervusz, Mártha!

— Szervusz, Teri!

Én oldaltléptem, nem minden zavar nélkül. Kis barátnóm mintha megfeledkezett volna rólam, de nem feledkezett meg Mayer Teri. A kölcsönös üdvözlés után rámnézett a szeme sarkából, kicsit hunyorítva a napfényben, mintha nem tudta volna, mit

kezdjen most velem? De akkor egyszerre s feltűnő szívesen a kezét adta:

— Jónapot!

Megmondtam a nevemet. Felkacagott:

— Ugyan, ugyan! Nem is olyan jámbor ember, amilyennek gondoltam! Hát a minap este nyolckor, itt a harmadik háznál, ki rohant meg? Hallatlan! Magános leányokat inzultálni!

Mentegetőzni próbáltam:

— De kérem...

— Nono, — és nem engedett szóhoz — nem vettem azért zokon. Pedig otthon nagy patália tört ki, amikor elmondtam, milyen eredeti lovagjelöltem akadt. Hallotta volna csak, miket vágott fejemhez az édesanyám! „Te vagy az oka, mert minden jöttment-alakkal kikezdel az utcán!” A jöttment alak persze maga volt. Utoljára még nekem kellett pártját fognom: „ne beszélj sokat mama, mert az a zászlós egészen kifogástalan fiú, csak ügyefogyott szegény. Arról pedig nem tehet... Hát látod, Mártha, a te lovagod az a zászlós, akiről beszéltem neked.

Kis barátnőm mosolygott. Elképedtem:

— S maga ezt továbbadta?

— Ajaj! — mulatott Mayer Teri. — Körülbelül a félgarnizon tudja. Csak ne akarjon felháborodni megint. Most jut eszembe, hogy igazság szerint a drogériába is el kellett volna mennem. Addig elkísérem magukat.

Hármasban mentünk tovább: a kis Mártha a közepen. Azalatt Mayer Teri szórakoztatott bennünket. Jókedve volt. A főutcán elvált tőlünk a kis barátnőm, Mayer Teri hozzámfordult:

— A drogériáig most már maga lesz a lovagom. Természetesen visszafelé is.

De hogy is tudnám én elbeszélni, mit csináltam

s mit éreztem az alatt a félóra alatt! Azt hiszem, csak Mayer Terit bámultam. Örültem neki és megcsodáltam a szépségét. Mert most már szép volt nekem, kimondhatatlanul szép. Talán a szabálytalan arca, talán a csodálkozó szeme, talán a kissé pajtászkodó viselkedése, talán a könnyű alakja volt az, ami annyira megkapott? Nem tudom.

Már hazafelé tartottunk, ugyanabban az utcában. Mintha esztendőök óta ismertük volna egymást. Kicsit ravaszkodva aziránt faggatott éppen, mikor láttam őt először?

— Öt nappal karácsony előtt, Terike kisasszony. Rámnézett, rendreutasított:

— Már szólni akartam, hogy nem vagyok se Terike, se kisasszony. Szólítson csak Terinek.

— Hát öt nappal karácsony előtt, Teri. S két hét múlva a kávéházban már elejtette előttem a virágját, de persze, amikor felnyujtottam, háttal fordult s otthagyt.

Mayer Teri nem felelt mindjárt. Kicsit összehúzta a szemét, mintha töprengett volna valamin. Később ezt mondta:

— Téved. A virág akkor magától esett ki a hajamból. Hogy nem fogadtam el, igaz. De ezt szándékosan tettem. Maga azon az estén úgy bánt velem a kávéházban, hogy égett az arcom. Neveletlen volt! Nagyon neveletlen volt!

— De kérem!

Észrevehette magát, megrezzent:

— No, talán nem jól mondtam. Ne haragudjon érte, de meg kell mondanom magának, hogy első fellépése megzavart. Lássá, amióta megrohant az utcán, sajnálom az anyámat, mert most már ő is kénytelen velemjönni. Csak ez a kis séta az enyém:

emberek nélkül nem tudok meglenni! Élni és örülni szeretnék!

Majdnem szomorúan folytatta:

— Amit maga csinált, nem volt szép és nem volt helyes. Magános úrileánynak nem szokás este bemutatkozni az utcán. Mit képzelt maga rólam?

Gondoltam, most megfogom:

— De hiszen maga üzent nekem a háziasszonyom kislányával! S négy nappal ezelőtt hiába mondta, hogy nem igaz! Hát legalább most vallja be, Teri!

Már a házuk előtt álltunk. A kezét nyujtotta. mosolygott:

— Hát igenis, üzentem.

— Köszönöm, csak ennyit akartam. Csókolom a kezét.

Talán a hangomtól ijedhetett meg, mert visszafogott. Anyáskodva kezdett magyarázni:

— Nem kell azért haragudni. Este majd, ha a városba indulok az anyámmal, jöjjön szembe a sarkon. De úgy, mintha véletlenül jönne. Akkor bemutatom. Viszontlátásra!

Meghajtottam magamat s hazafelé fordultam. A kaszárnyához semmi kedvem se volt már. Nem tudom, mit érezhettem? Talán valamelyes keserűséget s fokozódó fájdalmat a szívemben. Mintha némi kiábrándulás ért volna. Nem tudtam elfelejteni a Mayer Teri odavetett megjegyzését:

„Élni és örülni szeretnék!”

3

ÉLNI és örülni szeretett volna, szegény.

Ezek az önkéntelenül odavetett szavai hányszor meg nem hatottak azóta! Először azt hittem, hogy Mayer Teri a nagyváros, a csillogás után vágyakozik betegesen s emiatt, noha nem volt nap, hogy legalább egy-két szíves szót ne váltottam volna vele, először kerülgetni próbáltam. De ozsonnatájt mégis azon kaptam rajta magamat, hogy vagy benyitok hozzá meglepetésszerűen, vagy a sarkon várok szívdobogva, mikor tűnik fel kedves alakja az utcájuk felől? Mert nem tudtam lefeküdni anélkül, hogy legalább távolról ne lássam egy-két pillanatra. És mégis húzódoztam tőle. A lelki nyugalمامat féltettem Mayer Teritől. Sokkal később, esztendők múlva érttettem meg, hogy Mayer Terinek egy kis szeretet kellett volna csupán, semmi más. De amire megérttettem, késő volt. Városról-városra üldöztem és kerestem attólfogva a nyomát: nem hagyott-e a számomra valahol legalább félsornyi üzenetet, nem ejtette-e el legalább a zsebkendőjét, hogy tudtomra adja, itt járt és gondolt reám. Nem találtam rá többé.

Négy hét mult el azóta, hogy megismertem. Akkor már bejáratos voltam hozzájuk. Az első nap-

tól kezdve úgy fogadtak, mintha a szülei házban lettem volna. Az édesapja, ki egy ipari vállalatnak volt a vezetője, csak esténként került elő, különben komoly és szíves házigazda maradt mindig, mindnyájunkkal szemben. Mert nem csupán én voltam bejáratos a házhoz. Sokan jártak oda, de az anyja mégis mintha kivételes figyelemben részesített volna. Nem mindjárt az első napokon, hanem valamivel később, amikor már egész családomról megszerezte a legszükségesebb adatokat. Én ezt csak jóval-azután és csak véletlenül tudtam meg.

Jól éreztem magamat a Mayer Teri társaságában s ha egy nap nem láttam, nyughatatlan lettem. Ez a nyugtalanság elfogott olyankor is, ha kettőnkön kívül más-idegen is volt a szobában. Mayer Terivel bizalmas pajtások lettünk akkorára. Csak pajtások. Nem is akartam többet.

Most már ritkábban jelent meg a korzón. De ha elkísértem, a hozzászegődött tisztet ugyanazzal a megvesztegető mosollyal fogadta, mint magamat is. Ez a szokása eleinte zokonesett, később felbőszített. Egyszer-kétszer kezdtem elmaradni az oldaláról s három-négy délután is elmúlt, hogy nem kerestem föl a házukat. Ilyenkor gondja volt rá, hogy mégse szakadhassak el tőle véglegesen.

Jókor délután, ha kinéztem a laktanyába, az előtt a ház előtt kellett elhaladnom, melynek földszintjén a kis Mártha lakott az édesanyjával. Ha megtörtént, hogy néhány napig nem mutatkoztam Mayer Teri előtt, ilyen jókor-délutánokon már ő bólintott ki rám a Márháék ablakából:

— Keziccsókolom, zászlós úr!

Amire felnéztem, már kacagtak rajtam: a kis Márta komolykás tartózkodással, Mayer Terinek még a szeme is nevetett. Egymás mellett könyököl-

tek az ablakban, de mielőtt szólhattam volna valamit, Mayer Teri már vizsgáztatott is. Nem utánozható fölényeskedéssel:

— Tegnap és tegnapelőtt, ha nem lennék alkalmatlan a zászlós úrnak, hol, minő társaságban s mi csoda hódítások közt méltóztatott agyancsapni az időt a zászlós úrnak?

— Otthon tartózkodtam. A fejem fájt.

Úgy tett, mintha megijedt volna. S részvétellel nyujtotta le a kezét:

— Most jut eszembe, hogy tegnapelőtt az enyém is éppúgy fájt. Annyira, hogy hajnalig táncoltunk.

Már gúnyolódott. De a kezét a kezemben hagyta:

— És most hová indult el a zászlós úr, ha szabad fölvetnem ezt az indiszkrét kérdést?

— A laktanyában van egy kis dolgom.

— Akkor megvárom s majd hazakísér. No, eressze el már a kezemet!

Köszöntem nekik s füttyörészve siettem át a Fő-téren. És negyedóra múlva, amire visszakerültem, ők ketten még mindig ugyanúgy könyököltek az ablakban. Mayer Terinek akkorára rendszerint selyemkendő volt a vállára vetve, tehát útrakészen várt. Már messziről belémkötött:

— Amilyen udvarias a zászlós úr, azt hittem, itt fogok petrezselymet árulni. Pedig azóta, hogy el teccett távozni, legalább nyolcan udvaroltak nekünk. Igaz-e, Mártha? Mondhatom, figyelmesség dolgában valamennyien tútesznek a zászlós úron...

— Köszönöm — és meghajtottam magamat. Félperc múlva kifordult a kapun. Megindultunk egymás mellett.

Ekkor már tavasz volt: a nap villogott az utcák

és a kertek fölött. Szótlanul mentünk egyideig, aztán megszólalt a leány. Már nem kötekedett:

— Mi történt magával, hogy olyan rosszkedvű?

— Megmondjam?

— Meg, meg! Hiszen azért kérdeztem!

— Hát Teri... De ne értsen félre! Azért vagyok rosszkedvű, mert nem tetszik nekem, hogy szakadatlanul tíz-tizenöt tiszt van a sarkában.

Csodálkozva nézett rám:

— De hiszen arról én nem tehetek! Az lehetetlen, hogyha valaki beszélni akar velem, hátat fordítsak neki! Mit szólnának hozzá az emberek? Az édesanyám egy percig sem túrné el. Aztán lássa...

— Nem akarom! Értse meg, nem akarom!

Ő nyugodtan folytatta, bár észrevettem rajta, hogy nagy gondot okoztam neki:

— Bocsásson meg, de még nem fejeztem be. Maga azt mondta az elmúlt héten, hogy mindenkor őszinte pajtásom lesz. Egy pajtástól nem szép, ha el akarja riasztani tőlem a többi pajtásaimat. Mert mindnyájan éppoly pajtásaim ők nekem. Nincs igaza, Kálmán!

Ekkor már a keresztneveemen szólított. De ebben nem volt semmi különös, mert így szólította mindazokat az ismerőseit, akik régebben eljárogtak a családhoz.

Hazakísértem aztán s rövidesen elbúcsúztam tőle. A kapuig kísért vissza s ott még-egyszer a szívemre kötötte:

— Nem szabad annyira önzőnek lenni! S ne felejtse el az ígérését, hogy mindig jópajtásom marad. Számítok magára, hogy sohase fog elhagyni. Könnyek gyűltek a szemébe.

Megbántam, hogy fájdalmat okoztam neki. Ezt

azonban csak éppen őneki nem árultam el, mert kónok kis zászlós voltam abban az időben. Hej, ha még egyszer olyan fiatal lehetnék, de másként csinálnám!

Hanem attól a délutántól kezdve, amikor Mayer Terinek könnyek csillogtak a szemében, nem maradtam el az oldaláról. Megsajnáltam. És most már, ha nem mehettek át hozzájuk délutánonként, rendszerint átüzent, hogy este a korzón lesz. De feltűnt, hogy egyre kevesebben csatlakoztak hozzá s a házukban már csak elvétve találtam egy-egy látogatót. Két hét múlva azt vettem észre, hogy ketten maradtunk.

Ekkor már virágbafakadtak a barackfák. Délutánonként kettesben ültünk a szalonban, leszámítva azokat az ötperceket, amelyek alatt pontosan ránknyitott az édesanyja. Mert olyankor mindig sürgős keresnivalója volt a szobában. Estetájt, ha sétálni mentünk, az anyja is velünk volt. A Fő-téren köszöntek a tisztek és egyéb ismerősök, de senki nem közeledett többé Mayer Terihez. Mindenki más egyszerre kiesett az életünkből... És ha egy-két szabad percem akadt, már becsöngettem a kapun, amely mögött piros virágok égtek a kertben s a kert végében fekete fenyőfák hallgatództak, ünnepi neszben. Legtöbbször ő maga futott elém:

— Isten hozta!

Egy esős májuseleji délután megint ketten maradtunk a szobában. A jó Isten tudná, mi mindenről beszélgettünk! Valószínűleg semmiségekről, amelyeket mindenki más untató együgyűségeknek talált volna. Szemközt ültünk. Én azonmód blúzban, ahogy kiléptem a laktanyából, ő könnyű ottthoni ruhájában. A haja kissé megbomlott s mialatt kedves állát a kezére támasztotta, kötekedve nézett

velem farkasszemet. Váratlanul csak félrekapta a fejét.

Odakint egyvégbe esett. Amikor — sokára — megszólalt, alig ismertem a hangjára:

— Most már maga az én egyetlen pajtásom. Mindenki más elhagyott — és nem nézett föl.

Mintha szíven-ütötték volna:

— S miért hagyták el, Teri?

— Mert maga akarta, Kálmán.

— Én? De hiszen én nem gondoltam komolyan!

Halk szomorkodással hajtotta félre szép fejét, amelynek pusztá emlékére lázadozni kezdek ma is:

— Ne mondja, Kálmán. Tudom én, hogy valami rosszulesett magának. Nem akarta, hogy pajtásaim legyenek. Attól a naptól én se akartam. Most már egyedül vagyok. De ugye, maga soha, soha nem fog elhagyni engemet?

Elnéztem meggyötört kis homlokát s bűnbánatot éreztem. Tehát miattam történt minden! Aztán olyan igazán, mint életemben még soha, azt mondtam neki:

— Sohase hagyom el, Teri.

Felnézett. A hangja megtört volt:

— Ugye, hogy szeret?

— Szeretem. Az édesanyámnál is jobban szeretem.

Nem szólt rá semmit. Csak nézett-nézett s állát a tenyerébe támasztotta. Mintha a meghatottság elvette volna a szavát, vagy mintha nem hitt volna egészen.

Odakint szomorkásan hullt a májusi eső, a nyitott ablakban virágok virítottak. Egyszer, de sokára, felállt, odament nesztelenül a zongorához, leült és ujjai végigszaladtak a billentyűkön. És akkor játszani kezdett, halkán s kedves bűbánattal el-

dúdolta hozzá a dallamot is. De olyanformán, hogy a szöveggel meg-megkésett egy negyedütemet, ami nagyon szokatlanul hatott rám. Gyerekkoromban hallottam már valahol:

*Fújdogál a szellő
Rimaszombat felől...*

Ahogy ideért, lehajtotta fejét s még halkabban folytatta:

*Szomorú hírt hallok
Az én sorsom felől...*

A végső sort már alig tudta tagolni. S mikor az utolsó foszlány is elhalt, leborult a zongorára és sírvafakadt.

Felugrottam, lehajoltam föléje s megcsókoltam a haját:

— Teri...

Abban a pillanatban hátrkapott a kezével, mintha védekezni akart volna s akaratlanul arculütött. Felállt, ijedten s könnyörögve nézett rám:

— Jaj...

Mosolyogtam. Összetette a kezét:

— Nem akartam, Kálmán...

— Tudom, kedves. Köszönöm, hogy ilyen jó hozzám. S nyugodjon meg, mert én soha el nem hagyom magát.

A szeme könnyes volt. S a könnyein át már visszamosolygott:

— Hiszek magának.

És én mégis elhagytam őt. Sokkal hamarabb, mint hinni lehetett volna.

Ettől a délutántól kezdve elválhatatlanok let-

tünk. S a napokat, amelyek ezután következtek reánk, sohasem fogom elfelejteni. Mert ha elfelejtem őket, akkor már halott leszek. Többször ottfogtak ebédre, vacsorára. És azalatt nem egyszer össze is kaptunk. Olyankor vagy ő üzent értem másnap, vagy én írtam neki levelet, hogy most az egyszer még bocsásson meg. Istenem, hogyan bocsátott volna meg!

Hanem egy délután komolyabb félreértés esett köztünk. Megtudtam, hogy aznap délelőtt a szél újból előfújta valahonnét azt a bizonyos tüézárszlóst, aki két esztendő óta csak olyankor nem botorkált Mayer Teri után, ha a harctéren volt. Ám olyankor a tábori lapoknak nem volt eleje-vége. Ezek a táborilapok már azelőtt is idegesítettek. Most azonban, hogy a tüézárszlós újból felbukkant, azt hittem, szét kell robbanom!

Aznap délután kardcsörtetve nyitottam rá Mayer Terire s úgy összekoccantam vele, hogy kicsit sok volt. A leány otthagyt, de még visszaszólt az ajtóból:

— Gyáva!

Nem vettem zokon. Mert nem voltam gyáva, csak féltékeny voltam. S ez a féltékenység hajtott hozzá vissza másnap délután. Az édesanyja fogadott.

— Hát Teri hol van?

— A szobában ül, kétségbeesve. Legyen jó hozzá, mert szófogadó leány, csak még fiatal.

Okos szóval beszélt hozzám az édesanyja s én megfogadtam, hogy követni fogom a tanácsait. Azalatt Terire vártam, de csak nem jött elő. Azt üzente ki, hogy egy nap alatt nem lehet megbocsátani ilyen súlyos sértést.

Azonnal búcsúztam. Az anyja kísért ki:

— Legyen jó hozzá, fiam! Viszontlátásra holnap!

De én nem mentem vissza se másnap, se harmadnap. Csak azért is megtöröm Mayer Terit!

Dehát nem úgy lett. Mayer Teri valószínűen engemet akart megtörni s negyednapra már fel-tűnt a korzón. Vele volt nemcsak a tüézérszázalós, hanem a régi tiszték közül is öt-hat szakadatlan kísé-
sérő. Ha találkoztam vele, közömbösen biccentett felém. Féltékennyé akart tenni, de csak annyit ért el, hogy felbőszültem ellene. Valósággal meggyűlöltem.

S ekkor közbejött még valami. Parancsot kap-
tam, hogy negyvennyolc órán belül jelentkez-
nem kell Miskolcon. Az utolsó délután elbúcsúztam az ismerős családoktól. Búcsúlátogatást tettem Mayer Teriéknél is.

Éppen vendégek voltak náluk. Teri, mikor meg-
tudta, hogy váratlanul mennem kell, elfelejtette min-
dén neheztelését. Csak néhány percig maradtam. Ő kísért ki az előszobába:

- Tudja, mit ígért?
- Hogy sohasem fogom elhagyni.
- Ugye, írni fog nagyon sokszor?
- Azt nem!

A szája megremegett, mialatt a kapuig jött ve-
lem. De ahogy a kezét adta, már mosolygott:

- Én tudom, hogy írni fog.

ETTÖLFOGVA négy hónapig nem láttam Mayer Terit.

De ekkor ismertem meg igazán. Mert írt utánam. S amikor én is válaszoltam neki, olyan levelezés indult meg közöttünk, amelyhez foghatót nem tudok elképzelni másat. Ámbár igaz, hogy minden fiatalember azt hiszi: ő írja és ő kapja a legszebb szerelmes-leveleket.

Három hete lehettem már Miskolcon s mivel a sebesülésem súlyos természetű volt, a felülvizsgálat után megint hosszabb segédszolgálatra osztottak be. Nem panaszkodhattam: jó dolgom volt. Dél-előttönként irodai munkát végeztem, a délutánokkal szabadon rendelkeztem. Miskolcon több ismerőssel akadtam össze s az ő révükön bejutottam néhány úriházhoz. Itt is épp olyan meghitt volt az érintkezés, mint a hegyi városkában, amelyet oly hirtelen kellett elhagynom. Voltak itt is összejövetelek, apró mulatságok, a leányok itt is megkönnyezték a tiszteket, akik elmentek egy virágos délben, zenekarral és lengő zászlók alatt és nem tértek vissza soha többet. Örülni szerettem volna az életnek, de egyre jobban kezdtem érezni, hogy mindig nyughatatlanabb leszek. Hiányzott valami.

Mayer Teri hiányzott annyira.

Eleinte reméltem még, hogy el fogom felejteni, mint annyi más kedves emlékemet. De nem sikerült. Sehogyse sikerült. Nem tudtam, kik lehetnek most körülötte és nem tudtam, visszakérülök-e még valamikor a városkába? És ha visszajutok is, a szülei házban találom-e még Mayer Terit?

Délutánonként kiültem az Abbázia-kávéház teraszára s órákon át elnéztem a felhőket. Ebben az időben szerettem egyedül lenni. A felhőket néztem, amint a szikrázó ég alatt halk lebbenéssel mentek mentek a nógrádi hegyek irányába. Nem egyszer felsóhajtottam, mikor elnéztem a nyugat felé balagó égi vándorokat.

Sóhajtoztam, de mégse írtam neki.

Egy késő délután, amint egymagamban üldögélek a kávéház teraszán, — úgy május vége-táján lehetett — csak válloncsap egy vadásztiszt. Hogy megörültem neki! Mert abból a városkából jött, amelyre szüntelenül rágondolni soha meg nem untam. Barátom Kassára utazott s mivel a vonatja csak éjfél tájban indult tovább, elhatároztuk, hogy együtt fogjuk eltölteni az estét.

Emlékezetes napom volt ez! S milyen hálás tudtam lenni, amikor összeakadtam valakivel, aki előtt egyszer már kibeszélhettem magamat a keskeny utcákról, a régi kőházakról, a közös ismerősökről, a jókedvű bajtársakról. Annyit, de annyit beszéltünk mindenről és mindenkiről, csak éppen Mayer Teriről nem. Én szándékosan kerültem, a barátom nem hozta elő. Gondoltam, talán nem is ösmeri. Aztán hátha rossz hírt hallanék Mayer Teri felől?

Későre járt az éjszaka, mikor a barátom képeslapot kért a pincértől. Megkapta, megcímezte. Persze Mayer Terinek címezte meg.

Nagyot néztem:

— Hát ismered?

— Ó, hogyne! — felelte gyanútlanul. — Vagy két hete találkoztam vele a majálison. Azóta már viziteltem is náluk. A legbájosabb teremtés a városban és a legokosabb is. Csak mintha szomorú lenne. Különben most jut eszembe, hogy te gyakran eljárogattál hozzájuk...

— Igen — mondtam rá színlelt-közömbösen. De azért rosszul esett, hogy Mayer Teri soha senki előtt nem beszélt rólam. Mert a barátom bizonyosan megmondta volna.

Megírta a lapot, én is aláírtam a nevemet.

Elmult vagy egy hét. Ez alatt a hét alatt — minek tagadnám! — nem-egyszer megfájdult a szívem a Mayer Teri hűtlensége miatt.

De ezúttal csalódtam. Mayer Teri odavetett egy soromra négyoldalas levéllel válaszolt. Csak egyetlen sorát idézem, mert ez a sor különösen megkapott. Hiszen mondtam már, hogy a régi képeslapok és levelek közül magammal hoztam néhányat a mai estére. Mayer Teri ezt írta a levele vége felé:

„Higgye el, nagyon jó szívem van s ezért leszek egyszer még nagyon szerencsétlen.“

Én persze nyolc oldallal feleltem a négyre. Ujjongtam belülről, hogy mégis csak ez a hiú leány írt utánam először. Hiszen föltett szándékom volt, hogy megtöröm Mayer Terit. Hát meg is törtem végül, de az életét is összetörtem vele szegénynek.

S megindult a levelezés, de — az ő részéről — egyelőre tartózkodással. Mikor ezt a szemére hánytam, azt írta vissza szerényen és alázatosan, hogy én vagyok az első ember, akinek ő ír, ne akarjak hát egyszerre mindent. Tőle már ez is sok, de ő megbízik bennem, hiszen megígértem neki, hogy sohase

fogom elhagyni. Most is tele van a házuk, jönnek-mennek a látogatók, ő azonban szomorú. A tüzérzászlós miatt ne haragudjak többet, a zászlós szerelmes ugyan, azóta meg is kérte a kezét, de kosarat kapott. S nagyon kért, legyen óvatos a leveleimben, mert az édesanyja minden sort el szokott olvasni.

Ezekből a levelekből ismertem meg igazán. Különben ottjárt tisztectől tudtam meg, hogy Mayer Teri a tavasz óta igen megváltozott. Mondták, hogy betegesnek látszik. Ezt ő maga is megírta. A tiszték révén körülbelül minden sorát ellenőrizhettem. Közben jöttek és mentek a levelek. Voltak pillanataim, amikor olyan szerelmes szavakat írtam neki, hogy azt hiszem, aznap hangos lett jókedvétől a házuk. De megfigyeltem, hogy mihelyt felül-érezte magát félpillanatra, nyomban zsarnokoskodni próbált velem. Ilyenkor, ha szigorúbb akartam volna lenni, óvatosan visszahúzódott s olyan szerény és alázatos lett, hogy ez a maga-megadása igazán meghatott. De nem került el figyelmemet szakadatlan izgatottsága sem. Bármennyire uralkodott magán, egy-egy önkéntelen felkiáltása elárulta, hogy nagy nyugtalan-ságban lehet. Ezt meg is írtam neki.

Azzal nyugtatott meg, hogy június végén a Mecsek-vidékre viszik a szülei s néhány hétre falun hagyják egy ottani rokonuknál. Következő levelé már a Dunántúlról keresett fel.

Hogy tudott írni, ha anyai cenzúra nélkül írhatt! Csapongással, örömmel, ifjúsággal voltak tele ezek a levelek. Néha-néha össze is kocódtunk, ha valami szemrehányást tettem neki. Egyszerű falusiak közt élt, egyetlen barátnője a fiatal tanítónő volt s rámnevetett minden betűje:

„Képzeld, Kálmán, itt most kánikula van és mi mezítláb járunk. Játszótársaim a három-négyesz-

tendős parasztleánykák és ha már kifogytunk a boldonságokból, felmászunk a szénaboglya tetejére, onnét csúszkálunk lefelé. A hajunk olyan borzas, mint egy cigánylányé s hozzá meztláb... Juj, ha így látna meg egyszer! De a jövő héten én már haza fogok menni, leveleim hangja ergó hűvösen előkelő lesz. (Tudja, a mama!) S ha szabad érdeklődnöm, zászlós úr, mikor szerencsétet már egyszer legmagasabb látogatásával?”

Hogy tudtam örülni ezeknek a semmiségeknek! A választ már hazaküldtem neki, de komolyan figyelmeztettem, hogy mivel két nap óta hadnagy vagyok, ezentúl ne degradáljon vissza szándékosan zászlós-nak, mert az ilyen kisebbitésben kénytelen lennék lekicsinylést látni. Egyebekben a legmélyebb hódolattal értesítem a kisasszonyt, hogy augusztus hó második felében szerencsétetni fogom legmagasabb látogatásommal, mivel a legutóbbi felülvizsgálaton Trencsén-Teplicre utaltak át, hatheti ingyenszórákosra.

Hát fel is kerestem Mayer Teriéket, dobogó szívvel. De kissé rosszkor érkeztem.

Alkonyat felé lehetett, mikor beléptem a szalonba. Szokatlanul népes társaságot találtam együtt. Öt-hat tisztet, ugyanannyi még-civil fiatalembert s egy sereg leányt a szüleivel. Mayer bácsi feketében, a mama ünnepi díszben. Már ozsonna után voltak s a zongorán valami nagyhajú alak játszott. Két-három pár táncolni kezdett a szomszéd szobában.

Aligha számítottak a megjelenésemre. Szemlátomást meg voltak lepve, amikor benyitottam. Oly hosszú idő után hangosan fogadtak: mindössze a tüzérszászlós maradt kissé hűvös. Természetesen ugyanaz a tüzérszászlós, akiről három héttel előbb

azt írta Mayer Teri, hogy kosarat adott neki. Nem értettem.

Megtudtam, hogy a mama születésnapjára jöttek össze. Odamentem hozzá s néhány tiszteletteljes szóval köszöntöttem. Feleletül — úgy a régi módján — megsímogatta a hajamat. Mint édesanya a kedves egy-fiát.

De Terivel mindenáron le akartam számolni, négy szemközt. Mit keres itt a tüézérszólós? Mert vagy kapott kosarat s akkor kötelessége, hogy többé be ne lépjen a kapun! Vagy szó sincsen kosárról s akkor meg Teri nem mondott igazat!

Teri csak később került elő valamelyik szomszéd szobából. Ahogy megpillantott, nagyot nézett s abban a másodpercben már szaladt is felém. Kissé több maga-megfeledkezéssel, mint amennyi társaságban illenék. Tehát mégse csalódhattam benne! Már előttem állt, kislányos bókkal:

— Alászolgája, hadnagy úr! Szabad gratulálnom?

— Kezét csókolom... kedves.

Az utolsó szót úgy mondtam, hogy csak ő hallhatta meg. Piros lett tőle:

— Köszönöm a hadnagy úrnak.

Egész este táncoltunk. Mayer Teri többször is azon ügyeskedett, hogy kettesben maradhassunk, de nem sikerült neki. Nem akartam. Mert akkor okvetlenül elővettem volna, mit keres itt a tüézérszólós? A leszámolást másnapra halasztottam.

Éjfél körül lehetett, amikor oszladozni kezdett a társaság. A búcsúzásnál félrevont:

— Mikor indul Teplicre?

— Két nap múlva.

— Már? — és meglepődött. — No, erről még

beszélünk. Holnap délután várni fogom. A viszontlátásra!

— A viszontlátásra!

Másnap délután csakugyan várt. Kissé megkéstem s ő mintha ideges lett volna. Az ablaknál állt, honnan alkonyattájt annyiszor elnézegettük a sűrű hegyeket. Egyszerre megkapott a régi idők hangulata s pillanatra úgy éreztem, hogy minden titkolt bosszúság elszállt a fejemből. Úgy siettem hozzá, mint régi idő óta nem:

— De csinos valaki!

Félrekapta a fejét s hosszan tekintett ki az ablakon. Ahogy megszólalt, szomorú volt:

— Mondja, mi lelte?

Nem értettem. De mielőtt szólhattam volna, megelőzött:

— Azt hiszi, nem vettem észre tegnap este! Istenem, sírtam is, amikor elment. Egész éjszaka alig nézett rám. Hiszen mindenkinek feltűnt! Így illik visszajönni négy hónap után?!

Tehát még ő akart kérdőre vonni!

Leültem, szemközt. Megéreztem, hogy tudja, miért kerestem fel s most így szeretne megelőzni. Mosolyogni lett volna kedvem ezen az átlátszó ravaszkodáson:

— Hogy mi lelt? Megmondjam?

— Hiszen azért kérdeztem!

— Jól van. Bár az a gyanúm, hogy maga ezt épp olyan jól tudja, mint én. Tehát: megkérte-e a zászlós, vagy nem?

Furcsán nézett rám:

— Hiszen megírtam idejében.

— Tehát megkérte, maga pedig kijelentette neki, hogy nem fog hozzámenni. Így volt?

Bólintott rá, hogy úgy volt.

— Dehát akkor mit keresett itt tegnap a zászlós?

Ekkor már felállt. Halk, ringó járással végigment egyszer-kétszer a szobán, ami olyankor volt szokása, ha hirtelen-harag fogta el. Aztán megállt előttem. Halovány volt:

— Nézze, Kálmán... Ne vegye rossz néven, de még most is fáj a fejem... Maga olyan sokszor megzavart már engemet... Istenem, miért féltékeny annyira? Hiszen nem adtam rá okot...

Vérbefúlt a fejem ennyi konokságra:

— Mit keresett itt tegnap a zászlós?

Ahogy rákiáltottam, megrebbent:

— Hát ezt érdemeltem én magától?! Hát tehetek én róla, ha a mama születésnapjára eljön hozzánk valaki, akinek talán nem illenék idejönni?! Mi mindenkit szívesen látunk a háznál...

Sírva fakadt. Én előtte álltam, meglehetősen zavarban. Csak síró leányt ne kellene látnunk magunk előtt!

Megfogtam a kezét:

— Kedves, maga megfélemezik magát. Annyi jogom talán mégis van, hogy ezt megkérdezzem.

Makacsul rázogatta a fejét, hogy nincs igazam. Nevettem a csökönységén:

— De kedves, én megígértem magának, hogy sohase fogom elhagyni. Eddig álltam a szavam. Ezért a hűségemért annyit én is elvárhatnék talán...

— Hogy úgy éljek, mint egy apáca?

— Bocsánat, nem fejeztem be. Annyit én is elvárhatnék talán, hogy ne tartogasson csak tartaléknak. Nem szeretem a pót-jelöltséget.

Mayer Teri nem sírt többet. Néhány pillanatig

megütközve nézett rám feledhetetlen szemével. És csaknem dadogva mondta:

— Maga most, kérem... Maga most nagyon megsértett engemet...

Ekkor lépett be az anyja. Felcsattantotta a villanyfényt és ahogy meglátott bennünket, így egymás előtt, körülbelül mindent tudott:

— Maradjon nálunk vacsorára. Csak egymás közt leszünk.

Ki akartam menteni magamat, hogy készülőd-nöm kell, mert holnap indulok. De a leány közbeszólt:

— Csak kéreti magát, mama. Nekem már megígérte, hogy ittmarad, és pedig igen nagy örömmel.

Erről persze szó sem volt köztünk. S persze, hogy ottmaradtam.

Négyen ültünk az asztalnál: a szülei és mi ketten. Arra az estére sokáig vissza fogok emlékezni, mert akkor már tudtam, hogy utoljára vagyok együtt Mayer Terivel.

Sok mindenről beszélgettünk. Mayer bácsi komolyan megfaggatott, merre jártam a tavasz óta, kikkel ismerkedtem meg? A néni kíváncsi volt, mikor voltam odahaza, mint vannak a szüleim, milyen nagy már a két kishúgom? Teri csak ült mellettem, megtámasztott fejjel s kedves szótlansággal figyelt minden szavamra. Mintha megérezte volna, hogy sok hónap fog elmúlni, mire viszontlátjuk egymást. Nem volt csapongó ezen az estén, de szomorú se volt. Az én feledhetetlen kispajtásom volt mindössze. Úgy tűnt el ez az este, olyan családiasan, mintha a szüleim körül lettem volna, akiknek aggódó tekintetét csak futólag láthattam esztendőök óta. Teri közelebb-furakodott hozzám s keskeny kezét odatette a kezemhez:

— Az én kisujjam mennivel kurtább, mint a magáé!

S a kisujját többször is összemérte az enyémmel. Valahányszor összeért így a kezünk, annyi bizakodással nézett a szemembe, hogy elszégyeltem magamat. Mert akkor már nem hittem neki.

Egyedül kísért ki a kapuig. Fülledt augusztusi éjszaka volt, az égen hullt a csillag. A kapuban a kezét adta. Éreztem, hogy megremeg:

— Ugye, sokszor fog írni?

— Nagyon sokszor, kedves.

Mikor becsukta a kaput, a szomszéd ház előtt megálltam. Feszülten figyeltem a kis cipői koppanására, amint távolodtak, egyre távolodtak a veranda felé. És ahogy elvesztek a sötétben, nagyot lélekeztem.

Másnap úton voltam Teplic felé. És hogy mi történt velem ezután?

Öt-hat hónapról alig lesz mondanivalóm. Hat hétig maradtam Teplicen, üdülő vagy beteg tisztek között, olyan időben, mikor a fürdőközönség nagyrésze készülődni kezdett már hazafelé. Napjaim egyhangúan teltek. Mayer Teri, úgy a harmadik hét táján, levelezőlapot küldött s nyugtalanul kérdezte, mi történik velem? Nem feleltem neki.

Árvamegye felől közeledett már a november s rozsdás lett a trencsényi hegyek háta, amire csomagolni kezdtem. Időm lejárt: mennem kellett. Ebben az egyedülvalóságomban örömmel vettem a parancsot, hogy egyelőre Miskolcra osztottak be, újabb segédszolgálatra. Egyelőre tehát, még ha akartam volna is, nem találkozhattam Mayer Terivel.

Lucskos őszvége volt s a fákról már lehulltak a levelek, mikor visszakerültem Miskolcra. Az erre következett néhány hónap életem legegységűbb

szakaszai közé tartozik. De ez a szürkeség megnyugtató. Ugyan mit is kezdhettem volna!?

Abban az időben rossz hírek értek mindenfelől. Az utolsó két hónap alatt elesett a fiatal nagybátyám, aki árva-gyermekségétől kezdve a házuknál nevelkedett és akinek sápadt arca azóta is felkeres nemegy éjszakán s olyankor könnyes lesz a halántékom. És öt héten belül követte őt a halálba két legkedvesebb unokatestvérem is. Otthon gyászruhát öltött az édesanyám, meg a két kishúgom, az apámnak pedig minden levele egy nagy panaszkodás volt. Béresek, igások mind háborúba mentek, az új cselédek garázdák és lopnak, amit a szemük lát. Ebben az időben gyakran írt az apám panaszkodó leveleket, amelyekben azonban csonkán maradt a legtöbb sor. Mert az apám pápaszemmel is rövidlátó volt és ha egyszer nekidült a levélpapírnak, egyfolytában húzta ki a sorokat. Olyanformán, hogy tolla a papirosról gyakran lecsúszott a mappára s a sorok legvégéről két-három szó mindig a mappán maradt vissza. De így is megértettem az öreg keserűségeit: „Sok gondok és bánatok emésztenek, kedves fiam. Csak legálább téged tartana meg az Isten ebben a tévelygő világban.“

Az apám levelei egyre-inkább búsítottak. Azonfelül többször kezdtem gondolni magamra is: mi lesz velem? Mert a háborúnak csak nem akart vége szakadni. Elérkezett a harmadik tél s az emberek még-egyre haldokoltak a világ minden tájain. Mindig több barátomat láttam viszont féllábbal vagy megvakulva s még többről vettem a hírt, hogy gránát verte őket széjjel. És ezeket a barátaimat hiába sirattam azontúl keserves könnyekkel az édesanyjuk, vagy a menyasszonyuk. Folyt-folyt a háború s én egyre-többször el-elaggódtam a sorsom felett. Mert

előbb-utóbb megint csak ki kell majd mennem a harctérre.

Lehet-e csodálkozni, ha szakítani igyekeztem Mayer Terivel? Ám ennek a szakításnak egyéb oka is volt.

A fülembé gyakran visszacsengtek legelső szavai: „élni és örülni szeretnék!“ Tudtam, hogy semmi mást nem akart, mint egy csöpp szeretetet, néhány vele-egykorú leánypajtást, néhány táncos fiatalembert s itt-ott egy kis társaságot... Ezért a szerény kívánságáért igazán nem lett volna szabad megrónom Mayer Terit. És én mégis megróttam őt. Nem kellett hozzá egyéb, csak némi összevetés a két kishúgommal. Az én két húgocskám reggeltől estig tett-vett, törte magát és küszködött a két öreg körül s azóta, hogy elvégezték a leányiskolát, alig mozdultak ki a házból. Minden belső munka az ő gyöngé vállukra szakadt, mert az anyám többnyire beteges volt. És a húgaim mégse vágyakoztak sehová s a háború óta talán kétszer se voltak táncban. Mindig dolgoztak, mindig serénykedtek s esténként, a nagy lámpa alatt, megemlékeztek halk szavakkal a halottaikról s olyankor bizonyára nagy szeretettel emlékeztek meg rólam is. És tudtam, hogyha egyszer eladósorba kerülnek, holtig-hűséges menyasszony és feleség marad mind a kettő. Minden menyasszony és feleség ilyen volt a családukban.

Mayer Teriben már nem bíztam ekkor.

Tavasszal kezdtem megfigyelni nála, hogy egy-egy délután, ha könnyes szemmel állt is meg előttem, estére már fesztelenül szórakoztatta magát egy sereg ismerőssel. Még olyankor is, ha véletlenül nem lettem volna mellette. S tette ezt akkor is, amikor már megígértette velem, hogy sohase fogom elhagyni.

A tüzérszázlóst pedig egyáltalán nem tudtam neki megbocsátani.

De azért nem felejtettem el. Közben karácsony is elmúlt, beléptünk a negyedik háborús esztendőbe. Öt hónapja volt már, hogy nem láttam és körülbelül mégis mindent tudtam róla. Miskolc, Kassa, Losonc, Besztercebánya és Újhely között szakadatlanul utazgattak fel és alá az ismerős tisztek. Mindennap összeakadtam egyikkel-másikkal s felelevenítvén a közös emlékeket, persze, hogy sorra kellett kerülnie Mayer Terinek is. De minek is tagadnám! Ahogy telt-múlt az idő sivár napjaim felett, egyre nagyobb hiányát éreztem s néha olyan nyugtalan voltam, hogy azonnal írni akartam neki. S mégse írtam! Mert időközben olyan híreket kaptam felőle, amelyek megleptek. Hogy az ősz óta nem mennek sehová s a házukat is valósággal kerüli mindenki. Teri visszahúzódott s nagyon komoly lett. Az egyik tiszt valami olyat is hallott, mintha beteg lenne.

Tehát mégis csalódtam Mayer Teriben, de — fordítva csalódtam. Talán éppen ezért nem írtam neki. S egyszerre mintha kicseréltek volna! Hosszú idő után megint be-benéztem a kávéházba, helyet foglaltam a tisztek törzsasztalánál s eltűnődve hallgattam a cigányt. És megtámaszkodtam félkönyökre, úgy, mint egykor ama régi kávéházban. Itt is pezsgős üvegek, pukkadoztak, itt is ültek kisasszonyok az asztaloknál, a szüleikkel együtt s valaki már dalolni is kezdett túlfelől. Egészen úgy, mint abban a másik kávéházban. Csakhogy a harmadik asztal mellől itt nem nézett reám lopva a kis Mayer Teri.

Azóta, hogy betegnek mondták, némi lelkifurdalást éreztem. Dehát nem írhattam neki. Hol kezdjem a levelet öt hónap után? Hazudni nem akartam, az igazat pedig nem volt szabad megírnom.

Néhány nap telt el ebben a sajátmagamat vádoló lelkiállapotban. Itt-ott az eszemben volt, hogy mégis leutazom hozzájuk. Ez a legkevesebb volt, amit elvárhatott tőlem. Már szabadságot akartam kérni, mikor a parancsnokom hívatott magához:

— Szolgálati ügyben el kell utaznod a pótkeretedhez. De holnap délre itt légy pontosan, mert akkor néhány bizalmas ügydarabot kell felvinned Kassára, a hadtestparancsnoksághoz.

S így történt, hogy még ugyanaznap este ott ültem a régi kávéházban. A tisztiasztalnál találkoztam két-három bajtársammal, különben sok minden megváltozott. Régi pajtásaim közül nem-egy ment föl azóta a harctérre s újabb és még fiatalabb tisztek kerültek a pótkerethez. S történt egyéb változás is. Mayer Teri nem ült többé a harmadik asztal mellett.

Többen megismertek és köszöntek felém. Mayer Teri holnap délre tudni fogja, hogy itt jártam. Ahogy szóba került ő is, az egyik tiszt megkérdezte:

— Teriéket nem látogatod meg?

— Nem érek rá. Reggel utaznom kell. — S közőmbösen tettem hozzá: — Hallom, hogy beteg. Nem tudsz róla valamit?

— Nem. Most senki se jár hozzájuk.

De nekem ez is elég volt. A Mayer Teri hűsége annyira meghatott, hogy öt perc múlva az asztalhoz intettem a cigányt, záróra után pedig felpakkoltam az egész pereputtyot s meg nem álltunk a házukig. A dádék utasítás nélkül is tudták, melyikre kell ráhangolni. Arra a szilaj-keserűre, amelyikben a legény keservesen kiált fel, hogy ki tanyája az a nyárfás, amely felé hiába kurjongat, csak nem akar eljőnni a tanyás leánya...

Mayer Terinek tudnia kellett, hogy én állok a

cigányok mögött. Nem először húzták így az ablaka alatt.

De most sötét maradt az ablak. Tehát mégis beteg.

... Másnap gyűrötten érkeztem vissza s azonnalosan indulnom kellett Kassára. Ahogy erről az utamról is megtértem, levél várt a lakásomon. A levélben a fényképe. Az első és az utolsó, amelyet kaptam tőle. A fénykép alatt keskeny betűvel ennyi:

Köszönöm.

Elnéztem azt a kedves, szemrehányó arcot s úgy éreztem, hitvány ember vagyok. Tehát tudta a címet és így egyebeket is tudnia kellett rólam. Most már írnom kellett neki. Csak azt nem tudtam, hogyan kezdjem?

Négy estén gondolkoztam rajta, mialatt az a kedves, szemrehányó arc szüntelenül rámnézett az asztalomról. És én mégse írtam Mayer Terinek...

Mert az ötödik estén egy fiatal és kihívó arcú tüézrészlet nyitott rám. Hirtelen nem ismertem meg.

— Mayer Géza vagyok, hadnagy úr...

— Szervusz! Mikor jöttél haza?

— Éppen ma egy hete. — S kissé kelletlenül folytatta: — Engedj meg, kérlek, igazán nem szokásom beleavatkozni a mások magánügyeibe, de éppen Miskolcon van dolgom s Teri addig piszkált, míg meg nem ígértem neki, hogy beszólok hozzád is. Üriember pedig szavát tartja, még ha a saját hűgáról van is szó.

— Köszönöm, pajtás. Teri hogy van?

Vállat vont:

— Hát tudod, kérlek alássan hadnagy úr, kicsit vékony. A multkoriban feküdt is. Nem tudom, mi baja lehetett, mert nem érdeklődtem nála behatób-

ban. Most azonban engedj meg, kérlek alássan, nekem sietnem kell, mert az ember kénytelen minde- nekfölött társadalmi kötelezettségeinek eleget tenni. Veszettül el vagyok foglalva, hadnagy úr. Itt Mis- kolec városában is annyi az ismerősöm, mint a sze- mét... Pardon kérlek, üzensz vissza valamit Te- rinek?

— Mondd meg neki, köszönöm a figyelmességét, a jövő héten fölkeresem. Éppen ma délelőtt helyez- tek vissza végleg a pótkerethez. Addig is százszor csókolom a kezét.

— Átadom kérlek, hadnagy úr. Szóval, hogy százszor csókolod a kezét. Lehet különben, hogy este az Abbáziában leszek. Ámbár ez nem biztos, mert tudod, az a sok társadalmi kötelezettség, meg a lányok! Minálunk mindenestre találkozunk majd, hadnagy úr. A viszontlátásig, kérlek alássan!

— Szervusz!

5

AZ A NEHÁNY tavaszi hét, amely ezután következett, volt életem legszebb szakasza. És az is marad, amíg tart a rövid életemből. Az emlékeim még ma is csalogatnak, de az elmúltat nem lehet visszacsálni. Huszonharmadik esztendőmben nem fogok járni többet s hova lett azóta Mayer Teri?

Ötödnapra jelentkeztem a pótkeret parancsnokánál. Még aznap egy kiképzés alatt levő századhoz osztottak be. Ami annyit jelentett, hogy bármelyik pillanatban indulhatok a harctérre. De reménykedtem, hogy sikerül még kihúznom néhány hónapot, mert egész sereg olyan tiszt volt beosztva a pótkeret-hez, aki előttem vonult be.

Lakást ismét a régi háziasszonyomnál vettem ki és így mindennap a kis Márt háza előtt kellett elhaladnom. Észre is vett hamarosan. Már másnap üzent értem, hogy látogassam meg. Beszélni akar velem.

Ekkor lépett az életembe a kis Mártha. Órála szinte megfeledkeztem eddig, pedig ez az egyszerű és igénytelen leány annyi baráti jósággal vett körül e naptól fogva s később annyi hála kötelezett, hogy sohse szabad visszagondolnom rá a legnagyobb szeretet nélkül.

Másnap estefelé becsöngettem hozzájuk. A kis Mártha egyedül fogadott: édesanyja látogatóba ment a szomszédba. Bevezetett az ismerős szobába s szerény jósággal érdeklődött, mint vagyok, merre jártam s meddig maradok? A szoba közepén álltunk s már félhomály ült a szögletekben. A kezét a kezemben tartottam:

— Maga angyal... Mondja, mi van Terivel?

A kis Mártha az utcai ablak felé mutatott.

Megfordultam. Az ablakmélyedésben, félig függönytől eltakartan, félig háttal a szobának, ott ült Mayer Teri. Mozdulatlanul ült a szögletben. Nagykendő volt a vállára vetve s kifelé nézett.

Ahogy megfordultam, szinte megijedtem. Lábujjhegyen indultam el az ablak felé, hogy meg ne rezzentsem. Még mindig nem nézett hátra.

— Kezétcsókolom — szólítottam meg, kissé elfogulva.

Felémfordult:

— Jóestét...

Felémfordult s le nem vette rólam a tekintetét. De ez a tekintet megdöbbenett. Halovány, nagyon halovány volt Mayer Teri, kedves arca megnyúlt s a szeme úgy csillogott, mint a lázas betegé.

— Hallottam, hogy beteg volt.

— Igen — mondotta közömbösen. — Még novemberben gyűjtést rendeztünk a rokkant katonák számára, akkor meghűltem. Most jobban vagyok.

A kis Mártha magunkra hagyott. De oly nesztelenül tette be maga mögött az ajtót, hogy észre se vettük. Széket vittem az ablakhoz s leültem Teri mellé. Zavarban voltam. Szerencsére ő kezdte, mialatt közömbösen nézett ki a sűrvedő utcába:

— Hogy esetleg félre ne értsen, meg kell mondanom, hogy minden délután találkozni szoktam

Márthával. Egyszer itt, egyszer minálunk. Ő az én egyetlen pajtásom, kívül senkim sincs. Nem tudtam, hogy ma délután maga is itt lesz...

— Mert akkor el se jött volna. Ezt akarta mondani, ugye?

Az utcát nézte mozdulatlanul. De a szeme mintha megrebbeint volna:

— Nem! Nekem nincs egyebem, csak az őszinteségem. Megmondom ezért, hogy akkor is eljöttem volna. Egyszer még látni akartam...

S lehajtotta a fejét. A keze után nyúltam. Engedte.

— Teri! Az én mondanivalóm még rövidebb. Szakítani akartam magával, de visszajöttem...

— Mert visszarendelték — s mosoly vonaglott keskeny szája körül.

— Félreértett. Anélkül is visszajöttem volna. Mikor megkaptam a fényképet...

Ideges mozdulatot tett. De a hangja szinte megtört volt:

— Az emlékeimnek tartoztam vele, hogy elküldjem magának. Az én emlékeim szentek.

Megakadtam. De ekkor belépett Mártha. Mayer Teri felállt. A kis Mártha odajött hozzám s kezemre tette a kezét:

— Ma már nem tudják szeretni egymást az emberek. Legalább maga maradjon jópajtása Terinek.

Lehajoltam s megcsókoltam a kezét. Terire pedig felsegítettem a kabátot s felajánlottam neki, hogy hazakísérem.

Már az utcán voltunk: a gázlámpák mély sávot eresztettek a fénylő gyalogjárón. Előzően havaseső esett. Észrevettem, hogy Teri egyszer-kétszer megcsúszik a síkos kövön. A karomat nyujtottam neki:

— Szabad?

Szó nélkül adta ide a karját. Így mentünk tovább, hallgatagon. Egyszer annyit kértett:

— Meddig marad?

— Nem tudom. Akkor indulhatok a harctérre, amikor felparancsolnak. Előbb a szüleimet kell meglátogatnom, mert harmadik éve nem voltam otthon. Ma kétheti szabadságot kértem.

Már a házuk táján jártunk. Akkor annyit mondott csöndeskén:

— Nekem mához egy hétre lesz a tizennyolcadik születésnapom.

— Tudom.

Elértük a kaput. Vissza akartam fordulni, de maga után hívott:

— Mindenkit szívesen szoktunk látni.

Tehát én is a „mindenki“ közé tartoztam már. Az édesanya úgy fogadott, mint máskor is azelőtt. Nem akartam sokáig időzni s mégis vacsoraidő lett, mire felálltam. Teri jobbkedvű volt már:

— Mikor indul haza?

— Nem megyek haza — feleltem.

Nem értette:

— De hiszen a szüleit, meg a két húgát csak illenék meglátogatnia!

— Ráérek még.

Ezt már megértette. És olyan hálásan nézett reám!

Ettől az estétől fogva csak olyankor maradtam el Mayer Teritől, ha okvetlenül a gyakorlótéren kellett tartózkodnom. És nem voltam nyugtalan többé, mert Mayer Teri mellől mindenki más régen elmaradt ezen a tavaszon. A tüézárszlós, aki azóta hadnagy lett, nagy szívbéli bújában az üteget vezényelte dühösen valamelyik harcmezőn, más ismerős pedig

ekkor már közeledni se próbált a leányhoz. Meg voltam elégedve, mert Mayer Terivel azt tehettem már, amit akartam. Soha még olyan alázatos, szófogadó teremtetést, mint Teri volt ezen a tavaszon! És én szebbnek láttam őt, mint valaha. Olyan szép volt, hogy néha, amint elnézegettem őt, könnyek gyűltek a szemembe. A születésnapjára szekérnyi virággal hordattam tele a szobáját. Mikor belépett és megállt a virágtenger közepén, sírvafakadt. És ezúttal legelőször senki-idegent meg nem hívott magukhoz. A szülein kívül csak a bátyja ült az ebédnél, aki azóta eleget tett Miskolcon a társadalmi kötelezettségeinek, azután a kis Mártha is ott volt, meg én.

Ezen a tavaszon senki, senki nem ment többé Mayer Teriékhez. Szegény Teri!

Jöttek az éjjeli zenék, ami sok pénzembe került s most már egyre-többször kellett igénybevennem az apámat. Mert a szerelmem nőtt, de a pénzem fogyott. Az öreg itt-ott neheztelt, nem tudta mirevélni a feltűnő költsékezést s nem-egyszer felvetette a kérdést, hová teszem a tisztí-fizetésemet? De azért az összeg pontosan megjött minden második héten. Olykor minden ötödik napon. És nem volt több olyan tiszt a pótkeretnél, mint én azon a tavaszon. Alig múlt el éjszaka, hogy záróra után ki ne kommandíroztam volna a dádékat. És a primás kérdezetlenül is tudta, ki tanyája ez a nyárfás? . . .

Hiszen ha le tudnám írni azokat a napokat, a legszebb regény lenne az, amit valaha írtak! Egy május eleji napon például, jóval ebéd előtt, a gyakorlótérrel igyekeztem hazafelé. A házuk a város szélén állt, közvetlenül az állomás mellett s a házuk mögött nagy kert terült kifelé, egészen a hegyek lábáig. Először a gyümölcsös következett, azután széles pázsit s odább túl, a kert legvégében, mérges-

zöld fenyők szöktek ég felé. Mintha földöntúli fekete katonaóriások álltak volna strázsát a vidék felett. Ha gyönges szél jött, annyi bánattal sóhajtoztak, hogy olyankor mindig az emberi elmúlás járt az eszemben. Ha pedig vihar jött, úgy zúgtak, de úgy, mintha az elköltözöttek lelkei harsogtak volna a szilaj szélben. Ma is hallom még e fenyves zúgását...

De eltértem a mondanivalómtól. A gyakorlótérről igyekeztem tehát hazafelé, a kertjük mentében. Hirtelen csak megálltam, mert kacagás ütött meg a pázsit irányából. Az ő bágyadtan csengő kacagása. Sűrű és magas liceumkerítés fogta körül a kertet. Egy ugrás a sáncon át s széthajtottam a liceumsövényt... De meghatott, amit a kertben láttam.

A pázsit közepén valami nyolc-tíz apró lánygyermekkel hancúrozott Mayer Teri. Ő maga égszínű pongyolában volt s éppúgy mezítláb, mint a csöpp tót leányok. És mert csupa pitypanggal volt teleszórva a pázsit, a sárgán-virító virágokkal megkoszorúzta a haját, ilyen gyermekláncfű-koszorúval fonta körül karjait és vállát, virágba öltöztette a jókedvű apróságokat s úgy kergetőztek a gyepen. És akkor futni kezdett a fenyves felé, aprókat szökve s két karját kitarva a tündöklő mennyboltnak, mintha az égbe akart volna felszállni. Az apróságok utána, nagy nevetés közt.

Ott álltam észrevétlenül és meghatottan néztem. Élteni és örülni szeretett volna szegény, de mivel éniattam lemondott mindenről és mindenkiről, most így próbált örülni az apróságok közt. Gyermek volt ő maga is.

Eltűnődve mentem tovább, de ezt a képet soha nem felejtettem el. Nem árultam el neki, hogy megleptem. Ő pedig nem mondta meg soha, hogyan próbálta pótolni a maga számára azt, amit elveszített.

Pedig nem volt titka előttem. Hiszen a régi kispajtásom maradt most is, bár az anyja már nem nyitotta reánk az ajtót minden ötödik percben. Nem is volt szükség reá. Ha kettesben maradtunk, leült mellém a heverőre s arcomhoz tette az arcát. Összere megtünk s remegő ujjal símogattam meg a haját. S remegve fogtam két kezem közé azt a kedves fejét. Szembenéztem vele... Mosolygott rám, félénken mosolygott... A szeme zavaros volt... Megcsókoltam... Olyankor lehúnyta a szemét...

És felmosolygott megint. Épp olyan félénken:

— Ugye, a felesége leszek?

— A feleségem lesz, Teri.

És nem tudom, miért, de valahányszor ezt mondtam neki, lehajtotta a fejét. Majd felállt, lassan odament a zongorához s játszani kezdett, halkán. De mindig azt az egy nótát, mely a Rimaszombat felől fujdogáló szélről szólt. S alig-hallhatóan dúdolta hozzá a szöveget:

*Szomorú hírt hallok
Az én sorsom felől...*

Egyidő óta nem szerettem ezt a nótát. Meg is mondtam neki:

— Teri, csak ezt ne!

Azontúl nem játszotta. Lehet, csak előttem nem.

Akkor már mindenki úgy tekintette, mint a menyasszonyomat. A házban olyanformán néztek rám, mintha odahaza lettem volna. A Teri anyja nem-egyszer megsimogatott. Éppen úgy, mint ott-hon az édesanyám:

— Legyen jó hozzá, fiam. Csak ez az egy lányom van...

Egy májusvégi délelőtt az anyjával találkoztam

az utcán. Ő a túlsó oldalon ment, de ahogy meglátott, magához intett. Kissé izgatottnak tűnt fel:

— Mondani akarok magának valamit. De nagyon bizalmasan.

— Parancsoljon, nagyságos asszony!

A szemét le nem vette az arcomról:

— Nyílt emberek vagyunk, ezt maga is tapasztalhatta. S ezzel a nyíltsággal mondom meg magának, hogy tegnap este levelet kaptam testvérnénemtől, aki Kolozsváron lakik. Azt írja a levélben, hogy egy távolabbi rokonunk, egy fiatalember, aki csak néhány évvel ezelőtt költözött el innét, meg akarja kérni Terit. A néném tudni szeretné, nincs-e még lekötve valakinek a lányom?

Mintha fejbevágtak volna! Nem az újság, hanem a mód miatt, ahogyan tudatták velem. Teri anyja zavartalanul folytatta:

— A levelet felolvastam este Teri előtt, de hallani se akar róla. Azt hajtogatja, csak a maga felesége lesz. Mi megszerettük magát, fiam. Mi örülnénk a legjobban, de lássa be, így nem maradhat tovább. Teri tizennyolc éves már, mindenki úgy nézi, mint a menyasszonyát. Anyja vagyok a leányomnak, felelős vagyok érte . . .

— Nagyságos asszony, — szóltam közbe — Terivel már megegyeztem, hogy háború után el fogom venni.

De ő a fejét rázta:

— Ne értsen félre, fiam! Terit a télen is megkérték, de ő már akkor megmondta, hogy csak a maga felesége lesz. Pedig nagyon rosszul bánt vele. No nem szemrehányásképpen mondom, ámbár rászolgált volna. Mi nagyon boldogok lennénk, ha a vőnk lenne, mert megismertük s a családjáról is sok szépet hallottunk. De lássa be, így nem maradhat

tovább. A legkevesebb, amit kérhetek, hogy jegyezze el Terit!

Beláttam, hogy igaza van. És ott, az utca közepén, azt mondtam neki:

— Köszönöm a bizalmat, nagyságos asszony. De a szüleim tudta nélkül mégse tehetek semmit.

— Nagyon helyes — bólogatott rá.

— Én most hazautazom — folytattam izgatottan. — Még ma délután indulok s holnapután itt leszek.

Úgy váltam el tőle, mintha már az édesfia lettem volna. És harmadnapra úgy rohantam vissza, mintha elhagyott volna az eszem. Az állomásról hozzájuk hajtottam. Benyitottam a Teri szobájába: a tükör előtt állt s valami virágot próbált betűzni a hajába. Ügylátszik, várt reám. Mikor észrevett a tükörből, megrezzent s a virág kiesett a kezéből. Amire pedig megfordult volna, olyan halovány lett, hogy azt hittem, mindjárt összeesik. Az ajtóban álltam s nem ismertem rá a hangomra:

— Teri, maga nem lesz a feleségem!

Ahogy ezt mondtam, a karja elhalva hanyatlott le. Aztán odakapott a nyakához és felsírt. Hangja nem volt a sírásának, csak a könnyei patakzottak. És amire fel tudott zokogni, ez volt az első szava:

— Akkor... Akkor én nagyon rossz leszek!

Megdöböntem... Az ebédlő felől ijedten lépett be az édesanyja.

6

AMIKOR idáig ért a barátom, elhallgatott. Lehetett már tizenegy óra.

Túl a sétányon játszott még a zene, de a sétány üres volt. Millió csillag remegett a határtalan mennybolton és a Balaton mélységében. S azalatt szünetlenül zsongott a víz.

A keleti parton feljött a holdvilág s szomorú bájjal nézett el a vidék fölött. Távolság, igen távolság kezdtek felszállni a Balatonból s kék-lilában égő szegélyeikkel megindultak valamerre. Nagyon elhagyottnak éreztem magamat.

Barátom koccintott. Hosszan hallgattunk utána. Amikor megszólalt egyszer, szomorúnak láttam:

— No, meg fogod-e írni?

— Még nem tudom. Annyit körülbelül sejtek, hogy Mayer Teri másnak lesz a felesége, de...

Közbevágtott:

— De addig még sok minden egyéb történik majd. Ezt akartad mondani, ugye?

— Nem! „De ennek elsősorban te vagy az oka!“ Ezt akartam mondani.

— Szóval, hogy a Mayer Teri szerencsétlenségéért én vagyok a felelős — és meglepődve hajolt felém. — Így gondoltad?

— Többet gondolok ennél. Ha a leány szerencsétlen lesz, csak a te férfiatlanságodon múlik. Megmondhatom, mi történt a hazameneteled alkalmával. A szüleid nem egyeztek bele semmiféle házasságba. Hogy mi lehetett az oka, alig érdekel. Csak a leány sorsára vagyok kíváncsi.

Barátom maga elé töprengett, mintha régi, nagyon régi emlékeivel küszködött volna. Nem zavartam meg. Ahogy ismét feltekintett, szenvedés látszott az arcán:

— Szegény Teri úgy viselkedett ettőlfogva, mint egy hős. Nem túlozok: hős volt. De ne hidd, hogy én talán pillanatra is meghátráltam volna! Hiszen következtek nemsokára olyan fordulatok, amelyek könnyen ezt a látszatot kelthetnék. A mai estén azonban megnyitom előtted a szívemet és nem lesz olyan titkolt gondolatom, amelyet elhallgatnék. Úgy érzem, mintha gyónnék. Talán megkönnyebbülök utána.

Hátradólt a székben:

— Nem tagadom, először nem vettem komolyan a dolgot. Azt hittem, tovább is folyhat a játék olyan ártatlanul, mint addig. Nem! Nem! — és ingerült mozdulatot tett. — Egy pillanatra se hátráltam meg! Senki szemrehányást nékem nem tehet. Hiszen attól a perctől kezdve oly nagy szerepe lett a véletlennek, hogy Istennek kellett volna lennem, ha mindent előre akartam volna látni... Azóta, hogy olyan szerencsétlen lett Mayer Teri, sok hányódáson mentem át. Voltak pillanataim, amikor végezni akartam magammal, de a legutolsó gondolatban visszatartott egy láthatatlan kéz. Csak az ő keze lehetett. S olyankor nem-egyszer megütött a gondolat: hátha üzeni fog még utánam! Mert tudtam, hogy még akkor is szeretettel gondolt reám, amikor olyan sze-

rencsétlen lett. A mai éjszakán azt is tudom már, hogy Mayer Teri mindig szeretni fog engemet.

Elhallgatott.

— No, és mi történt azután?

— Azután? — és mintha távoli, nagyon távoli álomból ébredt volna föl. — Várj csak, várj! Hiszen közbe még kihagytam valamit s először arra fogok kitérni röviden. Elbeszélem a találkozást, mely köztem és az apám közt folyt le. Úgy összevesztünk, hogy az asztalt döngettük mind a ketten. És miért? Mert semmi okunk nem volt rá. Még ma is csodálkozom, hogy fel nem pofozott az apám. Mert nagyon szokatlan ember. De nem untatlak vele?

— Folytasd csak...

FURCSA emberek laknak arrafelé, a sokat küszködő Felvidéken. Jártál-e már azokon a tájakon? Aki látta egyszer a Beszkidek setét ormait, halotta a mi kesergő dalainkat, mindig bús vággyal gondol vissza reájuk a messzeségből. Vannak ott zúgó nádasok, bánkódó-fejű fenyvesek, szélben reccsogó erdők, nyári időben pedig olyan világos éjszakák, mint csak az ukrainai puszták felett. Ezeresztendő nyomor sír fel a zsellérkalyibák falai közül s pusztulnak az udvarházak is. De a jókedvünk sem hiányzik azért. Igaz, hogy minden rövidke vígasságnak nagy elbúsulás a vége. Muszka melankólia, lengyel könnyelműség találkozik itt a magyar hetykeséggel és hamar-elborulással. Ezer esztendő óta sehol annyit nem csalódtak és nem reménykedtek, mint minálunk.

S ezért olyan kiszámíthatatlan a felső-magyarországi ember. De számtalan furcsaságaikkal még ott is kiténtek a mi családunk férfitagjai. A dédapámnak például az volt a szokása, hogy egész életén át a bekecse zsebébe bevarrva hordta azt a tizennégyezer forintot, amelyért egyszer eladta a juhnyáját. És ha otthon szükséget látott is a család, egy fillért ki nem adott volna a tizennégyezer-

ből... A nagyapám szakadatlanul zsidókkal trafi-
kált. A zsidók megsúgták neki egyszer, hogy ne adja
el az életet, mert háború van kitörőben s akkor tíz-
szeres ára lesz a gabonának. A nagyapám erre gyűj-
teni kezdett. És gyűjtött tizenhét éven keresztül.
Háború persze nem jött, de amikor tizenhét esztendő
mulva meghalt, hat magtárból két héten át vasvillá-
val hajigálták ki a kicsírázott kéréket. Mert a ga-
bonát kéréstől gyűjtötte a nagyapám. Hogy miért?
Talán ő maga sem tudta. Emlékszem, hogy az apám
jajgatva cibálta a haját abban az időben. De azért
nem esett kétségbe, hanem maga fogta meg az eke-
szarvát s úgy kezdett mindent elülről.

Valamennyi elődöm közül az apám volt legkülö-
nösebb. Sohase láttam például, hogy annak a kis
politúros szekrénynek a kulcsát, melyben a pénzt
őrizte, csak egyszer is oda merte volna adni az édes-
anyámnak. Szünetlenül gyanakodott mindenkire s
szünetlenül talpon volt. Éjfél után nem-egyszer láb-
ujjhegyen lopódzott ki a szobából, ijesztő csendben
átsiklott a szériuskerten, árnyékszerűen elhúzódott
az ólak és csűrök között, nyári időben pedig órákon
át el-elguggolt fülelgetve a gyümölcsöskertben. És
ha lopáson kapta valamelyik cselédjét, ott helyben
megcsépelte a vasvillával. Mert ilyen éjszakai ki-
rándulásain mindig vasvillával járt az apám.

És mégis szegényedett évről-évre. Bizalmatlan
volt mindenki iránt, de csak az nem lopta és nem
csalta meg, aki nem akarta. Fősvény ember volt,
szinte zsugori s pénze mégis alig akadt. Legtöbb
bizalmatlansággal a család tagjait figyelgette. Nyo-
masztó csend ült a házunk felett, amelyről évről-évre
hulldogált a zsindegy, meg a vakolat, de az apám nem
gondolt rá soha, hogy megjavíttassa. Édesanyám
csöndes megadással dolgozott napról-napra. Ijesztő

volt, mennyit dolgozott. A két kishúgom, mihelyt kikerült a leányiskolából, azonnal nekiállt a kietlen házirendnek. Dolgoztak szegénykéek, amíg csak bírta a két gyöngye karjuk. De az apám sohase volt megelégedve: többnyire korholt valakit, vagy morgott magában. A birtokból pedig mégis csak kellett valami jövedelemnek lennie. De hogy hová tűnhetik el, fogalmunk se volt róla. Amikor már nagyobbak lettünk, édesanyánk elárulta egyszer bizalmasan, hogy az első-szobában, közvetlenül a kályha mellett, ki lehet emelni a padló egyik deszkáját, a deszka alatt jókora üreg van, az üregben egy üst, az üstben vagy félvéka ezüst forint. Ebbe az első-szobába estétől-hajnalig senkinek se volt szabad belépnie, csak az apámnak. Hosszú esztendőök óta aludt ebben a szobában, a kályha mellett egy bundán, a félvéka pénz fölött. Egyszer-kétszer megleste ijedten az anyám, amint az öreg alacsony zsámolyszéken, lebocsátott függönyök mögött, reszkető mécsvilágnál kuporgott az üreg fölött, valami rongydarabkával fényesítgette térdén a forintokat s aközben sajátmagához beszélgetett.

De azért ő se morgott szakadatlanul. Mert voltak napjai, amikor minden ok nélkül feneketlen kedve támadt. Olyankor csapraütött egy hordó bort, összecsóditette a jegyzőt, a papot, a patikust, a tanítót, még vagy öt-hat nemesembert, a konyhában nagy vacsorát kellett csapni, aztán a faluvégi vályogvetők közül felparancsolta a primást, a klarinétost, meg a bőgöst. És ha a morék rácincogtak a nótájára, a szegény öreg két tenyerébe bocsátotta gondoktól megvert fejét és úgy kezdett dalolni, hogy könnyek potyogtak le a szeméből:

*Indulj fakó lovam Lengyelország fele,
Űgyse gyöväk én már visszafele,
Kedves kis hazámat többet nem láthatom,
Nincsen olyan bánat, mint az én bánatom.*

Később hegyezni kezdtek a cigányok s olyankor, éjjélután, ha már keresztbe állt a szemük, az apám csak kiugrott a szoba közepére, oldaltbiggyesztette a kalapját, csípőn kapta magát s úgy kezdett cifrázni egymagában, hogy a vendégek lelkesedve tapsoltak rá. Hogy tudott táncolni! Csizmája alatt megdobogott a ház, kemény tenyerével oda-odacsapott a mestergerendára, összebokázott hegyesen s olyan cifrázásba fogott, hogy nem lehetett látni a lábát. Hajnal felé rendszerint már nem bírt magával s olyat rúgott a bögőbe, hogy forgácsokban repült szét a bögő. A mellényzsebéből gögös fejtartással lökött oda vagy száz forintot s a cigányok röhögve kapták el a pénzt, úgy a levegőből. Másnap azonban, ha már kijózanodott, leült az ebédlő kopott díványára és mialatt két markába fogta a fejét, méregetől fújva jajgatott:

— Kiraboltak! Megöltek! Minden boromat elitták a cudarok!

Dehát ez régen volt, még háború előtt! Én abban az évben tettem le az érettségi vizsgát s jogász szerettem volna lenni. Az apám meg se hallgatott:

— Gazdász leszel! Elég!!

Még szerencse volt, hogy kitört a háború. Legalább elodázhattam ezt a kérdést. Reméltem, hogy azalatt az öreg is változik valamit.

A kettőnk viszonya különösképp alakult azelőtt. Én az iskolából úgyszólván csak a nagy-szünidőre kerültem haza s olyankor se maradtam sokáig. Négy-öt napig elvoltam valahogy, de az apám rend-

szerint már a második héten mezei munkába akart fogni. Olyankor ráültem valamelyik lóra, átlovgoltam ehhez az ismerőshöz, ahhoz a rokonhoz. És csak napok múlva kerültem vissza ismét. A gimnáziumi nyolc esztendő alatt talán kétszer se jöttem össze bizalmasan az apámmal s emiatt idő multával csaknem idegenek gyanánt álltunk egymással szemben.

Akkor kitört a háború. Az első napon bevonultam s attólfogva csak mint zászlós láttam viszont a szüleimet. Volt ez úgy másfél-esztendő múlva. Azalatt sok minden megváltozott. Az apámat meghatották harctéri szenvedéseim s amikor súlyos sebekkel hoztak haza a frontról, könnyekre fakadt az ágyam mellett. Később egyéb szomorúságok következtek. Elesett a bátyám, a két unokatestvérem s a kishúgaimtól hallottam, hogy abban az időben nem tudott aludni az öreg. Éjszakánként fel és le járkált a szobájában s néha ijedten hallották, amint fel-felcsuklott.

Dehát ez is elmúlt.

A háborút is megszokta lassanként s attól kezdve még-inkább visszaesett. Még-ritkábban borotválkozott, még bizalmatlanabb lett s szünetlenül krárogott. Sohasem volt jókedve, ahelyett káromkodni szeretett. A cselédei — dologkerülő polyákok nagyrészt — most már hetenként váltakoztak, mert az öreg karóval verte őket az udvaron. Egyetlen kivétel talán én lehettem. De csak azért, mert ritkán láttott. A pénzt megküldte pontosan, a kíséző levelei sem maradtak el. Ezekben a levelekben eleinte csak panaszkodott rám, az utóbbi időben azonban egyre-többször megfenyegetett, hogy kitagad, ha így folytatom.

Ilyen előzmények után utaztam haza lóhalálá-

ban, hogy bejelentsem: feleségül akarom venni Mayer Terit.

Este érkeztem meg. Az öreg az ebédlőben fogadott, megborotválkozott a tiszteletemre, a bajuszát meg spárgára kötötte ki. Megölelt, maga elé tartott messziről s annyit mondott:

— Na, nyalka tiszt vagy, nem tagadhatom!

Bár ne lettem volna olyan nyalka! Másnap már ezt is a szememre hányta.

Ezen az estén soká maradtunk fent. A két kishúgom kedvesen elkönyökölve gyönyörködött bennem, a édesanyám csöndes szótlansággal sajnált, mert sejtette szegény, hogy megint csak belekerülök a bajba. Az öreg mintha minden gondját elfelejtette volna erre az egy estére. A csataleírások érdekeltek mindenekfölött s valahányszor kitértem egy-egy válságosabb élményemre, az öreg fejencsapta magát, annyira tetszett neki:

— Milyen kár, hogy nem lehettem ott! Igaz a! Hát a nyíregyházi huszárok hogy viselik magukat?

Mert huszár volt ő maga is Nyíregyházán. De annak csaknem harminc esztendeje lehetett ekkor.

Ebben az én történetemben sok fordul meg a véletlen. Ilyen véletlen volt például, hogy csak másnapra hagytam nagy előterjeszteni-valómat. Pedig ha ezen az estén állok elő vele, amikor meg volt hozzá mindnyájunk hangulata, sok minden másképp történt volna. Nyugodtan meghallgatnak s az apám, ha annyit mondok, hogy a leány jó módú, bizonyosan egyet koccint rá:

— No, majd körülnézünk legközelebb!

És bizonyos, hogy egy hét mulva az anyámmal, vagy valamelyik húgommal már leutazott volna a Teri szüleihez. Sokszor megemlegettem azóta ezt az estét!

Másnapra minden megváltozott. Az apám rosszkedvűen ébredt, mert az este valamivel több bort ivott. Panaszkodott, hogy fáj a feje, meg a füle is zúg. Ez még nem lett volna baj. A baj ott kezdődött, hogy megsántult az egyik lova s ezt éppen ezen a délelőttön fedezte föl. Olyan méreg fogta el, hogy szaladt a vasvilla után s félig agyonverte az egyik igáslegényt. Mire az ebédhez nézett be, már prüszkölt és káromkodott.

Egyszerre ijesztően csendes lett a ház.

Én erőlködtem ugyan, hogy másra tereljem a szót, de az öreg annál jobban felbőszült:

— Disznó zsiványok! Ki akarnak fosztani! Hej, hogy esz a méreg!

A hajába kapott, úgy cibálta a fejét. Mindenki menekült az asztaltól. Ketten maradtunk.

És nekem elő kellett állnom, mert csak három napot kaptam a parancsnokomtól. Este már indult a vonatom.

Odaléptem az öreg elé. Éppen kifelé készült s a magtár kulcsai után keresgélt. Amikor meghallotta, mi a szándékom, furcsán kapta el a fejét. A félbajusza megrándult, mintha azzal a félbajusszal nyomta volna vissza kitörő nevetését:

— No, még mit nem!

Éreztem, komikus leszek. Az apám is észrevett valamit. Félig-bosszúsan rántott egyet a vállán:

— Majd visszajövök mindjárt. Úgyis számár-ság az egész.

Szégyenkezve, tehetetlenül maradtam az ebéd-lőben. Beletelt három óra, amire visszakerült. Azonban vagy elfelejtette már, vagy nem akarta előhozni mert leült az ablakba, kivette a tárcáját s pénzt kezdett számolni maga elé. Megint eléje álltam:

— Édesapám, mi a válasza?

Felnézett, mintha nem értette volna. S kurtán annyit szolt:

— Ráérsz még. Aztán háború van. Meg állásod sincs...

Mintha fejbevágtak volna:

— Majd gazdálkodom édesapám mellett...

— Mit? — és felugrott. — Itt magam is elvégzem a munkát! Nincs szükségem rád! Meg úgyse dolgoznál, mert csak keserűségemre vagy! Előbb végezd el a jogot!

— De hiszen édesapám akarta, hogy gazdász legyek!

— Hát akkor légy gazdász! Mit bánom én! Nekem senkit ne hozz a nyakamra!

A düh összeszorította a torkomat. Még csak arra sem volt kíváncsi, ki az a leány, akit el akarnék venni? Fújt és káromkodott már, de csupán azért, hogy leplezze a zavarát. Mert annyi rosszindulatot még róla sem tételeztem fel. Azt mondtam neki:

— Mégis hallatlan, hogy meg se akar hallgatni!

Mintha észrevette volna magát. De egy vállrántással másodszer is elintézett:

— Semmi közöm hozzá!

S másodszer is faképnél hagyott.

Könnyek gyűltek a szemembe. Azalatt óvatosan besompolygott a két húgom. Később az anyám is bejött. Körülfogtak, hogy mi történt? A letelején kezdtem s amire másfélóra mulva odáig jutottam, hogy miért is jöttem haza, a két húgom részvételt vett körül. Az anyám sirdogált:

— Pedig így lenne a legjobb, fiam...

— Apa borzasztó ember, ha megharagszik — mondta a nagyobbik húgom.

A kisebbik rásóhajtott:

— S még csak meg se hallgatott. Így tesz ő mivelünk is.

És elgubbaszkodtunk négyen, panasz-szó nélkül. Az apámmal csak a vacsoránál találkoztam. Fújva evett. Ahelyett, hogy legalább kikérdezett volna. Nem volt kíváncsi semmire.

Feálltam, a kardom után nyúltam. Indulnom kellett. Azt se kérdezte, hová megyek? Édesanyám s a két húgom lesütött szemmel ült az asztalnál. Megcsókoltam őket s akkor odaszóltam az apámnak:

— Ez az utolsó szava?

— Igen! — és rácsapott az asztalra.

No, erre én is odacsaptam, de olyat, hogy az öreg ugrott tőle egy nagyot:

— Édesapám! Maga nagyon rossz ember!

Mély csönd támadt. Az öreg hirtelen odakapott a torkához, mintha meg akart volna fúlni. Amire magához tért, én már kocsiban ültem. Még hallottam belülről a dühöngését. Azt hittem, széthajítja a szobát:

— Orcátlan, pimasz kölyök! Mars ki az udvaromból!

Másnap délelőtt már ott álltam Mayer Teri előtt. Mire fel tudott zokogni, ez volt az első szava:

— Akkor én nagyon rossz leszek!

Megdöbentem. Az ebédlő felől ijedten lépett be az édesanyja. Ahogy megtudta, miről van szó, maga után hívott s hellyel kínált meg a szalonban. Előadtam neki mindent. Időközben belépett az öregúr is. Elmondtam, hogy az édesanyám, meg a két kishúgom ismeretlenül is csókoltatja Terit, de az apám szinte megveszett. Pedig nem is tudta kiről van szó.

Mayer néni itt már mosolygott. A bácsi fejemre tette a kezét:

— Hát ilyen emberek is akadnak. De azért nincs baj, fiam. Ha vége lesz a háborúnak, majd beáll mellém az irodába...

A puszta lehetőségére tiltakozni kezdtem:

— Nem! Ez lehetetlen!

Mert akkor még nagyon önérzetes hadnagy voltam. Ma másképp csinálnám.

Úgy búcsúztak el tőlem, mint máskor is. Talán még nagyobb szeretettel. A Teri szobáján kellett áthaladnom. Az ablakban állt, kisírt szemmel. Ahogy megpillantott, félig elfordult tőlem.

— Teri! Még visszajövök.

Erre már egészen elfordult. Csaknem könyörgött:

— Menjen, kérem... Nem akarom látni... —

Elmentem. És csak sok-sok hónap múlva láttam viszont a házukat.

8

RÖVID időn belül kétszer kellett megcsalatoznom Mayer Teriben. Az első csalódásom felháborított, pedig nem is volt rá okom. A másodikon mélyen megindultam. Ez azonban csak később történt.

Eljött a június: én a menetszázad parancsnoka voltam ekkor. Úgy volt, hogyha távirati parancs érkezik, minden pillanatban indulhatunk. Közben több kisebb gyakorlat következett s néha napokig elmaradtunk a hegyek között. De sohase távolodtunk messzire. Ha pedig fülig-piszkosan bevonultunk a kaszárnnyába, alig mozdultam ki a lakásomról. Visszavonultam mindentől és mindenkitől. Leszámoltam magammal s egyelőre nem akartam látni Mayer Terit. Csak megzavart volna.

Ez az óvatosságom különben felesleges volt. Valami két héttel ezután azt hallottam, hogy füdőre ment az egész háznép. De hogy hová, nem mondták meg, én pedig nem érdeklődtem utánuk. Most már minek?

Így múlt el egy hónap. Aztán megjött a várva-várt távirat s a menetszázad másnap vonatba szállt, de én-nélkülem. Azon a napon ugyanis, amelyen megérkezett a távirat, a pótkeret parancsnoka magához

rendelt s valami bizalmas iratsomóval küldött fel Pestre. Azt mondta, annyira fontos titkokat viszek magammal, hogy nem meri rábízni más tisztre. Külön a lelkemre kötötte még, hogy a futárszakaszba senki-idegent be ne bocsássak az úton. A menet-századot egy hadnagy-társam vette át s vezette a harctérre.

Három héttel ezután fölrendelték a második menetszázadot is. Nagy pótlásokra volt szükség akkoriban a frontokon. Én megint nem mentem. Az indulás előtti napon a parancsnok irodai szolgálatra osztott be maga mellé. Azt mondta, csak a legmegbízhatóbb tisztjét választhatja erre a kényes természetű feladatra. Ez a magyarázat meglepett, de nem kerestem az okát. Olyan mindegy volt akkor nekem.

Időközben az egyik közeli bányavárosban sztrájkba álltak a munkások. A parancsnok egy századdal engemet küldött ki a zavargás letörésére. Feladatom annyiból állt, hogy vigyáznom kellett a bányatelepre. Két hétig maradtam kint: azalatt békésen kiegyeztek igazgatók és munkások.

Amire innét is visszakerültem, már arattak. A legénységnek azt a részét, amely még nem került bele a menetszázadba, a közeli uradalmakba rendelték ki aratómunkára. Minden ilyen osztagnak egy tiszt volt a parancsnoka s valamennyi fölé engemet nevezett ki a pótkeret-parancsnok. Azontúl is mellette maradtam az irodában. Új munkaköröm annyiból állt mindössze, hogy vasárnap délelőttönként, ha beszámoló-kihallgatásra jelentkeztek az arató-osztagok parancsnokai, én adtam ki nekik az újabb utasításokat.

Mayer Teriről semmit se tudtam azalatt. Azaz mégis!

Egy délután, amint hazafelé tartok a kaszárnyából, — forró kánikulai nap volt — a kis Mártha integet felém az ablakból. Besiettem hozzá. Nagyon izgatott volt:

— No szép katona! Így megfeledkezni a legjobb barátjáról! Hát illik ez?

Valami mentegetődzést mondtam. A kisleány összekulcsolta a kezét:

— Mondja, miért tette ezt Terivel? Tudja, mi történt?

— No!

— Négy nappal ezelőtt menyasszony lett. Tegnap kaptam meg a levelét...

Nem tudtam rá mit felelni. Másfél-hónap óta úgy tekintettem magamat, hogy semmi sem kötöbbsé Mayer Terihez, de most mégis rosszulesett ez a nagy hűtlensége. A szívem fájt. A kis Mártha mindenáron okosan akart beszélni hozzám:

— Rettenetes dolog ez! Mayer bácsi, amikor megkérték a Teri kezét, azt felelte a kérőnek, hogy legyen türelemmel, amíg visszajönnek a fürdőből. Mert van itt valaki, aki miatt nagy bajok lehetnének még. Ha a leánya még-egyszer meglátja azt a valakit és ha akkor is a kérő menyasszonya akar lenni, ő beleegyezik mindenbe.

— Az a valaki, persze én vagyok!

— Maga, Kálmán. S látja, Teri és a mamája addig se akart várni. Tudom, hogy Terit csak a hiúsága vitte bele ebbe a makacskodásba, mert azt hiszi, hogy így bosszút fog állni magán. Én nagyon féltem szegényt! Mert tudom, hogy ma is magát szereti.

Mayer Terinek ez a meg gondolatlansága volt az én első csalódásom. Eleinte fájt a szívem, de később felháborodtam ellene. Pedig talán nem is volt

igazam. Hiszen Terit mégis csak elhagytam s szégyenében és kétségbeesésében mit tehetett volna egyebet! De erre csak később gondoltam, talán azért, hogy magam előtt mentegessem. Abban a pillanatban azonban rendkívül fel voltam háborodva:

— S ki a vőlegénye?

— Egy Vértes nevű vadászhadnagy.

— Ismerem. Kedves fiú. Köszönöm magának

Mártha...

Elémállt, összetette a kezét:

— Ugye, meg fog látogatni ezentúl is? Legalább engemet.

— Feltétlenül! Ezt megígérem. Űgyse maradok már sokáig, mert tegnap megint én lettem a menetszázad parancsnoka. Remélem, utoljára.

Négy-öt nappal ezután, úgy alkonyattájt, amikor már többen kijöttek a korzóra, a kávéház teraszán üldögélek a parancsnokkal. Azóta, hogy kénytelen volt a legközelebbi menetszázadba kitenni, feltűnően szíves lett hozzám s minden szabad percében magával cipelgetett.

Hát amint beszélgetünk a teraszon s közbe a járókelőket vizsgálgatjuk, egyszerre mintha szíven ütöttek volna. Alig tíz lépésnyire észreveszem Terit, amint jön a vőlegénye karján s mögötte a szülők. Mayer Teri már előbb megpillanthatott, mert ijedt kis rezzenést láttam a szemeiben. De azért mosolyogni próbált. És ahogy hozzánk-értek, megelőzött egy kedves bólintással:

— Jónapot!

Mindnyájan nagyon szívesek voltak, amikor tisztelgetem. A vőlegény még külön is „szervusz“-t intett a kezével. Visszaintettem. Nagy melege lehetett e pillanatban.

Ahogy elmentek mellettünk, a parancsnok hozzámhajolt:

— Hogy tudtál ilyen számár lenni! Így elszalasztani a legszebb leányt!

— Nem kettőnkön múlt, alezredes úr.

Másnap vasárnap volt. Az arató-osztagok hadnagyai és zászlósbai délelőtt bejöttek a városba s megtették a szokásos jelentést. Estefelé befogattam két kocsiba és, mint rendesen, magam vittem ki őket az állomásra. Mikor a Teriék háza előtt hajtattam el, vőlegényével az egyik ablakban könyökölt. Köszöntem nekik. Ahogy később visszafelé jöttem az első kocsin, mind a ketten a kapuban álltak. Visszafogtam a lovakat, leugrottam, kezetsókoltam a leánynak, Vértés bajtársamnak pedig ennyit mondtam:

— Gratulálok!

Úgy tett, mintha nagyon örült volna. Mayer Teri hirtelen másról kezdett beszélni. De olyan hangon, mintha csak tegnap, vagy ma délelőtt váltunk volna el egymástól és mintha soha semmi nem lett volna kettőnk között:

— Arra gondoltunk, hogy megkocsikáztathatna bennünket.

— A legnagyobb örömmel!

A katona-kocsistól átvettem a gyeplőt, de Teri odaszólt a legénynek:

— Maga csak üljön hátra, a hadnagy úr mellé. Én jobban szeretek a bakon ülni...

Vértés bajtársam jókedvűen mondta rá:

— Ó, az nagyszerű lesz!

Így akarta tudtomra adni, hogy csak azért se féltékeny rám s hátraült a kocsishoz. Teri mellém szökött fel s mialatt megfordultam a kocsival, belém-

karolt, mint annyiszor azelőtt. Éreztem, hogy megremeg.

Odavágtam a lovak közé s öt perc múlva kint repültünk a fehér országúton. Jött az este. A hegyormok fölött veresben lángolt az ég, de csillag még nem látszott. Hűs levegő csapott szembe s mialatt csattogtak a lovak, Vértés bajtársam a legénnyel próbált diskurálgatni. Mayer Teri felnézett rám és suttogva mondta:

— Istenem, csak felborulnánk...

— Hogy mondhat ilyet!

Félig a karomra hajtotta le a fejét:

— Jobb lenne meghalni. Így... Így nem érdemes...

— Legyen okos, Teri! — csitítgattam igaz részvétellel.

A hangja könyörgő, csaknem megtört volt:

— Nem tudok már okos lenni... Jaj, mit csináltam!

Aznap vacsorakor benéztem a tiszti-étkezőbe. Kissé későn érkeztem. A parancsnok, aki találkoztát adott ide, már elment. Gondoltam, majd felkeresem a kávéházban. A ruhatárban leadtam a sapkámot s az étkező felé indultam, de meg kellett állnom az ajtó előtt. Mintha odaszegeztek volna.

Az ajtó ugyanis félig-nyitva maradt s odabent harsányan nevettek valamin a tiszték. A nevemet hallottam s az erre támadt szünetnyi csöndben ezt mondta valaki:

— Fogadjunk, hogy ezzel a menetszázaddal se fog kimenni! Jó protekciója van a gyerekek!

— Kékszemű protekció! — szólt közbe egy másik hang. — Fűlig szerelmes beléje még az öreg is.

Itt a pótkeretparancsnok nevét mondta az illető. A tiszték megint nevettek. Aztán Vértés hadnagyot

említette valaki s egy harmadik tiszt az asztalra csapott:

— A Vértés csak lógós!

Újabb nevetés. Nem tudtam mozdulni az ajtóból. Még szerencsém volt, hogy nem vettek észre belülről. Legalább visszahúzódhattam. Elkértem a sapkámát s kimentem. Csak az utcán álltam meg.

Mindent tudtam! Mayer Teri tehát, amikor elhagytam őt s amikor keserűségében másnak lett a menyasszonya, addig könyörgött a parancsnoknak, míg meg nem ígérte neki, hogy egyelőre visszatart a pótkeretnél. Teri nem akarta, hogy veszedelmebe jussak megint s mit nem tudott elérni, ha a fejébe vette! Hogy a parancsnok is szerelmes volt Teribe, nem volt újság előttem. Ugyan ki ne szeretne volna! S ugyan mit nem tett volna meg a parancsnok, ha egyszer Mayer Teri kérte rá! Az öreg úgyis gyakran megfordult a házukban. Ez a meglepő felfedezés volt az a második csalódásom Mayer Teriben, amelyet már érintettem előbb. Most, amikor elszakadt tőlem, repeső aggodalommal gondoskodott rólam. Ez a szeretete meghatott. De ugyanakkor szégyen fogott el, hogy már a tiszt-étkezésben is ezen mulatnak. Nem! Nevetséges mégse akartam lenni!

Még abban a negyedórában felszaladtam Mártváékhoz. Ő maga nyitott ajtót:

— Jöjjön beljebb!

— Köszönöm, most nem érek rá. De egy igen nagy kérésem lenne magához.

— Parancsoljon! — mondta szerény készséggel.

— Legyen olyan jó: holnap délután három órára hívassa ide Terit!

— Szívesen. Csakhogy a vőlegénye is olyankor szokott átmenni hozzájuk...

— A vőlegényt majd én elintézem,

S el is intéztem. Vértés hadnagyot akkor már a menetszázadomba osztották be. Délelőttönként valamennyi tisztnek ki kellett vonulnia a századdal, délután már csak az ügyeletes maradt együtt a legénységgel. Másnapra természetesen Vértés bajtársamat tettem meg ügyeletes-tisztnek. Először, de nem utoljára.

Délután háromkor bezörgettem a kis Márhá-hoz. Ő maga jött elém most is. Annyit súgott:

— A mamámmal majd félrevonulunk. Teri a nagyszobában várja.

Benyitottam. Az ablakban ült, széles karosszékben. Hideg arccal ült ott s alig-észrevehetően biccentett felém. Elfogódva álltam meg előtte.

— Eljöttem — mondta halkán, de minden szomorúság nélkül.

— Köszönöm. Tudja-e miért kérettem át?

— Nem tudom. — S közömbösen jelezte a fejével, hogy igazán nem tudja.

Úgy maradtam állva. Mert előtte föltettem, hogyha kikérdeztem, azonnal el fogok menni.

— Teri, tudja-e, miről beszélnek egymás között a tisztek?

Kíváncsian emelte rám a hideg-szép szemét.

— Arról beszélnek, hogy maga miatt nem küldenek ki a harctérre. Maga megkérte rá az alezredest, hogy lehetőleg a legutolsó pillanatban helyezzen ki valahova mindegyik menetszázadból. Ez kétszer meg is történt eddig.

Úgy nézett rám, mintha mindezt most hallotta volna először. De nem csodálkozott el. Csöndesen annyit szólt:

— Ez igaz.

— Úgy? S ahhoz mit szól, hogy már hírbe keveredett miatta?

— Nem törődöm vele.

Olyan nyugodtan adta meg a rövid válaszokat, mintha énreám nem is tartozott volna az egész. Ez a közömbösség kihozott a sodromból:

— Kérem, megtiltom magának!

Csöndeskén ingatta hozzá a fejét:

— Téved. Azt teszem, amit akarok. És soha, soha senki meg nem tilthatja nekem, hogy ne remegjek azért, akit szeretek.

Nem volt már közömbös. A szeme felfénylett, aztán lehomályosult. Remegő szájjal felállt, az asztalig támolgott, ott leesett egy székbe s leborult a két karjára. És akkor sírni kezdett. Nagyon.

Tehetetlenül álltam előtte, de már nem bántam. Jobb volt így. És mialatt sírdogált, bűnbánatot éreztem. Mert soha senki nem fog szeretni engemet úgy, mint szeretett Mayer Teri. És minél szerencsétlenebb lett énmiattam, annál többet remegett értem.

Hozzáléptem s nagy gyöngédséggel símogattam a haját:

— Ugye, nem haragszik rám?

— Nem tudok én haragudni magára — sírdogálta megtörten. — Jaj, nem tudok...

Én csak símogattam. Felnézett rám, kissé megbomlott hajjal. A könnyein át mosolygott:

— Ugye, sohase fog elhagyni?

— Sohase hagyom el, Teri. De megtiltom magának, hogy bármit is tegyen értem ezentúl! Értse meg, ez nem illik!

Felállt, még mindig könnyes szemmel. Aztán hirtelen és hevesen átkapott a két karjával s vállamra hajtotta a fejét:

— Pedig megpróbáltam még egyszer... Tegnapelőtt... De már nem sikerült... Jaj, csak ne szeretném magát annyira!

A jegygyűrűt levonta az ujjáról s odatette az asztalra:

— Vissza fogom küldeni Vértesnek. A maga menyasszonya vagyok. Inkább meghalok, de nem leszek másnak a felesége!

— Teri! — és megsajnálta. — Nem így kell azt csinálni. Mindenki megszólná. Legyen egy kis türelemmel...

— Igaza van — és egy nagyot sóhajtott. — A szüleim is gyanút fognának, pedig magára igen haragszik az édesanyám. Majd csak elintézem valahogy. Istenem, mennyi baja van az embernek!

— Különösen, ha magunk szerezzük magunknak a bajt.

— Igaza van — mondotta ismét s szemrehányóan nézett rám. — De én akkor nagyon kétségbe voltam esve. Most már nyugodt vagyok, Kálmán.

A kis Mártha nyitott ránk jókedvűen:

— Na, elintézték már mindent?

Milyen sok hálával tartozom ennek az igénytelen jóságú leánynak! És mennyi észrevétlen ügyességgel csinált mindent, hogy délutánonként összehozhasson bennünket! A vőlegény egyelőre nemigen okvetetlenkedett, mivel a vőlegényt e naptól fogva állandó délutáni ügyeletre rendelt ki. Az estéivel szabadon rendelkezhetett, de a délután az enyém volt.

Azok a késő-nyári délutánok! Az ablak előtt porosan állnak az akácfák s a mennybolt mélységében mozdulat nélkül hever egy-egy darabka felhő. Kihaltak a fényben vakító utcák... És mi csaknem mindennap találkoztunk. Óvatosan, ügyeskedve kell bejutni a házba, de nem mehetek elég jókor, hogy Teri már ne várna reám a kis Mártánál. Mosolyogva szalad elém olyankor, kitarja a karjait s nevetve ölel át. Úgy csapong, mint csak régen, amikor még nem

volt oka rá, hogy szomorú legyen. Mert ekkor gyakran gyötörhette magát, szegény. Elöttem nem mutatta, de tudtam, jól. Hiszen a házukba egyelőre nem léphettem be, ami mégis bánthatta. Talán azért is futott elém olyan repesve, ha beléptem délutánonként:

— Alászolgája, hadnagy úr! Tudja-e, mit mondott tegnap este a vőlegényem?

— No?

— Hogy én találkozni szoktam magával!

— És maga persze nem tagadta le.

— Eltalálta a hadnagy úr. Azt mondtam neki, persze egy iszonyatosat sóhajtva: Istenem, hát az is lehetséges. Erre olyan haragos lett, hogy fogta a kardját és otthagyt. Nem vágta még le magát azóta? Ha nem, akkor feltétlenül mulat valahol. Biztosan el fog árulni az apámnak...

— Ez gyávaság lenne tőle.

— Dehát akkor mit csináljunk? Sokszor csaknem sajnálom. Igazán nem tehetek róla!

Olyankor már megintettem:

— Teri, maga kezd haszontalan lenni!

Vértés kollégám valóban ivott azalatt. Még másnap se került elő. Ugyanazon az éjszakán, amikor én már aludtam, cigányszóval vert föl. Borosüvegekkel nyitottak rám, mert vele jött a Teri bátyja is. Kapatosak voltak mind a ketten. Akarva, nemakarva mulatnom kellett velük. Mayer zászlós reggel felé elaludt a díványon s Vértés bajtárs, úgy látszik, alkalmasnak vélte a pillanatot, hogy meglepjen. A könyökére dült s úgy tett, mintha kötődni akarna. Pedig nagyon komolyan beszélt:

— Hej, testvér, de el vagyok keseredve!

— Minden vőlegény szeret pózolni keveset — mondtam rá. — Mert tudja, hogy illik neki.

— Gondolod? — és a szemem közé nézett. —
Hát akkor mondd meg nekem, testvér, miért sózod
a délutáni szolgálatot az én nyakamba?

Készen voltam egy ilyen kérdésre:

— Csak azért, mert így délelőtt is, este is szabad lehetsz.

— Délután pedig te találkozol Terivel — szólt közbe nyugodtan.

— Tévedsz, pajtás. Mártháéknál csakugyan találkoztam vele kétízben, de mind a kétszer véletlenül.

— Csakhogy ő mást mondott nekem! A szemembe mondta, hogy mindennap veled van két órát. Hát most kinek higgyek?

Mosolyogtam, mert Vértés hadnagy kapatos volt. És mert föltételeztem, hogy mégis nekem fog hinni.

— Pajtás, — és vállára tettem a kezemet — ismerem én Terit. Féltékennyé akar tenni, azért ugrat. Mit? Hogy nem úgy van? — és itt mégis csak felforrt bennem a düh. — Nézd, te nyavalyás, hiszen ha akarnám, Teri holnap az én menyasszonyom lenne. Elhiszed?

— El, el, testvér — és álmosan bólogatott. — Tegnapelőtt is megmondta, hogy csak téged szeret.

— Szamarakat beszélsz. Látszik, hogy ittál.

Virradt már, amire kászolódni kezdtek. Vértés bajtárs azonban mégis csak boldogtalan lehetett, mert egy hét alatt még vagy háromszor vert fel a cigányaival. Olyankor reggelig folyt nálam a mulatozás. Az előbbi párbeszéd mindig megisméltődött köztünk. A vége az lett, hogy Vértés bajtárs holtbizonyossá vált a maga szörnyű gyanúja felől.

Két nappal ezután hiába csengettem be a kis Márthához: Teri nem jött el. De maga helyett levelet küldött a kis pajtásának. Megírta, hogy tegnap

vacsorán volt náluk a vőlegénye s az édesanyja szemrehányást tett neki, miért mulat annyit? A vőlegény erre azzal vágta ki magát (ma sem tudom, szándékosan-e, vagy csak azért, mert egyéb kibúvó hirtelen nem jutott az eszébe), hogy én csalogatom magammal. Mayer Teri ránézett ekkor a vőlegényére: „Ez nem igaz! Éjszakánként maga szokta felverni Kálmánt a cigányokkal. Igenis, mama, hiába nézel úgy reám! Kálmán maga mondta nekem...” Az anyjának nagy újság volt ez s őneki (Terinek) most az a büntetése, hogy egyelőre nem szabad egyedül elhagynia a házat. „De csak mondd meg Kálmánnak, hogy legyen nyugton. A szobafogság legfeljebb két-három napig tarthat. Ha pedig így akarnak megtörni (nincs kizárva, hogy Vértesnek mégis csak eljárt a szája!), akkor kereken kiadom az útját, meg a jegygyűrűjét. Tehát a viszontlátásra két-három nap múlva!”

De a kis Márthánál soha többé nem találkoztam Mayer Terivel. Mert másnap — szombati nap volt éppen — távirat érkezett a pótkerethez, hogy huszonnégy órán belül Vladimir-Volinszkij alá kell indulnia a legközelebbi menetszázadnak. E menetszázadnak én voltam a parancsnoka. Ezúttal visszavonhatatlanul. Délelőtt jött a távirat s attól a pillanattól kezdve zaj és elevenség verte fel a kaszárnyát. Tisztiszolgámnak kiadtam az utasítást, körülnéztem a legénység közt s délután elbúcsúztam az ismerős családoktól. Mártháékhoz is felszaladtam s megköszöntem neki is, meg az édesanyjának is reámhalmozott sok szívességet. Már tudták, hogy mennem kell. Egy új század indulása nagy esemény volt a városkában. A kis Mártha érzékenyen búcsúzott el tőlem:

— Aztán írni fog, ugye, nekem is?

— Most már csak magának írhatok, kedves.

Akkor vette magát észre:

— Hát Teri? Talán nem is tudja még?

... Másnap ebéd előtt indultunk. Hiszen emlékszel még ezekre a menetszázadokra: nem lehet elfelejteni őket. Istenem, fiatalok voltunk s felvirágozva indultunk a halál elébe! Az egész város az utcára tódult. A rezesbanda indulót játszott, a katonák zengő torokkal meneteltek az állomás felé s én a század elején lovagoltam. Virág virított a sapkarózsánk mellett. Az öregasszonyok szívszakadva jajgattak utánunk, az ablakokból és az erkélyekről kisasszonyok kendőt lengettek felénk s virággal szórták tele a katonákat. Egyetlen éljenző, táncoló tömeg volt a város és mi mosolyogva tisztelegtünk jobbra-balra. Jókedvűen mentünk meghalni.

Tele volt az állomás is. Az alezredes hozzámjött s még egy-két utasítást adott. Sok ismerős tódult ki a perronra: melegen búcsúztak el tőlem. És hirtelen megpillantottam Terit is, az anyjával. Vértes bajtárs éppen akkor csókolt kezét mindkettőjüknek. Teri nagy csokrot tartott a kezében, csupa égő virágból. A kertjükből szedhette össze.

Mindenki búcsúzkodott. Abban a pillanatban Teri is észrevett és magához intett. Az alezredes meglátta ezt a jeladást, ő tehát ugyanakkor Vértes hadnagyot intette magához.

Odasiettem Mayer Terihez. Édesanyja a régi szívességgel adott kezét, hiszen most nem illett haragudni. De azért megdorgált:

— Magára nehezteltem. Megérdemelte.

— Tudom, nagyságos asszony. Ha rossz lettem volna, bocsásson meg — és lehajoltam a keze fölé.

Aztán kezét csókoltam Terinek is:

— Isten ádja meg, kedves.

— Vigyázzon magára — s átadta az égő virágcsokrot. — Magának szántam.

Az édesanyja nagyot nézett. S én ma sem tudom, mi ütött belém, de abban a pillanatban, amikor még-egyszer kezet csókoltam neki, azt mondtam félhangon, de úgy, hogy az anyjának is meg kellett hallania:

— Ugye, a feleségem lesz?

Mayer Teri könnyesen bólintott rá. Tisztelegtem s a kocsifelé indultam. A mozdony sípolt. Az alezredes még-egyszer kezet fogott velünk s jószerecsét kívánt. Aztán felugráltunk a lépcsőkre s mialatt a vonat megdőccent és mindenki éljenzett, mi hosszan és némán tisztelegtünk vissza.

HARMADNAPRA megérkeztünk Vladimir-Volinszkij alá. A századom egyelőre a front mögött gyakorlatozott. Így tartott ez egy hónapig.

Akkor már szeptember volt, szép őszeleji napok. És mialatt a század szakaszonként gyakorlatozott, órákon át elnéztem a változatlan délorosz tájéket. A mozdulatlanságában volt a szépsége. Minálunk, Magyarországon, búcsúzni készülhetett már a természet: itt csaknem tavasz volt. Gyengezöld pázsitok a látóhatár karimájáig, a távol messzeségből, a Bug mocsaras széleiről álomszerű ködökön át látszottak felénk a füzesek koronái s itt-ott felbukkant egy-egy hagymafejű torony. Templomi csend hallgatódzott a tájék felett, amelyre annyi melankóliával gondolok vissza mindig. Csak ekkor értettem meg azt a nosztalgiát, mely annyi bús vággyal tölti el az orosz embert véghetetlen hazája iránt.

Azalatt elmúlt egy hónap. Előttünk, a fronton, alig mozdult valami. Nagy-elvéve egy puskalövés. Közben pedig feljött a következő menetszázad s vele együtt a pótkeret alezredese. Ő vette át az ezred parancsnokságát.

Mayer Teritől ekkor kaptam az első levelet. A menetszázaddal jött ki egy hadnagy-orvos, aki bará-

tom volt már régebből. Teri neki csúsztotta át ügyesen ezt a rövid levelet, amikor indulása előtt búcsúzni ment a házukhoz. A borítékából néhány meghervadt ibolyaszál esett a lábam elé. A sapkarózsám mellé tűztem őket.

Egy hónapja mult már, hogy az állomáson könnyes szemmel bókkolt rám: csak az én feleségem lesz. Meglátta ezt az édesanyja is és Mayer Teri attólfogva nem írhatott nekem egyetlen sort.

De azért e nagy elhagyatottságában is volt gondja rá, hogy hírt adjon magáról. Néhány percre át-átfutott a kis Márthához s ellátta megfelelő utasításokkal. És Mártha tudósított mindenről, lankadatlan szorgalommal. Ezért a jóságáért sok hálával vagyok iránta, mert akkoriban nagy gond és szomorúság szakadt le szegényre. Ebben a szeptemberben a Doberdó sziklái között véresen esett össze a vőlegénye és amire kihúzták a törmelék alól, halott volt. A kis Mártha megkönnyezte őt, de nagy bajában rólam sem feledkezett meg. Minden harmad-negyednapon fölkeresett néhány sorával. Igen elhagyottnak érezte magát s talán azért is irogatott annyi ragaszkodással, mert szüksége volt némi szeretetre. Én hálás voltam neki, vigasztalgattam és szerettem őt, mintha az édeshúgom lett volna. Csatoltan mindig küldtem egy másik levelet Terinek is. Az ő üzeneteit Mártha küldözgette nekem. Mert Mayer Teri egyelőre olyan felügyelet alatt állt, hogy öt-tíz percnél hosszabb időre nem mozdulhatott el hazulról. Az anyja egyszersmindenkorra eltiltotta tőlem.

Nem-egyszer mondta nekem azelőtt, hogy a szülei ellenére még az én feleségem se lenne. És most mégis írt. Annyit körülbelül sejtettem, hogy nagy harcban állhat az édesanyjával, mert a jeggyűrűt még mindig nem küldte vissza Vértesnek. A vőle-

génye a századomban szolgált s naponként egy sereg levelet és lapot írt össze Terinek. Ritkán kapott rájuk valamit. Egyszer-kétszer engemet is megkért, hogy írjam alá egy-egy lapját. Megtettem. A levelezésüket könnyűszerrel ellenőrizhettem, mert akkor már ezredsegédtiszt voltam. Nekem kellett átnézni naponként a táboripostát.

Mert az alezredes, alighogy megérkezett a pótkerettől, segédtisztnek vett magához. A századomat ugyanakkor Vértés hadnagy vette át. Amikor jelentkeztem a parancsnokságon, meg nem állhattam, hogy azt ne mondjam neki:

— Tudom, alezredes úr, kinek köszönhetem ezt a beosztást...

Leintett:

— Ha tudod, hallgass!

Egy hét múlva a Vértés századja is belekerült a tűzvonalba. Attólfogva egyik ütközet a másikat váltogatta. De tűz-szünetekben egyre több lapot és levelet küldözgetett Mayer Terinek. A leány mindritkábban felelt.

Annál többször keresett föl engemet a kis Mártha. Elvéve Teri is írt néhány sort ezekben a közvetítő levelekben. Egy októberi napon arról tudósított sebtiben, hogy megmondta az édesanyjának: vissza fogja adni a jegygyűrűt. Az anyja sírva fakadt, de mivel nem akarja szerencsétlenné látni a leányát, nem bánja, tegyen, amit jónak gondol. Rólam azonban hallani se akar. A szemére vetette, hogy titokban bizonyára levelezik velem, amire ő nem szólt semmit. Ennek a hallgató válasznak az lett egyelőre a következménye, hogy ezentúl nem szabad meglátogatnia Mártát sem. Most ír tőle utoljára. De majd csak kitalálnak valamit.

Akkor már ősz lett Oroszországban is. Jeges

szél jött a Szarmata felől, csüngő felhők zúgtak a határ felett s a szél jajgatva sípolt a fekete határban. Didergett és fázott mindenki s délutánonként, ha elszundikált az alezredes, egymagamban gúnynyasztottam. Most, hogy a Teri anyja még bizalmatlanabb lett irántam, súlyosra vált a helyzetem. Abba, amit az öregúr ajánlott fel egyízben, hogy háború után álljak be az irodájába, most már belementem volna. Csakhogy ezt az ellenajánlatot lehetetlen volt nékem megtennem. Az apámmal való viszonyom semmit nem változott. A húgaimnak írtam elvéte: nem szerettem a házunkra gondolni. Tudtam, hogyha egy hosszú levélben mindent megírnék az apámnak s megkérném őt, valahogy csak beleegyeznek mindenbe. De ismertem az apám féktelen természetét s tartottam tőle, hogyha feleségemmel a házunkba költözném be idővel, előbb-utóbb összetűznék az apámmal. Az ilyen jelenetektől pedig meg kellett óvnom Terit, mert az apám első keményebb szavára kétségbeesett volna. Milyen más volt az ő családi körük, mint a mi házunk! Olyan megoldást, amely kiségethetett volna szorult helyzetemből, nem találtam.

Váratlanul kiségetett Teri. A kis Mártha hosszú ideje hallgatott már s amikor végre levelet kaptam tőle, arról értesített, hogy előző napon Teriéknél járt. Mayer néni vallatóra vette, vajjon az ő közvetítésével nem írok-e Terinek, mert őt kétségbeejti a Teri makacssága. Mártha minden ilyen közvetítést „szégyenszemre kénytelen volt letagadni“. De csak kettőnk miatt tette. A házuk egészen kihalt, Teri beteg lett, de nem kell megijedni, mert a betegsége nem komoly. Csak arravaló, hogy levegőváltoztatás címén elutazhasson néhány hétre az apja rokonaihoz Kolozsvárra. Ezt Teri eszelte ki: Kolozsvárról leg-

alább írhat nekem. Otthon minden lépésére vigyáznak.

Ez után a levél után hosszabb szünet következett. Már azt hittem, hogy Terire gyanút fogtak a szülei s nem engedték el. Vagy hogy csakugyan beteg lett. Sokszor gondoltam rá, növekvő fájdalommal.

Úgy a negyedik héten — akkor már dértől csillogtak a mezők — megjött az első levele Kolozsvárról. Hogy tudott írni! Ebben az időben már útban volt az ő nagy szerencsétlensége felé, de azért sohasem szűnt meg vigasztalni. Felolvasom néhány sorát. Te vagy a második idegen, aki hallani fogod. S ő, szegényke, ha elmondom ezt neki egyszer, nem fog rám megneheztelni. Hiszen többször is emlegette, hogy valamelyik regényíró talán fel fogja jegyezni valamikor ezt az ő bús történetét. Hiszen ő úgy szeretett, hogy nagy szerencsétlenségében is mosolyogva gondolt vissza reám. Milyen őszintén írt! Repesve tudósított, hogy az édesanyja két hétig maradt vele, de az a benyomása, hogy Kolozsváron is vigyáznak reá s ezért csak éjszaka írhat, bezárt szobában, amikor azt hiszik, hogy régen elaludt.

„Szeretnék magának mindennap és nagyon sokat írni, de nem tehetem. Nagy ritkaság, mikor egyedül lehetek s olyankor is küszködnöm kell magammal, hogy illik-e? Hiszen mégiscsak másnak vagyok a menyasszonya! Sokszor azt hiszem, mintha tolakodó lennék.

Istenem, ez az én menyasszonyságom! Hányszor és mennyire megbántam már! S mégis boldog vagyok, mert tudom, hogy magát nem veszítettem el. Pedig nem lenne csoda, hiszen olyan rossz voltam magához. Úgy meggyűlöltem abban az elkésredett pillanatomban és mégis annyira szerettem!

Emlékszik-e, hányszor összekoccantunk? Mint két nevetlen iskolásgyerek. Olyan szép napok azok énnekem! Mosolyogva gondolok vissza reájuk.

Jöjjön már haza! Azt se fogom bánni, ha nem is beszél velem, ha nem is néz reám, csak ne tudjam magát a halál előtt mindennap. Most, azt hiszem, nyugodtabb helyen van, de ki tudja, mi történhetik? Értsen meg: félttem magát! Én is élni akarok még! Fiatal vagyok és szeretném, jaj, úgy szeretném elfelejteni ezt az én utolsó két összetépett esztendőmet! Ne haragudjon reám, hogy így írok, de úgy összegyűlt bennem a sok keserűség! Nem csoda, ha kifakadok. Pedig én vagyok az oka mindennek, tehát maga is azt tartja, ugye, hogy csak vezekeljek tovább. Igaza van. Nem fogok többet panaszkodni, hiszen ezzel csak a maga életét keseríteném meg. De ha szeret, meg fog sajnálni . . .“

Nem volt ő már ekkor a régi Mayer Teri, aki kötekedett és makacskodott velem, hogy féltékennyé tegyen. Nem járt el hozzájuk senki többé s ő sem ment sehová. Csöndes, megtört leány lett, aki megható szeretettel ragaszkodott hozzám és remegett miattam. És mikor egy-két jó szót kapott tőlem, olyan hálás tudott lenni ezért a kis szeretetemért. Régen volt az, amikor még élni és örülni szeretett volna. Nem maradt már egyéb kívánsága, csakhogy engemet megtarthasson. Éjszakánként elbújt s késő éjjeli időkben írogatott nekem. Ez volt minden öröme a világból. Itt van még egy levele:

„Az elmúlt héten beteg voltam és sokat szenvedtem. Csak ma reggel keltem föl.

A házbeliek mind azt hiszik, hogy tizenegy óra óta az igazak álmát aluszom. Ha tudnák! Egy nagyon csinos katonarvos gyógyított . . . No, ne ijedjen meg, hiszen nős már! Rengeteg látogatóm volt,

úgyhogy néha csaknem szétszedtek, de én nem szóltam hozzájuk egy szót sem. Csak feküdtem, mozdulatlanul, és magára gondoltam.

Nem értem, miért van annyira elkeseredve? Mert ha jókedvet mutat is, megérzem én, hogy valami baja van. Talán nem bízik bennem? Kijelentettem, hogy a magáé akarok lenni. A nagyobb harc úgyis az én számomra marad, de küzdeni fogok mindenki és minden ellen, ha belehalok is. Csak az nem megy a fejembe, miért kell nekünk várni, miért nem lehetünk az egymáséi most, amikor fiatalok vagyunk még? Jaj, Kálmán, előre látom én, hogy vénségünkre fogunk mi egymáshoz kerülni, mert ez a háború biztosan eltart harminc esztendeig. Én egy púderes vénkisasszony leszek ötven macskával, ugyanannyi kutyával meg kanárrival: szóval egész állatsereglettel. Maga pedig egy köhécseelő, vén, nagyon-nagyon vén tartalékos tábornoszernagy, akinek még az ölébe sem szabad majd ülnöm, mert köszvényes lesz és nem fog megcsókolni soha, mert ráncos lesz az arcom... Kecsegtető kilátások!

Anyusékra pedig ne haragudjon! Őnekik csak egy hibájuk van: hogy nagyon szeretik ezt a macskafejű leányukat. Egyedül én vagyok az oka mindennek, de meg is keserültem, hogy gyerekes ésszel ennyi bajt és szomorúságot okoztam mindnyájunknak.

Fáradt vagyok, búcsúzom. Látja, most pityergek is, mintha valóban válnom kellene magától...“

Mennyi vád és keserűség volt e sorok mögött! És én tudtam, hogy Teri nemcsak olyankor pityergett, ha egy levelét megírta, hanem sokat epesztette magát, amikor senki nem látta szegényt. De hát mit tehettem! Neki nem mondhattam el mindent, hiszen az ilyen magyarázatot ő úgysem fogadta

volna el. Csak újabb gondot okoztam volna neki. Lehetnek, akik azt mondják, hogy férfiatlanul viselkedtem. Ilyen vád soha nem érhet engemet! Nemcsak azóta töprengtem sokat, hanem akkor is gondolkoztam. Hiszen a férfiatlanság éppen az lett volna, ha minden előrelátás nélkül magamhoz kötök egy ilyen teremést. Emlékezz csak vissza a háborús tisztecskék házasságaira: csaknem valamennyi ilyen bajtársam elvált hamarosan, vagy nyomorba került. Azt hitték, mindig háború lesz és ők mindig könnyenélő tisztecskék maradnak. Nem! Soha meg nem hátráltam! Hiszen a hősök csak a romantikus regényekben törnek át tűzön-vízen az imádott hölgy felé, végső-esetben nyergükbe emelik, elvágtnak vele és fűtyölnek a világra. De az élet regényhősei éppoly küszködő, számítható halandók, mint a többi ember, akiket az élet lökdös jobbra-balra. Ha a Teri apja megismételte volna régi ajánlatát, percig se haboztam volna. De így? Lehetetlen volt.

Közbejött még egy másik körülmény is, ami gondolkodóba ejtett. Teri még augusztusban kijelentette előttem, hogy a jegygyűrűt vissza fogja küldeni a vőlegényének. Akkor én magam adtam neki a tanácsot, hogy várjon még vele. Ő várt is azóta, csaknem négy hónapot. S ismét megütött a gyanú: ha csak engemet szeret is, végső-esetre tartalékra akarja meghagyni a vőlegényt s azért nem szakít vele. De ezt nem is bántam túlságosan. Lehetetlen viszonyaim között úgy gondoltam, legjobb mindent a véletlenre hagyni. Tavaszra majd lesz valahogyan magától is.

Teri azonban okosabb volt. December elején azt írta, nem vár tovább. Izgatottan tudósított, hogy jönnek érte szülei, mert halálán van a vőlegénye édesanyja. Szegény asszony csak őt szeretné még

látni, hogy rájuk adja az áldását. „Borzasztó ez, de mit csináljak? Oda kell állnom a halálos ágyához s az az öregasszony meg fog halni abban a tudatban, hogy felesége leszek a fiának. Tudom, hogy rossznak, szívtelennek fog kikiáltani a világ, de most már határoztam . . .“

Ugyanazon a napon, mikor ezt a levelet kaptam, Vértes hadnagy jött le hozzám s táviratot mutatott, hogy halálos-ágyán van az édesanyja. Az alvezredes megadta neki a kért szabadságot. S ugyanazon a napon, csaknem hajnalig, levelet írtam Mayer Terinek.

Nem volt ez búcsúlevél. De kitártam előtte a helyzetemet. Megmondtam neki, hogy csak őt szeretem, de ne szakítson még a vőlegényével, legalább addig ne, míg leutazhatom hozzájuk s beszélhetek a szüleivel. „Ne értsen félre, Teri! Becsületes ember vagyok s ezt meg kell mondanom. Higgyen nekem, mert én soha nem fogom elhagyni magát. Csak annyi türelmet, amíg tisztázhatom magamat az édesanyja előtt. Most már mindenre hajlandó vagyok. Magáért, Teri.“

A levelet a kis Márhának címeztem meg és akkor várni kezdtem.

Elmult másfél hét. A tizedik napon visszaérkezett Vértes bajtársam. Közben eltemette az anyját. Ahogy véletlenül a kezére pillantottam, a jegygyűrű nem volt az ujján.

Ő nem szólt semmit, én nem kérdezhettem. Sejtettem, hogy Teri még nem kapta meg a leveletem, mert időközben a haldokló mellett volt kénytelen virrasztani s csak a temetés után szakított Vértes-sel. Úgy is volt. A leveletem tehát csak akkor fogja olvasni, ha már hazaérkezett a szüleivel. De ha előbb

veszi kézhez, bizonyos, hogy akkor is ugyanúgy tett volna. Ismertem én Terit.

Soha még annyi izgatottsággal nem turkáltam a napi-posta közt, mint ekkor. Reméltem, hogy nem hagy válasz nélkül. Hát válaszolt is. Leány még olyan levelet nem írt, mint Mayer Teri ekkor! Ebből az egy leveléből megismerhettem, ha soha nem is láttam volna.

Vértés visszaérkezése után negyednapra jött meg ez a levele. Azt a részt, amelyben a szakítást mondja el, elhagyom. De hallgasd meg a többit! Soha senki nem fog engemet szeretni úgy, mint Mayer Teri. Mert ma is szeret.

És olvasni kezdett:

Kedves Kálmán!

Tegnap reggel érkeztünk haza szomorú és fáradtságos utazás után. Egy keveset pihentem, de nem volt nyugtom. Mert éreztem, hogy Márthánál várni fog rám valami. Inkább ne is jöttem volna!

Mikor Mártha megmondta, hogy levelem van, olyan boldognak éreztem magamat. Az első két oldalon mosolyogtam. Akkor még nem sejtettem, hogy ez a maga utolsó levele akar lenni.

Nincs mit írnom, Kálmán. Csak csodálkozom most is, és a levelét nagyon sokszor el kellett olvasnom, amíg megértettem. De azóta is mindig az jár az eszemben, hogy le tud mondani rólam.

Mikor már józanabb fejjel kezdtem gondolkodni, két eshetőséget állapítottam meg. Vagy nem szeret és most így akarja megbosszulni magát az értem kiállott szenvedése miatt, vagy pedig gyáva... Nézze, Kálmán, én nem fogok könnyörögni magának. Már ismerhet, hogy soha senki szeretetéért nem kol-

dultam. Tudom, hogy ezért a kijelentésemért meg fog haragudni, de én erről nem tehetek.

Ha pedig gyáva lenne, ez csak azért van, mert visszariad a gondolattól, hogy esetleg nem tudná pótolni a számomra mindazt, amit elveszítenék, ha a szüleim akarata ellenére lennék a felesége. De hiszen én ilyenre nem gondoltam soha... Nem! Nem! Ha maga így gondolkozik, igazán nem tudom, mit tartsak magáról? Nem akarom sértegetni, Kálmán, hiszen ilyen hálátlanságot maga nem érdemelt meg. Hiszen nekem meg kell köszönnöm a maga sok szeretetét. De a legutolsó levele után én már azon sem csodálkoznék, ha nem ismerne meg.

Nem tudom, hogy folytassam! Nekem csak egy érzésem van, hogy nem szeret már. De vigyázzon, mert akkor én nagyon rossz leszek! Két esztendeig voltam a magáé, nem lehet rólam lemondani!

De nehogy azt higgye, hogy én most meg akarom győzni magát. Maga tehet, amit akar. Csak azt nem hittem volna, hogy el fog hagyni engemet.

Ha szabad még valamivel magához fordulnom, arra kérem: ne szeressen többé. Ne gondoljon rá: hol és mint vagyok? Élek-e vagy meghaltam? Ami velem történni fog ezután, magának ne fájjon. Ha maga meg tudott írni nekem egy ilyen levelet, akkor nincs joga sajnálnia, ha csak holtan fog látni. Ne haragudjon reám, kedves Kálmán, hogy így írok, de ezzel az én meggyötört, szegény kis fejemmel már nem tudok gondolkozni. Úgy megkínzott! De ugye, ez csak tréfa? Tudom, próbára akar tenni, hogy igazán szeretem-e?

Barátom, amikor ideért az olvasásban, megállt. És suttogva ismételte maga elé, mintha régi, igen régi emlékek között keresgélt volna:

... ezzel az én meggyötört, szegény kis fejemmel már nem tudok gondolkozni...

Én hallgattam. Ő egy nagyot lélezett és olvasni kezdte tovább:

És ha nem tréfa, még akkor se tudok haragudni magára. A városunkat ne kerülje el! Igyekezni fogok minden erőmmel, hogy ne legyek a terhére. De azért még-egyszer szeretnék beszélni magával. Képes volnék még könyörögni is, hogy eresszék haza egy napra. Az én szüleim nem olyan kegyetlen emberek, mint ahogy gondolja. Meg tudnának bocsátani magának, mert nagyon szeretnek engemet. Egyetlen örömük lenne, ha boldognak látnának.

De nem, nem: erről beszélni késő. Soha meg nem bocsátom magának, amiért ilyen éjszakát szerzett nekem! Nagyon szenvedtem, talán maga is megérezte. Úgy hívtam magamhoz...

Ma már nem bírtam ki. Most a szobámban ülök és megírtam mindent. Nem vagyok már ellenőrzés alatt, de minnek is! Kitől őrizzenek ezekután? Pedig először nem akartam válaszolni s Márthának is megtiltottam, hogy említsen maga előtt. Sohasem hittem volna, hogy így fogok egyszer szeretni!

Nem tudom, kapok-e választ? Ha úgy gondolja, hogy újabb fájdalmat okozna, kérem, ne írjon. Ezt is válasznak fogom tekinteni. De ha ír, csak annyit kérek, hogy még szeret és nem hagy el. Írja ezt nekem sokszor! Mindíg! Még ha nem is igaz. Egy kis hazugsággal túrhetőbb lenne az életem.

Sajnálom magát. Szeretnék a közelében lenni, hogy megvigasztaljam s még-egyszer megsímogassam. Talán elfelejtenék a rossz napokat. Most, ami-

kor még írhatok magának s amikor még nem váltunk el örökre — megírom, hogy nagyon szeretem.

Teri

Nem tudom, hányszor olvastam át ezt a levelet. De arra emlékszem, hogy egész délután fölötte-gubbasztottam. Karácsonyelőtti hangulatban voltunk: a fronton napok óta nyugalom ült.

Ez a levél teljesen kiforgatott. Hiszen Teri megírta jóelőre, hogy most már szakítani fog. És én mégis arra kértem, nyujtsa még az időt. Belátom, helytelenül tettem. De csak magamat okolni mindeért: ehhez már nem volt bátorságom. Másfelől nekem is volt igazam, mert Mayer Terinek nem adtam okot erre a keserű búcsúzkodásra. Hiszen megírtam neki, hogy csak addig legyen némi türelemmel, amíg leutazhatom. Mindenre hajlandó voltam már.

És nem láttam be, mire való ez az ő nagy kétségbeesése? Hiszen meg kellett volna éreznie, hogy előbb-utóbb a feleségem lesz. Hiszen úgy szeretett! Vagy talán éppen ezért kezdett már nem hinni saját-magában sem?!

Egyelőre nem válaszoltam. Nem is tudtam volna, mit írjak neki. Májusig szó se lehetett szabadságról és így ha újra biztatni kezdem, áltatásnak vehette volna. Már arra is gondoltam, hogy levélben mindent feltárok az édesatyja előtt s levélben kérem meg a kezét. De akkor közbelépett a kis Mártha.

Mert persze, hogy ő is írt. Négy sűrű oldal volt a levele s leghívebb kis pajtásom nem késett megnyugtatóni, hogy én vagyok az ő legnagyobb csalódása. „Ha látná azt a szerencsétlen leányt! Soha nem hittem volna, hogy maga is csak olyan, mint a

többi. Két esztendőnél tovább hitegette. Gyáva ember!”

Ezek után igazán nem volt mit felelnem. Karácsony előtt egy nappal levelet kezdtem írni Terinek, de még másnapra se készültem el. Tudtam, hogy magától nem fog írni többet nekem.

És mégis írt. Hogy is feledkezhetett volna meg rólam . . .

Karácsony szombatján nagy karácsonyfát állítottak fel a parancsnokságon. Száz kis gyertya sercegett a fenyőgallyacskákön s minden apró gyertya alatt valami hazai emlék a tiszteknek. Én két levelet kaptam. Az egyik a szüleim és a két húgom értem aggódó üzenete volt. A másikat Teri küldte. Már előző napon megjött, de ezen a délutánon az alezredes maga vette át a postát. A szent-estére így akart némi örömet szerezni a tisztjeinek.

És az estén ott álltunk valamennyien a karácsonyfa körül. Az alezredes rövid beszédet mondott, megemlékezvén halottainkról, harcoló hazánkról és a saját küszködéseinkről. Azután mindenki megkapta a maga kis ajándékát. Legutoljára a postára került a sor. A Teri levelében egy igénytelen kis képeslap volt, rajta ennyi:

Nem bírom ki, hogy a mai estén ne gondoljak magára. De azért, ha zavarnám, ne haragudjon meg.

Aláírás: semmi.

Elfordultam s leültem az egyik sarokba. Soha még ilyen szomorú karácsony estém nem volt!

Csaknem éjfélre járt, amikor elszéledtek a tiszték. Én egyedül maradtam az alezredessel. Kormos

kis petróleumlámpa füstölgött a tábori asztalon. Az öreg elém állt:

— Hát téged mi lelt?

— Nem tudom, alezredes úr.

— Nono! Miről van szó? Persze csak úgy, ha elmondhatod — s az ágyhoz lépve, vetkezni kezdett.

Úlve maradtam s beszélni kezdtem. Nem kellett messzire visszamennem: az öreg sok mindent tudott, kivéve az utolsó néhány hét történetét. Mialatt beszéltem, egyszerre abbahagyta a vetkezést. Először kíváncsian figyelt fel. Amikor odaértem, hogy Teri Kolozsvárra utazott, mert csak így írhatott nekem, megfente a bajuszát: — No, katonás leány, azt már nem tagadhatom!... — Amikor azt kezdtem előadni, mennyire nem tudtam elhatározni magamat, mert minden könnyelmű lépés súlyos következményekkel járhatott volna, rámkapta a szemöldökét: — Rövid az élet, nem szabad filozofálgatni!... — S ahogy végül pontott tettem a mai esténél, az öreg felugrott, mélységes felháborodásában össze-vissza kezdett járkálni s aközben prüszkolt:

— De hogy milyen szemtelen alak vagy te, hallod-e?

Megállt előttem, összefont karral:

— Mindjárt felpofozlak, hallod-e?

Magyarázni próbáltam, de rámkialtott:

— Hallgass, te taknyos! Hát azért tartalak itt magamnál?

Hallgattam. Az öreg mintha megbánta volna, mert fújván néhányat, szelídebben folytatta:

— Szégyellem magamat, hogy ilyen nyavalyás segéd tisztem van! Öcsém, — s vállamra tette a kezét — a filozófia öl, fő a katonai svung! Neked elárulhatom, hogy január második hetében az olasz

harctérre indul az ezred. Az indulás előtt adok neked kétnapi szabadságot s te majd Budapesten csatlakozol megint hozzánk. Azalatt hazamégy, megkéred a leány kezét. A megkérésről szabályszerű elismervényt hozol nekem. Megértetted?

— Igenis, alezredes úr!

TÉL közepe volt.

Olomszínű lett az ég, mint egy szétterített katonaköpenyeg. A torony körül varnyúk kóvályogtak nagy kiáltozással s a piactér felől kiláttam a koresolyapálya felé. Fialtal párok keringöztek a jégen.

Ebédidőben érkeztem meg s felszaladván a lakásomra, átöltöztem. Másnap este indulnom kellett tovább, hogy éjfél körül csatlakozhassam az ezredhez, amelyet még Lemberg fölött hagytam el a gyorsvonattal.

A Teriék háza felé tartottam.

Azóta, hogy századom élén utoljára mentem végig a városka főutcáján, mennyi minden megváltozott! Nem voltak családi összejövetelek, apró házibálok és ha itt-ott megpróbálkoztak még vele, nemigen volt kedve mulatni senkinek. A régi tisztek eltűntek a pótkerettől: a frontokon verekedtek keserűen, meghaltak vagy elszóródtak. Az Isten tudná, merre. Új és egészen fiatal zászlósokat és hadnagyokat láttam az utcán, akikhez semmi közöm sem volt többé. Vége lett ekkorára a régi hangulatoknak: mindenki beleunt a háborúba. Az emberek visszahúzódtak a családok körébe s egyre többen panaszkodtak. Egyelőre még zúgolódás nélkül.

Szokatlan gondolatok közt haladtam a Teriék háza felé. Csaknem három esztendeje mult már, amikor egy estén először szólítottam meg ugyanabban az utcában. Szinte könyörgött akkor: — „Így... így nem akarom!... Mit szólnának hozzá az emberek?...“

Hát most mit fog szólni ő, ha meglát? Azt már tudta, hogy jönnöm kell. De hogy melyik órában, arról nem értesíthettem, mert magamnak is az utolsó percben mondta meg a parancsnokom. S hátha nem is lesz odahaza?

Otthon volt. Az előszobában ugyancsak nézett a szolgálóleány, amikor becsöngettem:

— Tessék besétálni. A nagyságos asszony az ebédlőben van.

A nagyságos asszony várhatott, ha nem is pontosan erre az órára. Ahogy bekopogtattam, felállt és elmjött. Nem a régi szívességgel, de nem is barátságatlanul. Azt hiszem, körülbelül mindegy volt neki, hogy én nyitok-e be ma délután, vagy egy másik főhadnagy.

— Isten hozta! Mikor érkezett?

— Ezelőtt egy órával. Holnap este az olasz frontra indulok.

— Foglaljon helyet.

Közömbös dolgokról indult meg a szó. Elmondta, hogy a fia legutóbb két hétig volt idehaza, de már visszautazott az ütegéhez. Férje az irodába ment, de ha beszélni akarok vele, telefonál neki.

— Ráérünk, nagyságos asszony.

Furcsán éreztem magamat, mert valahogy se-hogy se fogadtak. Már vagy félórája üldögeztünk. A Teri szobája felől szakadatlanul zörgött a varrógép. Ő tehát nem tudta még, hogy a harmadik szobában vagyok. Meguntam a feszengést:

— Itthon van Teri?

Rámnézett. Nem tettette magát többé:

— Ugye, maguk mindvégig leveleztek egymással?

Nem tudtam, mit feleljek. De a mama hamarosan kisegített:

— A leányom elmondott mindent.

— Ha Teri mondta, akkor leveleztünk.

Felállt:

— Ha beszélni akar vele, bemehet hozzá. Csak arra kérem, ne zaklassa föl megint. Nagyon sok keserűség érte miatta a házunkat.

Átmentem a szalonon s megálltam a Teri szobájában. Az ablak előtt ült s a gépe fölé hajolva varrogatott valamit. A kattogástól nem hallotta meg, hogy beléptem. Ahogy köszöntem neki, hátránézett:

— Ni, egy főhadnagy!

Felállt, leveregette magáról a cérnaszálakat s mosolyogni szeretett volna. Úgy mosolygott, annyi édes bánattal, mint a szeptemberi nap, amikor már hűtlenek lettünk a nyárhoz.

— Hát eljött? Igazán örülök — s a kezét adta.

— Parancsoljon helyet.

Így még nem fogadott. De ez volt a legtöbb, amit adhatott nekem. Leült a heverőre, én szemközt foglaltam helyet.

— Tudja-e, miért jöttem?

— Udvariasságból. Megírtam magának, hogy egyszer még szeretném látni. Ennyivel tartozott nekem.

Nem hajtotta le a fejét, a szeme se lett könnyes. Okosan beszélt, mint aki sokat gondolkozott jóelőre egy ilyen találkozón. És mialatt beszélt, a szemét le nem vette rólam. Sok mindent előhozott,

csak a kettőnk dolgát nem. De akkor megelőztem:

— Azért jöttem...

— Hogy megkérje a kezemet — s tenyerébe tette a kedves, meggyötört fejét. — Tudom.

Nagy csönd lett. Most már én néztem szünetlenül, amint küszködött magával. Hosszú percek múltak el. Felálltam:

— Ez a válasza?

Nem bírta tovább. A zsebkendőjéhez nyúlt:

— Maga meg tudta írni nekem azt a levelet...

A kiskendőjébe temette az arcát. Letérdeltem eléje, a térdére borultam. Egyszer ő is fölémborult s megsímogatott. Mint édesanya a rossz útra tért fiát:

— Mindenki elhagyott...

Ekkor lépett be az anyja. Amire észrevettük, már mellettünk állt. Csodálkozás, meglepetés nélkül. Én is felálltam. Teri könnyesen nézett rá:

— Megkérte a kezemet, édesanyám... Mit tegyek?

Az anyja szótlanul rámbólintott. És Mayer Teri abban a pillanatban elfelejtett mindent. A régi pajtásom lett megint. A szeme könnyekben égett, oda-jött elém, két kezébe fogta a fejemet s lehúzott magához:

— Sok gondot fogok adni még én a főhadnagy úrnak!

Amire az apja is hazakerült, belémkarolt, s táncolva vitt eléje:

— Édesapa, főhadnagyné leszek!

Az öreg meggratulált. Azt hiszem, egyszer se haragudott reám komolyan. Vállonveregetett:

— Helyes, helyes. De most már komolyan kell viselkedni.

Estefelé a jégpályán voltam Terivel. Azt a fe-

kete kis prémsapkát csapta a fejére, amelyben először láttam meg. Kart-karbatéve siklottunk el a jégen s az ismerősök közül sokan jöttek hozzánk. Az egyik engemet üdvözölt a hosszú távollét után, a másik már gratulálni is próbált óvatosan. Senki semmit nem tudott, mert úgy egyeztünk meg, hogy a dolgot csak májusban visszük nyilvánosságra, ha majd szabadságra jöttem s meglesz az eljegyzésünk. A jégen már ezen az estén is többen gyanítottak valamit. De az ilyen sejtés azok számára igazi gyönyörűség, akikre nyíltan gyanakodni kezdenek. S én boldog voltam, mert örülni láttam Terit. Az arca kipirult, jókedvűen köszöntött mindenkit s ha a villanylámpák alól a pálya túlsó vége felé repültünk át, karomra hajtotta a fejét és mialatt csattogott a ruhája, hálásan csillant meg a szeme:

— Ha mindig így maradhatnánk, főhadnagy úr!

Ez az önkéntelen csöpp kívánsága megkapott. Hiszen egyszer mondta már nekem: „Élni és örülni szeretnék!” Milyen egyedül volt már, szegény! Tudtam, hogyha most elmegyek, még nagyobb elhagyatottságban fog visszavárni. Négy hónapnak kellett elmúlni addig s erre az időre gondoskodni akartam a számára némi csöpp szórakozásról. Hiszen hogy vissza fog várni mindenkor, abban már nem kételkedhettem. S Mayer Teri hű is maradt hozzám a mai éjszakáig.

Amikor visszafele siklottunk a jégen, már készen voltam a tervemmel. A lámpák alatt már előbb elbeszélgettem egy barátommal. Mondjuk, hogy Barthának hívták. Az igazi nevet kerülöm, mert egytől-egyig élnek e kis történet szereplői. Ez az én Bartha barátom négy-öt esztendővel lehetett idősebb nálam s az egyik helybeli részvénytársaságnak volt a főtisztviselője. Ebben a minőségében

már régebben fölmentették a katonai szolgálat alól. Igazán barátom volt: három-négy esztendő óta kevesen álltak hozzám olyan közel, mint ő. Hogy öt hónappal később a csizmámmal gázoltam össze az arcát s nyomorékká tettem, arról csak ő tehetett. A szerepe rövid lesz, de annál súlyosabb természetű. Ennek az én Bartha barátomnak köszönhettem később, hogy olyan szerencsétlenségbe keveredtem.

Odasiklottam hozzá Terivel s azt mondtam neki, féltréfásan:

— Nagy kérésem lenne hozzád. Remélem, megteszed.

— Okvetlenül!

— Én holnap már megyek s arra az időre, amíg tart a jég, arra kérek, légy a lovagja Terinek. Vállalod?

— Ha Teri kisasszonynak nincs kifogása, a legnagyobb örömmel.

Teri mosolygott. Azt hitte, kötekedni akarok vele. De azért hálásan nézett rám:

— Csak nem gondolja komolyan a főhadnagy úr . . .

— A legkomolyabban!

— Köszönöm. S mit szól hozzá Bartha úr?

— Hát először is gratulálok sajátmagamnak. Másodszor gratulálok a menyasszonynak és a vőlegénynek . . .

Teri megrezzent, de nem túlságos ijedtséggel:

— Csitt! Erről egy szót se!

— Hallgatni fogok, Teri kisasszony, amíg föl nem oldoznak a titoktartás alól. Mivel pedig úgyis a kirendelt lovagja vagyok, fogadom ezt lovagi szavamra!

Hogy múlt el ez az esténk és a következő na-

punk! Azzal törődnöm, hogy mi lesz majd az esküvőnk után, most már fölösleges volt. Végső esetre ott volt az öregúr régi ajánlata. Vacsora után a mama is kibékült velem. Nem ment könnyen. Másfélórán keresztül tartott a szemrehányások áradata s én minden súlyos ítéletre természetesen azt feleltem: — Igaza van, nagyságos asszony! . . . Milyen boldog volt Mayer Teri, mikor számtalan fogyatkozásaimat olvasta fejemre az édesanyja! Tudta, úgyse komoly ez a nagy harag. Én pedig nem tudtam még akkor, hogy az ő anyjának ez a kibékülése nem volt komoly.

Másnap este tábori-ruhában mentem hozzájuk. Teri néhány apróságot csomagolt össze az útra. Kilenckor velem jött az állomásra, ugyanakkor odarendeltem Bartha barátomat is, hogy legyen majd valaki, aki hazakísérje. Meleg téli este volt. Az állomás kihalt és mi ketten kart-karbatéve sétálgatunk a Perronon. Teri okosan figyelgetett minden szavamra s amikor már be kellett szállnom, utánamjött a fülkébe is. A fülke üres volt. Gyér olajlámpás sercegett a félhomályban. Kötődni kezdtem vele:

— Most nem eresztem ki a kisasszonyt, hanem megszőktetem.

Elöttem állt, nevető szemmel. S csókra nyujtotta magát:

— Most már nem szükséges. De májusra hazajön, ugye?

— Itt leszek. No, mi az?

— Nem tudom, nem tudom — és elfordult tőlem.

— Talán nem fogom meglátni többé . . .

Időbe került, mire meg tudtam nyugtatni. Ka-

romat adtam neki, lesegítettem s a perronon elbúcsúztam Bartha pajtásomtól is:

— Május elejéig te vagy felelős Teriért.

— Köszönöm — s kezet adott.

Amikor sípolt a kalauz, a kocsi lépcsőjéről tisztelegtem vissza. Teri félénken integetett utánam...

... Harmadnapra a Doberdó felé nyomult az ezred. Mikor a legénység elérte a forgácscsá szétvert első vonalat s az alezredessel én is elfoglaltam szállásomat egy szűk kavernában, az öreg kérdőre vont:

— Hol az elismervény, hékás?

Benyúltam a tárcámba s átadtam neki a szabályszerűen kiállított szolgálati jegyet. Az öreg föl-tette a csíptetőt s dörögve tartotta el a szemétől:

Hivatalosan nyugtázom, hogy ... főhadnagy úr (itt a nevem következett) tegnap délután felsőbb parancs folytán megkérte a kezemet. Amikor ezt tudomásul veszem és nyugtázom, egyben hivatalosan csókolom a kezét az alezredes úrnak.

Mayer Teri

Az alezredes megnézte a címet: neki szólt.

— No, a szolgálati jegy nem előírászerű fogalmazás ugyan, mindazonáltal tudomásul vétetik s az ezred-aktákhoz csatoltatik. Csak nem te mondtad neki tollba?

— Nem. Teri maga fogalmazta.

— Jól van. Mindenesetre jobban, mintha te diktáltad volna.

Május elejéig kevés a mondanivalóm. Harcok követték egymást. Rettentő harcok. Micsoda pokol volt ez az orosz háborúhoz képest! Amikor zúgni kezdtek az ágyúk, megzendültek a hegyek, a szik-

lák orgonálva hasították az eget, az emberek százával haltak szörnyet és mi lélekzethalva remegtünk a kavernákban! Amikor szétvert drótmezőkön át, ijedten eltátott szájjal, haláltól dülledt szemekkel rohantak ránk az ellenség katonái és mi gránátokkal, revolverekkel rohantunk ellenük s eszünk nélkül vagdostuk egymást . . . Nem jó erről beszélni.

Harcok voltak. Iszonyú harcok!

Azalatt szorgalmasan írogatott a kis Mártha is. Az első levelében sok-sok szemrehányást kaptam tőle, hogy legutóbb nem látogattam meg:

„Ha megbántottam, akaratlanul tettem. De lássa, én akkor igen el voltam keseredve maga ellen. Ezennel tehát ünnepélyesen megkövetem a főhadnagy urat s kérem, tekintsen továbbra is a legjobb barátjának. Teri mindennapos vendégem és most hármásban járunk a jégre. Ne feledkezzék meg rólam se, május elejére pedig hazavárjuk. Boldog vagyok, mert Teri is az.“

És közben érkeztek a Teri kedves üzenetei is. Most már nyugodtan írhatott. És tudósított is minden legkisebb eseményről.

Így jött el a március. A pótkerettől többször érkeztek tisztek s egyik-másik megsúgta nekem, hogy Terinek egész udvara van ismét. Nem vettem komolyan, hiszen magam biztattam rá minden levelemben. De később megtudtam egyebet is. Egy újonnan jött zászlós elmondta, hogy az én Bartha barátom az elmúlt héten megkérte Teri kezét, Teri azonban kiutasította maguktól.

Meglepett. De azért nyugodtan vártam, mit ír majd Teri, vagy a kis Mártha? Vártam. Írtak is mind a ketten, de Bartha pajtásomról hallgattak. Képzeld el, mit válaszoltam erre! Teri röviden annyit

felelt, hogy nem akart nyugtalanítani s csak azért hallgatta el az esetet, amely neki is kellemetlen. S azontúl nem is emlegette többé. Ebből némi félreértés keletkezett. Az én ingerültségem érthető volt a doberdói harcok ijesztő heteiben. Ő persze azt hitte, itt is oly nyugodtan üldögélek a front mögött, mint Lengyelországban. Amikor szemrehányást tettem neki, hogy talán többet engedett meg Barthának, mint illett volna s ezért lett annyira szemtelen, rövid lapot küldött, hogy azonnal kérjek bocsánatot. „Kedves Teri, — írtam neki — mihelyt hazaérek májusban, volt-lovagját a korzón fogom megkardlapozni...”

Erre mintha megijedt volna. És bocsánatkérés nélkül is jöttek az üzenetei, feledhetetlen kézvonásaival:

„A főhadnagy úr, úgy látom, fölötte haragos. Máskor, ha meg akar tudni valamit rólam, ne idegenekhez forduljon útbaigazításért, hanem a menyasszonyához... Olyan kíváncsi vagyok, mit hoz a jövő? Legutóbb egy csodarabbi járt a városunkban, már-már elmentem hozzá, de aztán megijedtem, hogy valami rosztal talál jósolni. Ha szerencsétlenség fog érni, jöjjön reám váratlanul.“

Nem tetszettek ezek a zavart célozgatásai. Pedig ő már sejtette ekkor, mi fenyegeti visszavonhatatlanul. Mégsem értesített. Hiszen tudta, hogy egy hónap múlva náluk leszek: addig nem akart nyugtalanítani. S részben e jósága miatt szakadt rá a szerencsétlensége. Amikor pedig még egy utolsót sikoltott felém, rohantam hozzá lélekszakadva. De akkor már késő volt minden.

Ő, szegény, hallgatott előttem, mert annyira megbízott bennem. Április elején azt írta még, hogy

legutóbb egy jótékonycélú teaestélyen vett részt, nagyon sok tombolajegyet adott el s egy sereg tisztnek leöntötte a kabátját. De csak azért, mert valamennyi teáskanna lyukas volt. Nehány nappal később megfenyegetett tréfásan, hogy legújabban hallgatok a szabadságom végleges időpontjáról, de vigyázzak, mert baj lesz, ha megharagszik. „Ha mához két hétre nem lesz nálunk, hát“ — itt abbahagyta a mondatot.

Nem értettem. Pedig ha jobban figyeltem volna a leveleit, észre kellett volna vennem, hogy az ő félénk csalogatása, tréfás fenyegetései s szorongó hallgatása mögött ott lappang készülő tragédiája, amely annyiszor megzavarhatta ismét meggyötört fejét. Mégse írhatta meg nekem. Ez lehetetlen volt, belátom. Május elejéig várt és reménykedett. Többször megbiztattam, hogy akkor náluk leszek s megtartjuk az eljegyzést.

Dehát nem úgy lett.

Április vége felé egy tiszt érkezett a pótkerettől s megsúgta nekem, hogy Teriékhez gyakran eljárógat valami fiatal erdész. Úgy hallotta, Teri anyja feltűnően lelkesedik érte.

Míntha álomban beszéltek volna hozzám! Hisz Mayer Teri sohase írt az erdészről. A kis Mártha se hozta föl. Ma már tudom, hogy csak a nyugalmat féltették mind a ketten. Május első hetére okvetlenül hazavártak: akkor úgylis feltártak volna mindent.

Szigorú levelet írtam ekkor Terinek. Szeméretvettem, hogy bizalmatlan hozzám s rövid hat hét alatt másodszor hallgat el olyan dolgot, amelyről szégyennel kell értesülnöm másoktól. Nem is mentegődzött már, szegény. Csak hívott, könyörögve hívott haza. Táviratot küldtem, hogy egy hét múlva otthon leszek. Ezt a táviratot elsikkasztották előle.

És én mégse mehettem haza.

Május legelején napiparancs jött, hogy egyelőre nincs szabadság. Tudtam, hogy engemet még így is hazaereszt az alezredes, mihelyt felvált az új segédtiszt. Így írtam meg Terinek is. Ezt a leveletem szintén elsikkasztották előle.

Már nem írt nekem. Ez azonban nem tűnt fel. Napok óta elmaradt a tábori-posta és ha jött volna is, levelem, kinek jutott volna eszébe rágondolni akkor Mayer Terire!? Éjjel-nappal verekedtünk, iszonyúan verekedtünk. E doberdói csata volt talán az egész háború legvéresebb csatája. Kilenc napja bukdácsolnak előre, a tűztengeren át, lihegő szájjal és dermedt nyakszirtekkel bukdácsolnak az új zászlóaljok és ha visszaseperték őket az ellenség kartácsai, az alezredes kiugrott a kavernából és mialatt sapkátlanul, kibontott inggel és szétvert hajjal ordított, revolverrel fenyegette a menekülő tiszteket és katonákat:

— Mars vissza!... Előre!... Utánam!...

Egy rövid tűzszünetben képeslapot kaptam a kis Márthától: „Teri menyasszony lett.“ Nem hittem el. És ha hittem volna is, ki törődött itt ma az édesanyjával, az édes húgával, a hűtlen kedvesével! Minden pillanatban sóhajtozva jöttek a gránátok és ha ledobbantak a sziklás halmok tetejébe, mázsás kövek zúgtak pörögve a kék májusi mennyboltnak. Fekete füst, vörös lángnyelvek, remegő dombhátak, sístergő ég volt minden, az emberek itt is, odaát is dülledt szemmel csúsztak előre, felugráltak, visszafutottak, aztán rengő lábbal rohantak a halál elébe. Tűz és pernye volt a világ, kavarogva táncoltak a dombok s az erdők szálfái feketén füstölögve néztek vissza reánk. Iszonyú hónap volt az. Június közepe lett, amikor először jutottunk lélekzethez.

Az alezredesem akkor kapta meg az ezredesi rangot. Ott ült keserű homlokkal a kavernája szája előtt. Én leborultam a térdemre s halott pajtásaimra gondolva, hangosan sírni kezdtem.

Hosszú hetek óta aznap délután jött meg először a tábori-posta. És ezen a napon gondoltam először mindazokra, akik kedvesek voltak nekem azelőtt.

Három levelet kaptam. Az elsőt Teri írta. Ez az egy sor volt benne:

„Köszönöm a szeretetét s ígérem, hogy mindig hálásan fogok magára emlékezni.“

Megszólítás, aláírás: semmi. Hát ez mi?!

A kis Mártha hosszabban tudósított. Elmondta, hogyan lett Teri harmadszor is menyasszony s több olyan dolgot érintett futólagosan, amelyekre megdöbbsentem. Hihetetlen volt, mennyire kijátszottak ellenem mindent! „Most már nyugodjon bele, Kálmán, mert a dolgokat nem lehet visszacsinálni. Ha tudna még hallgatni reám, arra kérem, vigyázzon magára, mert Teri nagyon szerencsétlen s ő számít rá, hogy maga ezentúl sem fogja elhagyni.“

Megnéztem a két levél keltezését: másfél héttel előbb írták, ugyanegy órában.

A harmadik levél ajánlott volt: Mayer Géza hadnagy küldte. Rajta mindössze háromnapos a keltezés. Ez volt a legkatonásabb, de legalább értettem belőle valamit.

Tudósított, hogy a jövő keddre túzték ki a húga esküvőjét. Ő most érkezett haza: Teri mindent elmondott neki, mert már csak hozzá van bizalommal.

Felszólít ennélfogva, hogy mivel az ő benyomása szerint nagy komizságok történtek a hátam mögött, azonnal utazzam hozzájuk, „mégha tüzes csákányok potyognak is a Doberdón, kérlek alássan, főhadnagy úr. Hogy szereted-é a húgomat, vagy nem: ezúttal

mellékes. De becsületes embernek tartalak, tehát tisztáznod kell magadat. Ha nem jönél, téged teszlek felelőssé. Húgom a legutolsó pillanatig várni fog rád“.

A levél vége megzavart. Semmit nem értettem. A három levelet megmutattam az ezredesnek.

— A helyettesed még most sem jött meg a pót-kerettől. Azt hiszem, ezt már így csinálták ki. Szemtelenség! Neked mindenesetre menned kell. De tíz nap múlva itt légy!

— Köszönöm.

Harmadfél-napom volt az esküvő órájáig. Este már vonaton ültem. Ijesztő-gyorsan múlt az idő és mi alig döcögtünk. Máskor órákat elácsorogtunk egy-egy állomáson, mert katonákkal teletömött vonatok zúgtak el mellettünk a harctér felé. Minek szaporítsam a szót? Másnap éjjel Budapesten voltam s hajnal felé jegyet váltottam a személyvonatra. Ha pontosan érkezünk, egy órát nyertem. Arról egészen megfeledkeztem, hogy útközben táviratot kellett volna küldenem legalább a kis Márhának. Ő bizonyára értesítette volna Terit.

Hát meg is érkeztem, de harmadfélórai késéssel.

Félkettő volt, amikor leugrottam az ismerős állomáson. A Perronon a kis Mártha futott elém:

— Jaj... Hát megjött?

— Mi történt Terivel?

A szemközt induló budapesti gyorsvonatra mutatott:

— Ott mennek...

Odanéztem. A vonat már haladt s az egyik fülke ablaka mögül mintha zsebkendő villant volna felém. Meredten néztem a vonat után:

— Csak nem ő intett nekem?

— Ő volt... — könnyezett fel a kis Mártha.

Abban a ruhában állt előttem, amelyben Terit biztatgatta utoljára, mint egyik nyoszolyóleánya. A perron túlsó végén tízen-tizenöten álldogáltak az esküvői népből, köztük a Teri szülei is. Észrevettek. Mártha megfogta a kezemet:

— Jöjjön velem, nagyon kérem. Nem akarok egy ilyen találkozást!

Valósággal maga után vonzolt a várótermen keresztül. Az utcán voltunk s emlékszem, hogy a nap égetve sütött. Az árnyékos oldalra mentünk át. Arra is emlékszem, hogy a piactéren mindössze egyetlen konflis ácsorgott, a száraz gebének a pofájára volt húzva a zabostarisznya és mialatt evett, a fejét felvágta, mire a tarisznya lerepült a fejről s pontosan a hátára esett. Mindent feltűnő tisztán láttam magam körül. Egy-két ismerős mintha csodálkozva köszönt volna, de köszönésüket nem fogadtam. Az erős napsütésre, a házak élesvonalú árnyékaira, még a gyalogjáró egyes köveire is úgy emlékszem, mintha e pillanatban mendegélnék a kis Mártha oldalán. De hogy mit beszélt, ma sem tudom. Pedig kétségbeesett igyekezettel magyarázott, szegény. Így jutottunk el a Fő-térig. Ott azt mondtam neki:

— Ne vegye rossz néven, kedves, de én egy szót nem értek. E pillanatban csak egy dolog érdekel: hagyott-e hátra Teri valami üzenetet?

Leghívebb kis pajtásom mintha zavarban lett volna:

— Igen. Azt üzente... Nem tudom, hogyan mondjam meg... Azt hiszem, meg volt zavarodva akkor...

— Kötelessége megmondani!
Nem nézett rám:

— Azt üzente, mondjam meg, hogy két napig

vár magára. Addig még a magáé. Itt a pesti szálló címe is. Ne menjen utána, Kálmán...

Megnéztem a címet, kezetszóltam a kis Mártának. Csaknem futva indultam meg a laktanya felé. Félóra telt belé, amire elő tudtam keríteni az első soffört:

— Azonnal viszel Pestre!

— Van rá parancsa a főhadnagy úrnak?

— Fogd be a szád, mert pofonütlek!

Tíz perc múlva készen állt a kocsi. Már zúgott a motor, mikor az utca felől sietve ért hozzám Mayer Géza:

— Hová indulsz?

— Dolgom van — szóltam oda kelletlenül. — Parancsolsz valamit?

— Csak kérni akarlak. Most már hagyj meg a húgom nyugalmát...

— Köszönöm a jótanácsot. Szervusz! — s kezét adtam neki.

Az autó átsiklott a Fő-utcán. És mi repülni kezdtünk a gyorsvonat után. Mindent megígértem a sofförnek, ha sikerül utolérnünk a vonatot. Másfélóra múlva leugrottam az első nagyobb városka állomásán. Mikor a perronra futottam ki, abban a pillanatban indult tovább a vonat. Az utolsó kocsi valami húsz méterre lehetett tőlem. Újból a gépkocsiba vágtam magamat. Innen kezdve nagy kanyarulatainak vannak az országútnak s egyszer a kerék is elpattant. Féltíz volt, amikor befutottunk Pestre. A Dunaparti-szálló portásánál kerestem elhurcolt menyasszonyomat. A portás összegyűrt kis papírlapot adott át: az ő feledhetetlen betűi voltak, ceruzával odavetve. Repesve értesített, hogy meglátott az állomáson, s tudja, hogy utánajövök. Az ura továbbviszi innét a Balaton mellé, csak éppen hogy kifizette a megren-

delt szobákat. Alighanem gyanút fogott. Ne hagyjam el, menjek utána!

Tovább kergettem. Éjfélután félkettőkor itt voltam, ugyane szálló terraszán, ahol most ülünk ketten. De nem találtam. Átfutottam a többi szálló névsorát: nem leltem rá sehol. Elmúlt az első éjszaka, mégsem hagytam föl a kutatással. Körülutaztam a Balatont: így mult el egy hét. És egy hét mulva ugyanitt voltam megint, ahol örökre elveszett előlem.

Akkor már megnyugodtam. Visszautaztam a városkába, este összejöttem néhány tisztbarátommal s mulatni kezdtünk. Záróra után fölszedtem a cigányokat s éjjeli zenét akartam adni. De kinek? Mayer Teri ablaka nem nyílt ki többé s hová mehetett volna immár a legény, aki hiába kurjant a nyárfás felé? Aludt a gazda s nem volt már otthon a tanyás leánya.

De mégis adtam éjjeli zenét. Az én Bartha barátomnak. Mialatt a dádék az ablaka alatt kezdtek cincogni s a tisztek üvegből koccintottak egymásra, berúgtam az ajtaját s amikor kiugrott az ágyból, fejbévágtam a kardommal. Összeesett. Aztán vágni kezdtem, de az élével. Szakadt belőle a vér, félig eszméletlenül nyöszörgött. Amire utánam-rohantak a tisztek, csizmámmal tapostam az arcát. Alig tudtak lehúzni róla.

NEM volt már keresnivalóm a városkában. De mielőtt végleg elhagytam volna, még meg akartam tudni egyet-mást. Felkerestem a kis Márhát. Utoljára mentem hozzá ezen a napon.

Késő délután volt: hosszú árnyékot vetettek az akácfák. Várt reám:

— Mit csinált az éjjel? Már mindenütt beszélnek róla.

— A legkevesebb, amit tehettem. De legyen nyugodt, leszámolok még a többiekkel is.

— Most már minek? Bele kell nyugodni.

— Hogy történt?

Leültem az én leghívebb kis pajtásom mellé, ő pedig beszélni kezdett. Sok olyan dolgot tudtam meg, amiről sejtelmem sem volt azelőtt.

Az én Bartha barátom beleszeretett Teribe. Ezen nem ütődtem meg, mert ki ne szerette volna meg, ha egyszer a közelébe került! S alig hónappal rá megkérte a kezét. Teri visszautasította. Bartha azonban bátor ember volt. Hiszen tudta, hogy egyelőre nem kérhetem számon s amikor Teri szemérvetette nagy bizalmamat, amellyel ő most ennyire visszaélt, Bartha azzal lepte meg, hogy Teri ne számítson reám, mert én úgyse fogom elvenni.

Ő (Bartha) tőlem hallotta többször, hogy nekem Mayer Terivel egészen más szándékaim vannak. Teri akkor kiutasította őt maguktól s ijedten szaladt át Mártához, hogy mitevő legyen? Mert sejtette, hogy a dolognak folytatása lesz. Hosszú tanácskozás után abban állapodtak meg, hogy egyelőre várnak.

És a dolognak csakugyan folytatása lett.

Sohase hittem volna, hogy ilyen komisz ember lehessen valaha az én Bartha barátom! Hogy miért tette ezt velem, nem tudom, de ma már nem is fontos. A hír továbbment s eljutott a Teri anyjához is. Tavaly május óta, amikor felszólított az utcán, hogy jegyezzem el a leányát: nem hitt nekem. Januárban, amikor megkértem Terit, kibékült. De csak látszatra. És most itt volt az alkalom a végleges szakításra. Hogy a Teri anyja hitelt adott ilyen feltevésnek, nem lep meg. Hiszen az utolsó esztendő óta annyiszor fordult ellenem a látszat!

Mikor fülébejutott a hír, magához kérette Barthát. És a Teri jelenlétében számonkérte. Az én Bartha barátom megerősítette előtte is, hogy nemegyszer mondtam neki: eszemágában sincs feleségül venni Mayer Terit.

Teri sírvafakadt:

— Hazudik! Hazudik!

És aznap kétségbeesve kérette magához a kis Mártát:

— Pajtákám! Anyus a szemembe mondta, hogy Kálmán a szeretőjévé akar tenni!... Mondd, mit csináljak?

Hiszen az utolsó pillanatig hitt ő bennem és visszavárt. Ez a kérdése arra vonatkozott csak, mi módon lehetne ezt tudatni velem? Hogy ő írja meg, az lehetetlen volt. És ha mégis erőt tudott volna

venni magán egy ilyen levélhez, az már annyit jelenthetett volna, hogy fel is tesz rólam ilyen becstelenséget. Mayer Teri lehetetlen helyzetbe jutott.

És mialatt minden ellenemre fordult, én semmit nem tudtam a harctéren. Amire kitavaszkodott, Mayer Teri az utcára se mert kilépni, mert akkor már mindenki róla beszélt. Végül is megkérte az anyját, hogy vessen véget ennek az állapotnak. Az anyja azt felelte, hogy már írt nekem. Ezt a levelet sohase kaptam meg, tehát nem is felelhettem rá. Mayer Terinek nem mondott igazat az édesanyja.

Igy mult el több hét. Május elején kellett volna szabadságra mennem s Mayer Teri ettől várta a maga felszabadulását. Amikor aztán ingerülten tudósítottam, hogy szabadságot egyelőre senkinek se adnak, mert nagy csaták előtt állunk, egyszerre megtört. Miket gondolhatott magában! Hiszen ő is csak veszendő teremtés volt utóvégre. Az anyjától annyit tudott, hogy én nem adtam felvilágosítást a levelére. És most nem siettem hozzá. Őt is megütette itt-ott némi gyanakvás.

Akkoriban tűnt fel az az erdész, aki alig hat héttel később a férje lett. Szegény Teri nem-egyszer mondta nekem, hogy a szülei ellen még az én feleségem se tudna lenni. Szófogadó teremtés volt s az édesanyja most már erre kezdett építeni. Amikor makacs lett, következtek a könnyek és a szemrehányások. Az anyja odacsődítette az összes rokonokat. A rokonok négyszemközt külön-külön vették elő Mayer Terit. És ő még akkor sem mert írni nekem, mert hitte, hogy egyszer csak betoppanok. Én pedig nem írtam neki, mert azokban a hetekben éjjel-nappal tűzben álltunk és haldokoltak, rakásra haldokoltak a zászlóalj legényei. Egyszer ugyan üzentem neki pár sorban, hogy mihelyt megjön a helyettes-segéd-

tiszt, nyomban indulok. Ezt a levelet azonban ellop-
ták előle s még ellenem használták fel.

Ma már négy esztendeje mindennek. De ha arra
gondolok, mit szenvedhetett Mayer Teri ezekben a
hetekben, mennyit kínlódhatott a meggyötört kis
fejével, hát mély meghatottság fog el s nagy búval
élem át újra az ő akkori szenvedéseit.

Csak mikor már nem bírta tovább, csak akkor
engedett az anyjának. Az apja, azt hiszem, alig
játszott szerepet ezúttal is. Jó ember volt, az asz-
szonyi sírás hamar leszedte a lábáról. Az esküvőt
is kitűzték három héttel rá. Teri még mindig várt.
És én még akkor se írtam. Az újságból, ha belené-
zett, láthatta, hogy iszonyatos csatákról számolnak
be a vezérkar jelentései. De mit tudhatta ő, hogy én
akkor negyedik hete lihegtem eszem nélkül a Doberdó
sziklái között!

Két héttel az esküvője előtt küldte ezt az utolsó
egy sorát:

„Köszönöm a szeretetét s ígérem, hogy mindig
hálásan fogok magára emlékezni.“

Ekkoriban ocsúdott fel a kis Mártha is. Tőle
tudtam meg nagyjából, hogy baj van. De tíz nap is
eltelt, mire megkaptam a két levelet. Akkor jött
otthonról az első posta. A nagy csaták után ezen a
napon pihentünk meg első-ízben.

Mayer Terit már csak egy hét választotta el az
esküvőjétől s éntőlem válasz nem érkezett. Ekkor
toppant haza a bátyja. Mert most, amikor mindenki
elhagyta, a bátyjához fordult. Hazaérkezett Mayer
Géza s mivel nem tudta, mi történt a háznál, elővette
Terit. Teri elsírt előtte mindent s a bátyja máris
készen volt a tervével:

— Valami nem tetszik nekem, testvér. Vagy

Kálmánnal lehet baj, vagy egyéb komiszságok történtek. Várj csak, mindjárt itthon leszek.

S a pótkeret parancsnokságára sietett. Ott ki-nyomozta még aznap, hogy az új segédtsiztet, aki-nek engemet kellett volna felváltania, szándékosan fogták vissza a pótkeretnél. Azt is kikutatta félig-meddig, hogy az édesanyja kérte meg rá könyörögve a parancsnokot. Azt persze, hogy én harmadik hete vártam türelmetlenül az utódomat, sem Mayer Géza, sem a húga nem tudta még akkor. Amikor Mayer Géza visszasietett az újsággal, Terinek elállt a szava:

— Borzasztó ez! Az Istenért, mit csináljunk?

A bátyja csillapítani kezdte:

— Csak türelem, testvér. Írott bizonyíték nincs a kezem között, mert a pótkeret segédtsiztje csak célozgatott előttem ilyen eshetőségekre. Aztán hátha mindezt tudja Kálmán is! Azonnal írok neki...

Erre kaptam meg a Mayer Géza levelét.

Azonnal indultam. Baj volt, hogy nem küldtem táviratot. Nem tudták, hogy útban vagyok.

Teri az utolsó pillanatig várt. Előző-nap délután átszaladt mégegyszer a kis Márthához, hogy búcsút vegyen legjobb pajtásunktól. Mosolygott, mindig mosolygott, de olyan idegen volt a szeme, hogy a kis Mártha megijedt. Alig szólt valamit. Egyszer felállt, tétova járással odalépett a zongorához s eljátszotta a kedves nótáját:

Szomorú hírt hallok,

Az én sorsom felől...

Csendes bánattal eldúdolta hozzá a szöveget is. Aztán felállt, megölelte Márthát:

— Holnap még találkozunk.

A kis Mártha volt az egyik nyoszolyólánya. Tíz óra lett másnap délelőtt: öltöztetni kezdték a menyasszonyt. Olyan volt, mint az élőhalott. Még akkor is várt. Megsúgta Mártának, hogyha benyitok, ott hagyja apját-anyját és velem fog jönni.

Elkéstem.

Az állomásra is velement a kis Mártha. A búcsúzásnál felmosolygott mégegyszer, de megint olyan furcsán, hogy Mártha megijedt tőle. A vonatjuk indulóban volt, amikor leugrottam a magam vonatjáról. Észrevett s a zsebkendőjével még intett utánam.

Amire mindezeket elmondta Mártha, alkonyodott. Aranyfényben villogtak át a szemközi ház ablakosrai s leghívebb kis pajtásom nagyot lélezett:

— Nincs több mondanivalóm, Kálmán. Maga most hová megy?

— A frontra. Hat napom van még, de mit kezdek vele? Még ma este indulok vissza. Magammal már leszámoltam, de a Teri anyjának lesz még mondanivalóm. Meg fog még ő emlegetni engemet.

Mártha mentegetni próbálta:

— Higgye el, nem rossz asszony a néni. Neki csak az nem ment a fejébe, hogy a leánya tizenkilenc esztendő múlt s emiatt nyugtalankodott. Ilyen-korában ő már asszony volt. Mindíg azt emlegette.

Felálltam:

— Nem tudom, találkozunk-e még. Csókoljon meg, Mártha!

Megölelt, megcsókolt.

— Ugye, írni fog néha?

— Igen... néha. Maga se felejtsen el. Ha ír, mindig örülni fogok. De róla ne írjon semmit.

Esteledett. Az utcán voltam. Nem volt már keresnivalóm a városkában.

Mentem az utcán, minden cél nélkül. Egyszer a Teriék háza előtt vettem észre magamat. A kapu zárva volt. Becsöngettem.

A szolgálóleány jött ki:

— Kit keres a főhadnagy úr?

— Van itthon valaki?

— Senki sincs, kérem. Ma délelőtt elutaztak valahová. Azt se tudjuk, mikor jönnek vissza.

— A hadnagy úr is elment?

— Ő is. Van valami üzenivalója a főhadnagy úrnak?

— Van. Ha hazajön egyszer Teri kisasszony, mondja meg neki, hogy ittjártam ma délután és őt kerestem. De úgy mondja neki, hogy senki meg ne hallja.

— Megmondom, főhadnagy úr.

Továbbmentem, a mezők irányába. Széles pázsit futott el a kertjük mentében s ott, a liceumkerítésnél megálltam, a kardomra támaszkodva. Eger felől kékes szürkület jött errefelé, Késmárk felől puha szél lengedezett. Narancsszínben égtek a hegyek csúcsai. Ott álltam és hallgatództam a kert felé. A szél átsuhogott a fenyvesen s hárfázni kezdtek a sötétlő fák. Hallgattam, de nem voltak gondolataim. A kert pázsitján nem kacagott föl már senki, csak a fenyves zúgott. És ahogy erősödött a szél, a fenyők orgonája is szilajabb lett. Hányszor hallgattuk azelőtt ezt a harsány orgonazúgást ketten! Olyankor távoli, ismeretlen vágyak ragadtak magukkal s szótlan bánkódással lépegettünk egymás mellett. Most, amint ott álltam, fölkeresett egy-két közös emlék, de már magam voltam. Zúgott a fenyves és erre a zúgásra szelíd megbékélés szállt a szívemre. Nem volt már bennem harag vagy neheztelés senki iránt.

Elhatároztam, hogy bele fogok törődni.

SZÜNET nélkül zsongott a Balaton.

Szemközt, a túlsó parton, kialudtak Füred lámpásai. A felhők útrakeltek valamerre és elvesztek valahol, a hold pedig szomorú bájjal ringatózott, de már fönt, egészen fönt. Lilaszínű árnyak hallgatództak a tájékon.

Csend volt. Csend volt.

Barátom egyideig maga elé gondolkozott. Mintha régi, igen régi emlékeivel küszködött volna. És ahogy rámemelte az arcát, sápadt volt:

— No, meg fogod-e írni?

— Így, ahogy eddig elmondtad, lehetetlen!

— Miért?

— Mert, ami Mayer Terivel történt, több, mint gonoszság. Erkölcstelenség. Nem tudnám megokolni, miért kell ilyen szerencsétlennek lennie. Mert gondolom, hogy boldogtalan lett. Az életben történhetik sok minden: az író sohasem lehet igazságtalan...

Megszakított:

— Ez a baj tinálatok. Az életből kellene megírni minden regényt.

— Lehet. Csakhogy ez nem elég. Az életben száz meg száz véletlen fordulhat elő. Az író nem építhet véletlenekre.

Nem felelt mindjárt. Először koccintottunk s akkor megnézte az óráját:

— Negyedegy elmúlt. Még egy órám van hátra. Folytassam?

— Folytasd. Remélem, így mégis lehet belőle valami. Ha jól sejtem, egy óra múlva itt lesz Mayer Teri...

Megütődve pillantott rám:

— Ki mondta neked?

— Senki. Csak fölteszem. Különben minek virrasztanál itt egyedül. Négy esztendővel ezelőtt eddig futottál utána s itt vesztetted el a nyomát. Csak az ő ötlete lehet, hogy most ő jön utánad, ugyanide.

— Űgy van — és lassan bólogatott. — De négy esztendő alatt sok minden megváltozott. Erről fogok még beszámolni, egészen röviden.

JÁRTÁL-E már Tirolban? Nem a fürdőhelyein s enyhe völgyeiben, ahol már február végén hajtani kezdenek a rózsák, hanem a havasok tetején, túl a fellegeken. Ahol már elmaradnak a csenevész fenyők és nincsen élet többé, csak fehér hó és fekete sziklák vannak és olyan csönd, hogy napokon át visong tőle a fülünk. Mintha a túlvilágon járnánk.

Augusztus végén két hónap óta Tirol déli sziklagerincei közé volt beásva a zászlóalj. A Dolomitok láncza ez, amely fehéren szikrázik a napban s ahonnét belátni már Olaszország kéklő lapályát. Szemközt velünk, legalább öt-hat kilométerre, feködött ugyanígy az ellenség, egy szédítő szakadék túlsó gerincein. És mialatt messze-messze délkeletnek, valahol a Piave-folyó táján, minden éjjel fel-dongtak az ágyúk, mi békében álltunk egymással szemközt. Védekezni se kellett. Mert aki támadásra gondolt, utolsó szálíg odaveszett a feneketlen sziklák közé.

Igy tartott ez két hónapnál tovább. Amire ugyanis visszautaztam a zászlóaljhoz, a Doberdó helyett már a Dolomitok felé irányítottak.

Dolgunk alig akadt. Délelőtt megvizsgáltuk a barlangokba vájt fedezékeket, ebéd-után hírlapokat

vagy könyveket böngészgettünk. Ebben az időben sokat olvastam. Ez volt egyedüli foglalkozásom.

Természetesen újból az ezredes mellé kerültem vissza. Az öreg nem kérdezett, de én elmondtam neki mindent. Attól kezdve még több figyelemmel volt irántam.

Azon voltam, hogy fokenként felejteni próbáljak: a multat úgyse fordíthattam vissza. Minek is tagadnám? Felejteni akartam, de azért, különösen esténként, föl-fölkeresett a Teri kedves arca. Minden este külön elbúcsúztam ettől a bánkódó szempártól, de csak nem tudtam szakítani az emlékével. A szívem nem fáj már. És mégis... Valahányszor rá gondoltam, bús érzések vettek körül.

A kis Mártha írt még egyszer-kétszer. De mivel nem válaszoltam neki, elhallgatott és elszakadt tőlem. El akartam válni mindentől, ami a Teri emlékével kötött volna össze.

Esténként a fedezék elé ültem ki az ezredessel. El-elbeszélgettünk s hosszakat hallgattunk hozzá.

Azok a nyárvégi éjszakák a Dolomitok tetején!

Kilenc óra után a Drei-Zinnen egethasogató kupolái mögül sárga arcával felkúszik a hold s rőt világát ráteríti a halott ormokra. Alattunk, de lent, egészen lent kavargva szikráznak a felhők, egy-egy sziklarém ijesztő árnyéka kilométer-hosszban esik rá a villogó felhőkre s fantasztikus alakok emelkednek felénk a rettentő sötétből. Olyanok a felhők, mint egy kavargó óceán, de hangja nincs e kavargásnak. Az ormok úgy tekintenek felénk, mintha százezer év előtt elhagyott, másvilági szigetek rémledeznének reánk a világ valamelyik elfelejtett, riasztó csöndbe süllyedt részén. Az Ortler bozontos homloka talán ötven mérföldről néz erre rez-

zenés nélkül, a bregenzi havasok mint átlátszó üvegkupolák csillognak a mérhetetlen távoból s még messzebbről, mintha az innsbrucki bércek ködlenének idáig. De ez már csak rémlik talán. S még azokon is túl szakadatlanul villog az ég alja, mintha villámlanék, mindig villámlanék. Ám hangja nincs e villogásoknak. A mennybolt fekete, mint a bársony s e sűrű bársonytetőről földöntúli fényben tündöklenek a csillagok . . . Csönd van . . . Csönd van . . . Ha valaki lefelé tart a harmadik, negyedik zászlóalj mögött, a hóhersegés tisztán kivehető. És amint múlnak az éjszakák és egyre hidegebb lesz, az ágyúdongás mindig sűrűbb a Piave irányából . . . Sohase fogom elfelejteni a tiroli éjszakákat!

Azalatt készülődni kezdtünk az ötödik háborús telre. Az ellátás túrhetetlen lett már, az emberek nyíltan kezdtek zúgolódni. A hírlapokat olvasgattuk ugyan, de — idefelejtve az egetérő sziklák barlangjaiba — nem tudhattuk, mi történik odakint? A tiszték nagynéha lelátogattak a völgyekbe. Szolgálati megbízásokkal elutaztak Trientbe, néha Bozenig is. Olyankor rossz hírekkel tértek vissza hozzánk. Sejtettük, hogy nem tarthat sokáig. S ahogy ereszkedni kezdtek alattunk az őszi ködök, olykor-olykor már az ezredes is behúzódott a bundájába. És csak morgott egyet:

— Haza kéne menni . .

Messze, igen messze jártak már tőlem a tavasz emlékei. Mintha esztendőkkal ezelőtt láttam volna utolszor Mayer Terit. Kiestem a világból s nem érdekelt már semmi. Hazulról annyit tudtam, hogy menyasszony lett a nagyobbik húgom.

A hegytetőkön beköszöntött a hideg évszak, de a völgyekben még tavaszias ősztűtő volt. A tisztektől hallottam, akik megfordultak arrafelé. Én nem men-

tem le egyszer sem. Nem akartam látni embereket, akik talán örültek még a napfénynek.

De egy napon olyan hírral tért vissza az egyik főhadnagy, amely hosszú időre megzavart. Bozenben járt valami küldetésben s amikor visszajött, hozzámsietett. Elmondta, hogy látta Terit. Ő éppen Gries felé ment át a Talfer hídján s ahogy felnézett véletlenül, Terit vette észre a híd korlátjának támaszkodva. Kockás utazóruhában állt ott, kerek prémsapkával a fején s mialatt az ura képeslapot vásárolt, ő csak állt a híd korlátjára hajolva s a zúgva kavargó hegyifolyót nézte. Messze, igen messze járhattak a gondolatai. Véletlenül feltekintett ekkor s ahogy meglátta főhadnagy-társamat és megismerte, hogy az én zászlóaljamból való, ijedt rezzenés látszott rajta. A főhadnagy köszönt neki, Teri felmosolygott rá, félénken s elfordult tőle. A zúgó vizet nézte tovább. Bajtársam visszanezett később és látta még, hogy Teri a hídon sietve ment át a férjével. Aztán eltűnt.

Ez a hír kivetett magamból. Teri tehát úton volt még az urával s megsejthette, hogy én is a közelben lehetek valahol. Ezért rezzent össze az első pillanatban. S elsietett azonnal és eltűnt másodszor is. Talán attól tartott, hogy velem is találkozhatik. Azt a jelenetet, ahogy a vizet nézte, napokig nem bírtam kivenni a fejemből.

Am elmúlt ez az érzésem is, mert minden elmúlik egyszer. Egyéb dolgok kezdtek foglalkoztatni mindnyájunkat. Több éjszaka óta ijesztő ágyúzás vert föl a Piave felől s ez az ágyúzás mindig vadabul dörömbölt a trienti völgy irányából. Minálunk csönd volt, de egyre nagyobb lett a nyughatatlanságunk. Mert a Piave felől keletnek, a trienti völgy felől északnak kezdett húzódni az ágyúk zúrzavaros

dongása, és pedig szokatlanul gyorsan. Az ezredes beleszimatolt a levegőbe:

— Azt hiszem, bajok vannak...

Még azon a délután századról-századra siklott a hír, hogy jobbról és balról szétforgácsoltak s az utolsó szálig bekerítették. Keservesen néztünk össze. Az ezredes felrobbantotta az ágyúkat, rakásra hányatta a puskákat s leparancsolt a hegyekről:

— Sorakozzunk mégegyszer, gyerekek...

November eleje volt. Amire lecsúsztunk a hegy-szorosba, sár és hideg lett minden s a köd hulldogált. Ijesztő rágondolni arra a kavarodásra! Két napig, két éjszakáig tartott, amíg elvergődtünk valahogy a trienti völgyig. Ott már sisakos angol és olasz katonák vártak szuronyal.

Foglyok voltunk.

Ettől a permeteg novemberi naptól kezdve pontosan egy esztendő következett reánk. Nehéz esztendőm volt, nem untatlak vele. Először rosszul bántak velünk, de tavaszra javult a sorsunk. A cas-sinoi táborba szállítottak mindjárt s ott is maradtam végig. Az ezredesemtől elszakítottak: őt még lejjebb vitték.

A téli évszakot csak megúsztuk s akkor ránkjött az olaszországi tavasz. A tiszti barakkokban szállásoltak el s beletörődtem a sorsomba. Csak az aggasztott, hogy hazulról nem tudtam semmit. De ez sem tartott örökké.

Májusban néhány lapot és pénzt kaptam a nagyobbik húgomtól, meg az urától. Bécsben tartózkodtak, mert oda kellett menekülniök. Tőlük tudtam meg röviden, hogy szüleink Galicia szélére voltak kénytelenek elfutni az akkori magyar hadsereg elől. Mert iszonyú állapotok voltak akkor a széthullt kis Magyarországon! Szívemben elszomorodtam e kiet-

len hírekre s többször gondoltam az apámra, aki elhagyván házát és földjeit, idegen országokban bujkált vén fejével. Mindnyájunkat rossz hírek értek. Az olasz újságokban is elböngészgettünk már s tudtuk, mi történik odahaza. Akkortájt olvastam becsempészett magyar hírlapokból néhány tréfás karcolatot. Jót neveltünk rajta s ezért a néhány percünkért hálásak voltunk neked.

Egyik zavar a másikat követte a körülfekvő új országokban s emiatt olykor hetekig nem kaptam hírt az enyéimről. Csak augusztusban nyugodtunk meg először. Távirati jelentések jöttek Bécsből és Rómából, hogy szegény kis hazánknak megszűnt a legnyomorultabb négyhónapos korszaka. Örültünk neki és most már elszorult szívvel vártuk a szabadsulást.

Mert többször is megbiztattak, de mindig elmaradt az indulásunk. Az órség tisztjei rendszeresen tájékoztattak bennünket: most ez, majd amaz a magyar tábor indult hazafelé. Kétszer-háromszor mi is útrakészen álltunk, de az utolsó pillanatban mindig közbejött valami. Ebben az időben csaknem szabadon mozogtunk. Napi életünk ellen nem lehetett sok kifogásunk, mert az olaszok, eltekintve az első néhány hónaptól, emberségesen bántak velünk. Fogoly-életünkből sok tanulságot mesélhetnék, de mindez nem tartozik ide ezúttal.

Szeptember volt már. Szikrázva égett az olaszországi nap, feketék voltunk, mint a cigányok s egyre búsabb vággyal gondoltunk hazafelé. Szürkület-tájon, ha a nap letette már fejét a messzi hal-mok vállára, de sokszor kiültem a fogolytábor egyegy magányos pontjára! És mialatt a felhők piros szegélyeikkel Fiume irányába vándoroltak, bizonyos megindultsággal gondoltam apámra-anyámra, a két

kis húgomra. Vajjon élnek-e még? Harmadik hónapja nem tudtam róluk semmit. Hát Teri hová lett azóta? Gyakran megfordult a fejemben ő is, de már csak úgy járt vissza az emléke, mintha valamikor egy leányalakkal álmodtam volna. Halványodtak már ez emlék körvonalai. Nem kívántam neki mást, csak-hogy boldog legyen.

Ősz volt, amikor megjött a mi várva-várt napunk is. Hirtelen érkezett a parancs, sebtében kellett összekapkodni, ami kevés cókánkunk akadt. A búcsúzásnál az olasz tisztek megadtak minden bajtársi tiszteletet, amit egy más volt-ellenségtől sem tapasztaltak a mieink. Hat nappal rá a Dunántúl jártunk s mikor a magyar fogolygyűjtő-táborból is szélnek-eresztettek, első utam Fehérvárra vitt.

Nagy dolgok estek akkoriban a Dunántúl! A vezér haldokló napjainkban megindult a Balaton nádasai mellől... Egy szürke októberi reggelen ott-álltam Fehérvár alatt a szabadbattyáni országúton, amikor első két ezredével megindult az új vezér. Új katonák voltak ezek, rongyosak, de elszántak. Az Isten tudná, honnét kerültek elő! A Balaton sásai közül, a Bakony fái mögül, az avar mezőkről... Jöttek a szabadbattyáni országúton mély neszben, halálos elszántsággal. Mintha a magyar végzet ellen indultak volna meg. Nem volt már akkor hitünk, reménykedésünk... De ahogy e katonák feltűntek a szabadbattyáni országút egy kanyarulatánál: elől néhány rongyos huszár, utánuk két rongyos ezred, aztán négy-öt kopott ágyú, — Fehérvár népe ezerével könnyezett a város alatt. És mikor a rongyos huszárok mögött feltűnt a vezér, amikor repkedni kezdtek a régi Máriás-zászlók s négy trombitás trombitálni kezdett a vezér oldalán, — minden nyomorunkban, szégyenünkben és megalázottságunkban

kitört belőlünk a méreg és a riadal. S riadva kongtak a harangok, ezer-ezer szegény magyar haját tépte a dühtől és lelkesedéstől s azalatt könnyek csorogtak az arcukon...

Mennyire mélyen voltunk akkor! És mennyit reménykedtünk!

Végignéztem a bevonulást s régi katonai emlékek riadoztak bennem is. A legközelebbi vonattal Budapestre indultam.

Nagyobbik húgom és a férje, akit csak most ismertem meg, már odahaza volt. Két hétig maradtam náluk s megtudtam azalatt, mi-módon szöktek ki Bécsbe, mennyi kálváriát jártak. És megtudtam az apámék bujdosását is a lengyel végek felé. A macacs öreg, mikor a vörösök verni kezdték a cseheket s ágyúik hangja fölverte már a falut, nem komédiázott sokat, hanem szekerekre rakatta bútorait, ekéit, búzáját, magához szedte a papot, a jegyzőt, a patikust, a tanítót családostul, úgyhogy harminchat szekeret tett ki a karaván. Akkor a gulyásokkal hajtatni kezdte a magyar határhegyek felé a teheneket, az ökröket, a lovakat. Juhászával és kondásával a juhokat és sertéseket. Ketrebe rakták a tyúkokat és kacsákat. Még a kútosort és vedret is magával vitte az apám. Nem maradt otthon egyéb a puszta háznál és a lábönálló vetésnél. Amikor tehenek, ökrök, lovak, juhok s harminchat szekerek megindultak a terebesi országútnak, a konok öreg egy harminchetedik utolsó szekérré négy hordó bort gurítottatott fel s miután előzően felhörpöntettek sebtében egynéhány litereket, ő is lóhátra szállt sereg-hajtónak. Az ágyúszó közelről döngött már. Az öreg arra-fordult, méregtől felborzolt bajusszal:

— Velem nem fogtok kibabrálni, tetvesek!

És megadta a jelt az indulásra. Nagy ostorkon-

gás közt megmozdult a karaván. De az utolsó pillanatban jajgatva estek térdre előtte a faluvégi vályogvetők:

— Nemzetes úr ne hágyjon itt! Ellenforradalmárok vágyunk!

— Rendben van, romák — bólintott az apám.
— De legalább húzzátok el mégegyszer!

Ment-ment a karaván, végig a falun. S a dádek rácincogtak arra a régire és siralmasra:

*Indulj fakó lovam Lengyelország fele,
Ügyse gyövik én már többet visszafele...*

Az öreg keservesen kezdett dalolni lóhátról, kezefejét a füle táján forgatta s a második sort már átvette az egész karaván. A népek ki-kiálltak itt is, ott is a hidacskákra s az öregasszonyok kötényel törölgették a szemüket, tapasztalván a nemzetes úr kutya-búsulását. A morék annyi mérges bánattal húzták azonközben, hogy az apámnak könny potyogott a bajusza végéről. És akkor a nótába beleavatkozott mély brúgóban a bögős is. Szívrepesztő volt azt hallani:

*Kedves kis hazámat többet nem láthatom,
Nincsen olyan bánat, mint az én bánatom...*

Hat hétig tartott a bujdosás fönt-fönt, Lengyelország földjén. Az egész fantasztikus vállalkozásból legnagyobb élményük az maradt, hogy megittak tizenkilenc hordó bort. Hazafias fájdalomukban cselekedték. Hát a fájdalomra volt is okuk bőséggel. Amire visszakerültek, az üres ház, a lábonmaradt vetés érintetlenül várta őket, csak neki kellett állni az aratásnak. Végleg elmúlt az egyik baj, de végleg

rájukszakadt a másik, még nagyobb baj: idegen katonák lettek az urak szegény felvidéki hazánkban.

Mikor a húgom és a sógorom felváltva elbeszélte a kemény öreg elszánt cselekedeteit, mosolyogtam rájuk. De a könnyeimen át. Abban az időben még olyan könnyen tudtunk meghatódni.

Két hét múlva hazafelé készülődtem. Sikerült átcsúsznom az új határon s egy este csak beléptem a konyhánkba. Volt öröm is, szomorúság is. Puszta volt már a házunk s gyérült a falu is. A tanító, a jegyző, meg a patikus akkor már elbujdosott a kis Magyarország felé s vacsora után nagy keserűséggel panaszkodott az apám, hogy mindig többen hagyják el régi házaikat. Ha így tart, öt esztendő múlva nem lesznek itt többé magyarok.

A kisebbik húgom is menyasszony lett már. Csendes borozgatás közben megemlítette az apám, nem volna-e kedvem megházasodni? Az anyámmal úgyis egyedül maradnak nemsokára, átvehetném a gazdaságot.

— Nem, édesapám. Sohase lesz nekem olyan feleségem...

Nem folytattam, de megértették. Terire gondoltam.

Otthon nem volt maradásom: kétségbeejtett az új állapot. Bármennyire vigyázok, előbb-utóbb belémkötöttek volna a zsandárok, vagy a tisztek, akik a faluban lábatlankodtak mindennap.

A negyedik nap elbúcsúztam az öregtől és a húgomtól s még azon az éjszakán visszacsúsztam a fináncok és határőrök vonalán. Az apámmal úgy egyeztem meg, hogy egyelőre beállok a nemzeti hadseregbe.

HANEM Teri nem feledkezett meg rólam.

Hiszen gondoltam rá én is nem-egyszer. Olyan-
kor bús vágyak fogtak körül. Hogyan is tudtam
volna elfelejteni az én legkedvesebb pajtásomat!

Most, hogy főhadnagy lettem újból, összekerül-
tem nem-egy bajtársammal a régiek közül. Sokan
a Felvidékről szöktek át s csaptak fel ismét katoná-
nak. Egyelőre Egerbe osztottak be s Miskolc, Újhely,
Füzesabony és Eger között megint gyakran utaz-
gattak a tisztek, mint abban a soha vissza nem térő
időben. S Terinek gondja volt rá, hogy megtudják
felőle egyet-mást. Mintha biztatgató üzeneteit kül-
dözgette volna felém a halálos messzeségből.

Azon a nyomorult első télen, mikor a bevert-
ablakú vonatokban reggelenként dér húzta be a
fülkék lenyúzott párnáit, a miskolci állomás étter-
mében összebotlottam egyik régi barátommal, egy
orvos-főhadnaggyal. Amikor utoljára beszéltem vele,
Teri a menyasszonyom volt még. Szóbeszéd közben
sor került a letúnt napokra s a barátom, mintha csak
történetesen jutott volna az eszébe, így szólt:

- Igaz is. Teri üzent neked...
- Mit üzent?

— Köszöntet. Megkért, adjam át, ha találkozom veled. Tudja, hogy itthon vagy már.

Meghatott, hogy még mindig gondol rám. De elszomorodtam tőle:

— Hát ő hogy van?

— Tudom is én...

Megtudtam, hogy a férje elvesztette az állami uradalomban viselt állását és most az apósa irodájában dolgozik. (Ezt én is megtehettem volna!) Terinek kislánya született tavaly ősszel, de mindennütt azt beszélik, hogy nem fér meg az urával. Kevés-szavú, megtört asszony lett. Megesik, hogy otthonyagya az ölbeli kislányát és színházba megy a bátyjával. Néha egymagában. Nem törődik senkivel, legkevésbé magával. A bátyja egyelőre otthon van még, s legkedvesebb foglalkozása, hogy az idegen katonatiszteket — éjfél tájban — félkézzel hajigálja ki a kávéházból. Egyszer be is csukták három hétre. Azóta különben férjhezment a kis Mártha is. Ittlakik a közelben, Gyöngyösön. Teri szülei sehová nem járnak már, édesanyja alig lép ki a kapun. Szerencsétlenek a leányuk miatt.

— Rászolgáltak — szoltam közbe. — Megmondtam a Teri anyjának idejében, hogy meg fog emlegetni engemet. Micsoda ember a Teri ura?

A bajtársam vállat vont:

— Hát olyan... rendes ember. Elvégzi a munkáját, megebédel, néha benéz a kaszinóba, átfutja az újságot, megvacsorázik, lefekszik s valószínűen pompásan tud aludni. Egészséges ember, természet medveölő s azt hiszem, soha könyvet nem olvas. S ez a baj. Teri olyan, mint egy porcellán-szirom. De minek folytassam? Nem értik meg egymást.

A portás beszállásra csengetett. Én is felálltam:

— A viszontlátásra! Ha találkoznál vele, csak annyit mondj neki, hogy gondolok reá.

Ez igaz volt. Mert ahogy ismét társaságba kezdtem járni, egyre-jobban körülfogtak az emlékeim. A Mátra vidékén se hiányzott a jókedv, talán azért is, mert napközben elég okunk volt hosszan eltöprengeni a jelenvaló sanyarúságokon. Vacsorára, vacsora-utánra mindig sűrűbben hívogattak névnapokra, hirtelen összezsapott családi multságokra, leginkább leányos házakhoz. Voltak itt is kedélyes összejövetelek, apró bálók, kedves házikisasszonyok. De én nem találtam magamra többé és ha eldalolgattunk, eltáncolgattunk is, nem voltam már a régi ember. Ezek az összejövetelek akaratlanul is alkalmat adtak némi összehasonlításra s kedvetlenül kellett megállapítanom mindannyiszor, hogy nem találok még egy olyan leányt, mint Mayer Teri volt. Sokszor éreztem valami olyat is, mintha előregedtem volna. Mintha valami kiesett volna az életemből, amit nem lehet többé visszahozni.

Hanem azért eljárógtam a vidéki házakhoz is: időnk volt bőven. Szombat délutánonként két-három fogat is jött értünk Egerbe és mi nyolcan-tizen megindultunk. Rendszerint hétfőn virradatra kerültünk vissza. De csak nem jött meg a régi kedvem! Megtörtént nem-egyszer, hogy felhevült fejjel, úgy éjfél után, amikor már cifrázni kezdtek a cigányok, a házikisasszony után besurrantam a szobája felé, ha véletlenül keresett ott valamit. Már-már úgy voltam, hogy megfogom a kisasszony kezét... De olyankor — végzetetlen messzeségeken át — feltűnt előttem a Teri felhős szeme, amint távolodott tőlem... És olyankor tisztán hallottam a hívó hangját is: „megígérte, hogy sohasem fog elhagyni...”

Nem is hagytam el őt. Nem volt rá semmi okom, de mégis hittem, hogy meg fogom még látni. Egyszer-egyszer üzent holmi apróságot, de a sorsáról soha egyetlen célzást el nem ejtett volna. Tudtam, hogy inkább meghalna, mégse panaszkodnék előttem. Anélkül is eleget hallottam róla.

Pedig ő még akkor se mondott le minden reményről. Hiszen ha megfigyelem, észre kellett volna vennem, hogy óvatosan közeledni kezdett felém. A városkája nem volt messze Egertől és az útlevéllel jövő-menő utasokkal bármikor üzenhetett nekem. A kis Mártha is Gyöngyösön lakott. Én szándékosan kerültem, de megtudtam félfüllel, hogy leveleznek egymással. S egyszer csak (ősz felé volt ez) felbukkant Eger körül a bátyja is. Egy gyár irodájába állt be s úgy hallottam, önálló foglalkozásba akar fogni később.

De én már nem találkoztam Mayer Gézával. Mert szeptemberben egy tiszamenti állomás parancsnokává neveztek ki. Ettől kezdve nagyon visszavonultan éltem.

Három-négy birtokos-család lakott a faluban, akikhez eljárógtam esténként. Szívesen láttak, de én tartózkodó maradtam. Mert Teriről kedvezőtlen hírek érkeztek hozzám. Szeptemberben meghalt a kislánya s két héttel rá átköltözött az urával Nyugat-Magyarországba, annak is legtávolabbi szegletébe, ahol már a stájer hegyek kezdődnek. Ott, az erdők szélein, egyik uradalomban kapott erdészi állást a férje. Egy kis falu végébe költöztek, valami vadászlakba.

Sejtelmem nem volt, mi vihette erre a lépésre? Hogy el tudott hagyni ismerősöket, rokonokat, el a várost és eltemetkezett az erdők közé! Ma már tudom, hogy a szülei kesergése hajtotta bele ebbe

az önfeláldozásba. A kétségbeesésbe menekült, hogy megnyugtassa az édesanyját. Ekkor már végleg lemondott rólam.

Én is lemondtam mindenről. Eddig akadt még egy-két vakmerő ötletem, de ezentúl be kellett látnom, hogy Teri soha nem lesz már a feleségem. Egyszer-egyszer megfordult bennem olyan gondolat is, hogy erőszakkal viszem el az urától. Utólag ostobának találtam magamat.

Késő ősz volt, amikor egyszer hivatalos kiküldetésben a Hortobágyon utaztam át, szekeren. Ekkor láttam először ezt a sivatagot s kétségbeestem tőle. A szabad síkságon sípolt és dörgött a szél s napok óta csüngő felhők hányták a cigánykereket. Sár volt, feneketlen. A kocsis szótlanul gubbasztott az első-ülésben, én a táborigényes burkolódzva rémülődtem az ijesztő tájék fölött. Nem láttam egyebet egy határtalan fekete földlapon, melynek karimája napi-járóföldeken túl hideg csíkban vált el a fekete égtől. Egy tanya, egy magános fa, egy ember nem volt sehol, ami visszazenthette volna elcsüggedt lelkemet. Mintha a másvilágon döcögtem volna. Nem emlékeztem már, mikor és honnét indultunk el s fogalmam nem volt, hol fogunk partot érni e kietlen sivatagban? Éreztem már a tél lehelletét s a magam sanyarú életén jártattam a gondolataimat. Ekkor láttam először visszavonhatatlanul, hogy cél nélkül kezdek megindulni a férfikor felé. A nemzeti hadsereg tisztjeit egymásután szerelték már le: mihez kezhettem volna ezekután? Mayer Teri emléke halott lett a számomra ezen a hortobágyi napon. Jött a tél, mindenki a meleghez húzódott immár. Hát én hova húzódhattam volna?

Egy menekülésem volt: a házasság.

Karácsony előtt megkértem az egyik föld-birtokos-leány kezét. Úgy láttam, a szülők is szívesen adnák hozzám. Egyszerű, szerény leánynak ismertem addig: hittem, hogy házias feleségem lesz. Többet nem is akartam.

Dehát nem úgy lett.

Néhány nap mulva levelet kaptam Teritől. Ennyi volt benne:

„Örülnék, ha boldog lenne. Mosolyogva gondolk a letűnt napokra.“

Ez a rövid levél megzavart. Tévedtem tehát, amikor azt hittem: most már eltemetkezett előlem is. Ezúttal először célzott a maga boldogtalanságára. Ő még most is mosolyogva gondolt reám, amikor végleg elveszített.

A menyasszonyomat nem vettem el. Házias feleséget vártam benne: csalódás ért. Csak ismertem, de nem ismertem meg eléggé. Amikor erre is rájöttem, szakítottunk egymással. Elbúcsúztam tőle neheztelés, harag nélkül.

Már most hova mehettem volna? A szüleim hazahívtak, de otthon úgyse bírtam volna ki sokáig. A hadseregtől is megváltam időközben, huszonnyolc éves voltam és nem tudtam, hová hajtsam le a fejemet? Egyelőre a nagyobbik húgomhoz utaztam fel Budapestre.

Az első hét végén levelet kaptam. Teri írta:

„Boldogtalan vagyok, hogy olyan szerencsétlen. De ne zúgolódjunk sorsunk ellen. Gondoljunk a régi napokra és mosolyogjunk!“

Ő most is mosolygott s nem felejtett el. Ezt a mosolygást úgy képzeltem magam elé szünetlenül, mintha egy kétségbeesett percében odameredt volna meggyötört szájára. Boldogtalan volt, de nemcsak én-miattam. Rossz híreket hallottam felőle.

Mihez foghattam volna? Édesapámnak egy unokahúga élt Borsodban, a kis birtokán. Azóta, hogy régi ifjúságában elvált az urától, személyesen vitte a gazdaságát. Tavaly benéztem hozzá néhány-szor: olyankor alig akart elereszteni. Megkérdeztem most, nem lennék-e a terhére, ha egyelőre hozzá költöznek le? Szívesen állnék rendelkezésére, egyéb tervem úgy sincs. Igényem mégkevésbé.

A levelemre távirat jött, hogy kocsival vár az állomáson.

Ettől kezdve hosszú hónapjaim múltak el olyanformán, hogy nincs róluk feljegyezni-valóm. Eltemettem magamat: a nagynénemen kívül alig érintkeztem valakivel. Napközben ígásokkal, béresekkel bajlódtam a földeken, esténként összeültünk egy órácskára s felolvastam neki, vagy beszélgetni kezdtünk régi dolgokról. Amikor ránkjött az ősz, bekecset és csizmát húztam s olyan gazdász lett belőlem, hogy az apám — örömeiben — könnyekre fakadt volna, ha így lát. Hiszen azt akarta mindig, hogy gazda maradjak.

A november is eljött, szelek zúgtak, eső hullt s most már napokra behúzódttam a nénémmel. Nem volt már semmi vágyam. A Teri utolsó tanácsát is megfogadtam annyiban, hogy nem zúgolódtam a sorsom ellen. Nem vagyok református, de hinni kezdtem a predesztináció tanában: ennek így kellett lennie.

Azalatt megismertem a néném élettörténetét is. A hosszú estéken át, mialatt a kertben elnyúlt sóhajjal suhogott a fenyves s a szobában az óra ingája számolta a tűnő perceket, részletenként elmondott mindent. Boldogtalan, nagyon boldogtalan volt a nagynéném, amíg fiatal volt. Alig kétévi házasság után szakított az urával s azóta egymagában élt.

Visszahúzódott, mert nem bízott az emberekben. Most, amikor már fehérben csillogott a haja, a cselédjein kívül csak én voltam mellette. Hálás maradt a ragaszkodásomért s úgy nézett, mintha a fia lettem volna.

Ezeken a téli estéken, amikor már hóiharok alá került az egész Bükk, én is megnyitottam előtte a szívemet. Diákkoromról s a katonaeveimről mesélgettem neki. Kíváncsian hallgatott és ha valamit nem értett, külön is elmagyaráztatta magának. A háborús dolgok nagyon érdekelték. Semmit el nem hallgattam előtte, kivéven Terit. De ő már hallhatott valamit, mert nem-egyszer félbeszakított, pillanatra ölébe engedte a kezimunkát s pillogva emelte rám a tekintetét:

— Hát az a régi kislány hová lett?

Olyankor megálltam:

— Hosszú história az. Talán máskor.

Idő múltával egyre-többször célozgatott Terire, akinek akkor még a nevét se tudta. De nem akartam. Annál kíváncsiabban ostromolt:

— Hátha tehetnék valamit...

— Nem segít már énrajtam semmi, néném.

Teri felől mindig rosszabb hírek szálltak felém. Mert hébe-hóba ki-kirándultam Miskolcra s össze-összejöttem egyikkel-másikkal a régi bajtársaim közül. Megtudtam, hogy Teri legutóbb odahaza járt s kijelentette egyik barátnőjének, hogy legközelebb végleg hazajön, de — egyedül. Ha egy-egy ilyen kirándulás után hazavetődtem, napokig nem tudtam megnyugodni. Kétségbeejtett a Teri reménytelen küszködése. Ha arra gondoltam: mily elhagyatottan, mennyi keserűséggel éli le egyik napját a másik után, hogy esténként egy-szobában kell lefeküdnie azzal az emberrel, aki jóra való, törekvő nyárspolgár

mindenesetre, de akit megbecsülni nem tud, sőt tehetetlenségében talán gyűlöli is már — ha mind Ezeket megforgattam magamban, nehéz vádakot szórtam magam ellen, hogy mégis csak én vagyok oka az ő szerencsétlenségének. Sokszor megütött az ellenkező feltevés is: hogy talán beletörődött már mindenbe s engemet okol széttépett, boldogtalan életéért. Ilyenkor nem találtam mentséget a számomra. S volt még valami, ami nem-egyszer nyugtalanított. Emlékeztem a szavaira: „ha elhagyna egyszer, akkor én nagyon rossz leszek!“ Hiszen nem hagytam én őt el soha: ellopták előlem. És ő talán még mindig visszavárt. Reméltem, hogy előbb-utóbb szakítani fog az urával. De ismertem Terit s föltehettem róla, hogyha magam is siettetném a szakítást, csak azért is visszatérne a férjéhez. Megírta nekem idejében, hogy inkább meghal, de soha senki szeretetéért koldulni nem fog.

A tél vége felé azonban olyan hírral lepett meg valaki, hogy megijedtem tőle. Úgy látszik, most már lemondott mindenről s úgy kezdett viselkedni, hogy magamnak is rosszulesett. Az ura tudta nélkül egyre-többször elutazott a közeli városkába, ott megszállt valamelyik ismerőséhez, színházba, mulatságba járt és csak olyankor tért vissza, ha a férje erővel vitte magával. Furcsa híreket sugdostak róla a társaságban. Később megint csak feltűnt itt is, ott is, de ilyenkor már nem jött érte az ura sem. Erre másodszor is a szüleihez utazott, akik ekkor már felhagytak minden békítési kísérlettel. A Teriről szállongó pletykáknak azonban pillanatig nem hittem. Legnagyobb szerencsétlenségében se feledkezhetett meg magáról.

Ebben az időben komolyan gondolkoztam már, mi módon közeledjek hozzá? Mert most már meg

kellett mentenem. A kis Mártha közel lakott hozzám, Mayer Géza még mindig Eger mellett dolgozott a gyárban. Reméltem, segítségemre lesznek. De egyelőre nem fordultam hozzájuk. Óvatosan kellett kezdenem, hogy meg ne érintsem a Teri érzékenységét. Büszkeségből visszautasította volna.

De nem sokáig maradtam óvatos. Húsvét előtt négy nappal Pestre kellett felutaznom. A fülkében csak egy idősebb úr ült még kívülem. Ahogy beszélgetni kezdtünk, kiderült, hogy a Felvidékről jön, sőt éppen abból a városkából való, amelyre annyi búval emlékezni soha meg nem szűntem. Amint bemutatkoztunk egymásnak, visszaemlékeztem a nevére. Megemlítettem, hogy én is ott szolgáltam valamikor. A beszélgetés egyre bizalmasabb lett s úgy igyekeztem terelni a szót, hogy megtudjak valamit Teriről is.

— Mayer Teri? — kezdte az útitársam. — Furcsákat beszélnek róla. Most éppen odahaza van. Azt mondják, rosszul él az urával. Már el is hagyta vagy kétszer. Ismeri talán?

— Ismertem — mondtam tettetve. — Hogy van?

— Hát amúgy csinoska bizony, nem csodálom, ha belehabarodnak az összes fiatalok. Csak azt nem értem, mi történt vele? Mert úgy hallottam, hogy szerelemből ment férjhez...

— Hogy-hogy? — és itt már kíváncsi lettem.

— Hát olyanformán, uram, hogy ismerem a férjét. Egyszer, amikor még nálunk éltek, egy borozgatás alkalmával eldicsekedett, milyen harcokat állt ki a feleségéért, mielőtt a menyasszonya lett volna. Valami főhadnagy félig-meddig jegyben járt Mayer Terivel, amikor ő is fellépett. Ekkor kezdődött köztük a harc. Teri végre is őt választotta, a főhadnagy pedig eltakarodott.

Halántékomba rohant a vér. A vonat már Kőbánya körül járt. Felálltam s kezet adtam a közlékeny bácsinak:

— Uram, az a főhadnagy én vagyok!

Az öreg olyat nézett, hogy feje a vánkosra vágódott:

— Ön az? No, jó helyen beszéltem!

— Ellenkezően! Köszönöm, hogy ezt is megtudtam. Igenis, az a főhadnagy én vagyok! Jegyezze meg hát, uram, és ezt mondja el mindenkinek, hogy a Mayer Teri férjét én soha az életben nem láttam s ő se látott engemet. Üres fecsegő a Mayer Teri férje, mert én az utolsó-előtti olasz csatában verekedtem, mialatt Terit csúnya játékkal ellopták tőlem!

— Most már értem, uram — hebegte az öregúr.

Fel voltam bőszerűlve. Pesten egy-kettőre elintéztem a dolgaimat s még aznap-éjjel indultam vissza a személyvonattal. Le nem húnytam a szememet. A néném elcsodálkozott, hogy oly váratlanul topantam haza. Megnyugtatom, hogy semmi különösebb dolog nem történt, de estefelé valami mondanivalóm lesz a számára. A szobámba mentem, lefeküdtem s csak délután ébredtem fel. Kiballagtam a kertbe s a tavalyi levelektől befödött, görbe utacskákon össze-visszajártam, minden cél nélkül.

Ebben az öreg kertben sokat eljárkáltam tavaly ősz óta. Mintha csak magamfajta magános bolyongók számára találták volna ki.

Régi kert volt. A falu közepén állt a néném háza s a ház mögött a kert, melynek hátából már a Bükk szálfái rémlettek a ködökben integető síkság felé. Kőfala itt-ott beomlott s e kőfal mentében sűrű orgonabokrok szegélyezték a görbe utacskákat. Itt-ott tenyérnyi tisztás következett, a tisztá-

son egy csoport búsongó nyírfa s alattuk magasanlengő fű, ha a Fátra felől seperni kezdett a szél. Melankólia ült e kert zugaiban, leghátul hallgatagon örködött a tájék fölött néhány fenyő, de mihelyt szél mozdult, mély sóhajok közt kezdtek hárfázni a fenyők. És ha szilajodott a szél, rábókoltak a fenyőfák és zúgtak a szélben, mintha a rég-megholtak lelkei nyögtek volna a zúgásukban.

Itt, a fenyők alatt, leültem egy kőpadra. Már alkonyodott. Tavaszi szél járt s nyirkos volt a levegő. Néhány felhődarab tűzben-égő szegéllyel sietett az Alföld felé. Magasan, hihetetlenül magasan.

Leültem a kőpadra s elgondolkoztam. De nem voltak gondolataim. Jött a tavasz, a negyedik tavasz azóta, hogy nem láttam Mayer Terit. A nyírfa csípős illata összekeveredett a fű keserű szagával s új életet lehellt az erdő. Karomradúlve hallgatództam, mert körülvettek régi emlékek árnyai s lábujjhegyen settengve sugdosódtak körülöttem.

És visszaemlékeztem, hogy egyszer már hallgattam így a fenyves zúgását. Azon a nyáreleji délutánon, amikor kardomra bocsátkozva álltam meg utoljára a Teriék kertje végében. Úgy eltűnt akkor, hogy a lába nyomát se tudtam megtalálni. Üres volt akkor a kert, üres a ház és én lemondtam mindenről. De most, e másik kert végében, amikor negyedszer indult meg felém a tavasz, éledezni kezdtem hívó reménykedésre. Éjszakánként, ha már elpihent minden külső nesz, a ki nem fürkészhető messzeségekből egyre többször véltem hallani egy elhaló, hívó hangocskát: „megígérte, hogy sohasem fog elhagyni...”

Most már tudtam, hogy el fogok menni érte.

Elindultam a ház felé s a szobámban magam-

hoz szedtem a Teri leveleit. Semmi egyebem nem maradt, csak e levelek. S csöndesen benyitottam a szalonba.

Félhomályban terült el a szoba. A zongoránál a kishúgom ült, a nénémnek egy leányrokona. Hetedgimnazista kisasszony: néném a húsvéti szünidőre kérte el magához a szüleitől. Beléptem, ő tovább játszott halott-halkan. Néném az ablaknál ült s kifelé nézett, a sűrvedő erdőbe.

Odaléptem a zongorához s nekitámaszkodtam szótalantul. Azt hiszem, nem is vettek észre. A kis rokonom egyszerre csak új nótába fogott s csöndes dúdolásában oldalt hajtotta a fejét. Szó szerint úgy, mint az a másik kisleány is valamikor:

*Fujdogál a szellő
Rimaszombat felől...*

Micsoda emlékek riadoztak bennem! Ijedten egyenesedtem fel, odaléptem a kis rokonhoz s lefogtam a kezét:

— Ágneske, csak ezt ne!

— Miért, bácsi? — s zavarral nézett föl reám, mialatt a néni meglepetve fordult hátra.

— Nem akarom, Ágneske! Majd megtudod egyszer, ha nagyobb leszel.

— Rossz kedved van, bácsi...

A cseléd meggyújtotta a lámpát és ahogy kiment, ők kettem még mindig úgy néztek reám, mint akiknek sejtelmük se volt róla, mi történhetett velem? Én szorongó érzéssel álltam a kisrokon előtt: csak ma este ütött meg először, hogy már bácsinak szólongat. Néhány évvel ezelőtt Mayer Teri se volt idősebb, mint ő most. Ijedten vettem észre, hogy sietnem kell, mert öreg leszek.

Azt mondtam a kislánynak:

— Ágneske, te most kimégy, mert négyszemközt akarok beszélni a nénivel.

— Ujúj! — s kedves bosszankodással húzta el a száját. — Talán valami szerelmi titok?

— Ne fecsegj!

— Na jó. De remélem, bácsi, nekem is el fogod árulni négyszemközt...

Alig tudtam kituszkolni. A néném leült a kályha mellé, vállára terített egy sálkendőt s kérdőn nézett reám. Magam is a kályha mellé telepedtem:

— Most pedig, néném, beszélni kezdek arról a régi leányról. Itt az órám, nem halogathatom tovább...

És megkezdtem a legelején, úgy, mint ma este te előtted. Szünet közben a leveleket olvastam fel. Ez a néném volt az első, akinek elmondtam mindent, te vagy a második. Beszéltem, beszéltem, a néném pillarezenés nélkül nézett s amikor végül pontot tettem, nem ismertem rá. A szája remegett:

— Borzasztó dolog ez.

Kezébe engedte a homlokát, alig bírt a felindulásával:

— Hogy ezt én előbb nem tudtam! Így megölni egy ilyen teremtet!

Behozták a vacsorát, Ágnes is visszalopódzott:

— Végzett már a bácsi az iszonyatos titkával?

De ahogy a nénire esett a tekintete, megszeppent s nesztelenül sompolygott az asztalhoz. Nyomott volt a hangulat. Ágnes ijedt-kíváncsian nézett hol a nénire, hol énreám. A néni fehéren ült az asztalfőn s a tányérba bámult. Egyszer csak megdidergett:

— Fázom. Ágnes, vezess a szobámba.

...Másnap reggel búcsúzás nélkül elutaz-

tam s csak Mayer Gézánál állapodtam meg. Nem volt már a régi zászlós: komoly ember lett ekkorára. Amikor benyitottam hozzá a gyárirodába, először nagyot nézett. De aztán úgy jött felém, mint régi-barátok közt szokás:

— Isten hozott! Hogy vagy?

Nem kerülgettük sokáig. Sejtette, miért kerestem fel. Ő sem szépített semmit. Elbeszélte, hogy Teri nagyon szerencsétlen, amit anélkül is tudtam. Az édesanyja többször emlegetett s megbánta, hogy annyira nem bízott bennem. Teri érdeklődni szokott utánam minden alkalommal, de soha még egyetlen zokszava nem volt ellenem.

Úgy egyeztünk meg, hogy két hét múlva elindulunk ketten, mintha vendégségbe vinne a sógorához. A többi az én dolgom lesz.

— Mit gondolsz, — kérdeztem tőle — sejtie majd a sógorod, ki lesz a vendége?

— Nem tudom. A nevedet ismernie kell: ez bizonyos. De hány azonos név van a világon! Mert azt csak mégsem tételezi fel, hogy éppen te indulj hozzájuk látogatóba!

Azzal váltam el, hogy ő addig is hosszú levélben értesíti Terit az érkezésünkről. Mindenesetre furcsa látogatás előtt állunk.

Estére otthon voltam megint. A néném fekiült még. Ahogy beléptem hozzá, panaszkodni kezdett:

— Borzasztó ez, amiket elmondtál nekem. Egész éjjel nem aludtam s most se tudtam kivenni a fejemből azt a fiatalasszonyt. Ha lehetne, azt tanácsolnám neked, menj utána s hozd ide. Szeretném megsímogatni.

Jókedvűen mondtam neki:

— Idehozom, néném. És itt is marad. Feltéve, hogy velemjön.

MEGFIGYELTED-E már a bandában a kisbögöst? Mennyi igyekezettel kelletti magát a nyavalyás, mily erőszakolt jókedvvel vigyorog a közönségre s a kutya se akarja észrevenni.

A primás, álla alá illesztvén a hegedűt, úgy viselkedik, mint született úr. A klarinétos félig lehányt, áhítatos szemmel trillázik a billentyűkön. A cimbalmos szelíd andalgással hajtja félre a fejét, mialatt két karja a húrok fölött kapkod. A kontrás — a primásnak balkeze felől — szintén érzi, hogy ő is valaki. A brúgós a brúgó hasán kotorászik méla megadással: a brúgós lecsúszott ember, akinek vágyai nincsenek többé.

A kisbögös ezzel szemben a világ legszánalmasabb teremtése. Mert ő még csak félig csúszott le és hiszi, kétségbeesve hiszi, hogy lesz még ez másképpen is.

A kisbögös is játszott a banda élén valamikor, de idővel görcsöt kapván egy-két ujja, a kisbögő mellé szorították le. Egyideig meg van győződve még, hogy ő is tényező a bandában. S mialatt balujjaival a brácsa torkát fojtogatja, megfeszített idegekkel dolgozik, hogy őt is vegye már észre a közönség. Figyeld meg csak, menyire rázza magát, mi-

alatt a vonóval kapkod idestova. S milyen boldog, ha úgy érzi, hogy a vendégek közül megakadt rajta a szeme valakinek! Olyankor szélesen vigyorog, bölongatni próbál s kifeszíti a mellét, mintha dicsekedni akarna:

— Náccságos úr! Én is voltam primás a bándába!

Ó, nagyon sajnálnivaló teremtés a kisbögös...

...Két hét mulva, egy késő estén, a Bodókávéházban üldögéltem Mayer Gézával s ekkor figyeltem meg először a kisbögöst. És rájöttem, hogy ilyen kisbögös lettem magam is. Valamikor a banda elején játszottam: ma már kevesen akartak észrevenni. Sietnem kellett, mielőtt a brácsától is leszorultam volna a nagybögőhöz.

És siettünk is. Harmadnap délelőtt leszálltunk ketten egy vasúti állomáson, amelynek akkor halottam először a nevét. Kocsi várt.

Ápriliszéki délelőtt volt: a nap élesen vert. Már az akácokban futott velünk a bricska s porfelhő maradt utánunk az úton. Szótlanul ültünk egymás mellett.

Félóra mulva a faluban voltunk. Nyugalmat erőszakoltam magamra, de a szívemnek nem tudtam parancsolni. Átzörögtünk a falun, három-négy száz lépésre láttuk már a fák közül az erdőszlak piroscserepes tetejét. Mayer Géza annyit szólt:

— Ott laknak.

A kocsi jobbra-fordult az országúton, átsiklottunk a hidacskán s bent-voltunk az udvaron.

Kedves, apró ház előtt álltunk meg. Tenger virág virított a ház előtt, vadszőlő kúszott a feljáró két oldalára, egészen a tetőig. Életemben ekkor láttam először a Teri urát, amint a feljáró felől sietett elénk.

Szál-termetű, szélesvállú ember volt: amilyenek az erdészt szoktuk elgondolni, aki — szükség esetén — pusztá kézzel is szembeszáll a medvével. Az arca nyílt, csaknem jóságos volt. Valami szolgálégény leszedte a táskáinkat. Akkor már ő is hozzánk ért.

Leugráltunk, szívesen fogott velünk kezét:

— Isten hozott, fiúk! Örülünk, igazán örülünk!

Mikor megmondtam neki a nevemet, ő is megmondta a magáét:

— Minálunk nem vagy vendég. Itt az a szokás, hogy mindenki otthon érezze magát.

Nem lepődött meg a nevemen, mintha most hallotta volna először. Kedélyeskedve karolt belénk s úgy vitt a lépcsők irányába. És mialatt látható örömmel beszélt, én elálló szívvel tekintettem a veranda felé. A felső lépcsőfokon akkor már ott állt Teri.

Otthonos, könnyű ruhában. Emlékszem, hogy néhány virág volt a ruhájára festve s egy élővirágot éppen akkor tűzött a hajába, kedves zavarral. Csak annyit változott, hogy szebb volt, mint régen. Négy esztendeje múlt már, hogy nem láttam. De most amikor újból előtte-álltam, elhagyott minden előre-gondolt meghatottságom.

A férje bemutatott neki. Ő rám mosolygott, amint az vendégszerető ifjú háziasszonyoknál szokás:

— Isten hozta!

Elkapta rólam a tekintetét, a bátyja elé lépett s megcsókolta. A folyosó felé kezdett vezetni:

— Az urak talán benéznek a szobáikba s rendbehozzák magukat. Egy óra múlva ebédhez ülünk. Vizontlátásra!

Es eltűnt anélkül, hogy rám mert volna nézni.

Azt hiszem, félt. A férje velünk jött s azzal vált el, hogy közben rövid dolga akadt, de mivel délutánra egy kis vadászkirándulást tervezett, legjobb lesz, ha az utazóruhánkban maradunk.

Amikor kiment, Mayer Gézára néztem:

— Na?

— Az a benyomásom, hogy egyáltalán nem emlékszik a nevedre. Hihetetlen, mennyire ostoba ember ez az én sógorom!

— Tévedsz — mondtam neki. — Nekem az a benyomásom, hogy amikor bemutatkoztam neki, nyomban tudta, ki vagyok és miért jöttem? Most nagyot mulat magában, hogy mimódon fogunk ki-evickélni ebből a vendégszerető helyzetből?

Mayer Géza tiltakozni kezdett:

— Nem úgy van, főhadnagy úr, kérlek alássan. (És olyan furcsán mosolygott, hogy láttam, gúnylódik velem.) Én csak arra vállalkoztam, hogy magammal hozlak. A többihez semmi közöm.

Az ebédnél Teri a jobbkeze felől ültetett le. Az utazásról s egyéb semmiségekről beszélgettünk. Egyszer-kétszer csaknem fölnevettem, ha a Teri, a bátyja s a magam erőfeszítésére gondoltam, hogy a medveölő ne fogjon gyanút. Mert most már láttam, hogy sejtelve sincs, kicsoda vagyok. Szíves házigazda maradt s egyre-másra koccintásra nógatott bennünket:

— Isten éltesen, gyerekek! Neked is koccintanod kell, Teri, a ritka vendégekre!

Teri koccintott is. De valahányszor összeért a poharunk, óvatosan húzta vissza a kezét. A társalgás fesztelen lett, Teri egyre ritkábban mert rámnézni. Jóval ebédután fölkel az ura:

— Gyerekek, a puskák után nézek. Negyedóra múlva legyetek készen!

Ahogy kifelé indult, Mayer Géza is utánament. Tudtam, csak azért, hogy a medveölő meg ne lehessen bennünket. Még a folyosóról is bedöngött a lépése.

Ketten maradtunk az ebédlőben.

Amikor csönd lett kívül, Teri rámnézett. Hideg, szinte közömbös szemmel:

— Az uram mindent tud. Hogy szánhatta rá magát erre a gondolatra?

— Annál jobb. Legalább belémköthet.

— De rettenetes ember, ha megharagszik — s elfúlt a szava. — Meg fogja ölni...

— Tegyük fel. Ám az ellenkezője is lehetséges.

Felállt. Nesztelenül odament az ablakhoz s kitekintett a virágos kertre. Hozzáléptem:

— Maga nagyon szerencsétlen, Teri. Ne rázza a fejét, minden napjáról tudok azóta. Megszöktették előlem és én hiába rohantam maga után. Nem találtam sehol. Ennek négy esztendeje lesz. Nincs már semmi számításom, csak maga. Velem jön-e?

Először nem felelt. A kertre nézett. Ahogy felémfordult egyszer, a szeme könnyes volt:

— Ő mégis az uram — suttogta remegő szájjal.

— De Teri! — kiáltottam rá. — Így eltemetkezni! S meghalni, mielőtt élhetett volna! Minek írt akkor kétszer is?

— Hagyjon magamra — s összetette a kezét, mialatt könnyei szabadjára folytak a kedves, sokatszenvedett arcán. — Az emlékeimnek tartoztam vele, hogy gondoljak magára is. Nagyon sajnáltam akkor...

— Csak nem akar ittmaradni?

Az ablak mögé húzódott, hogy a függöny félig elfödte megtört alakját. Könnyek közt ismételtette:

— Nem tudom... Nem tudom...

Az udvar felől a nevemet kiáltották. Elindultam, köszönés nélkül, mert Mayer Teriben most csalódtam igazán. De mintha még utánam szólt volna. Mintha ezt hallottam volna a félig nyitott ajtón át:

— Vigyázzon magára...

Félóra mulva elértük hárman az erdőt. Golyóra töltöttük a fegyvert s nekivágtunk, jódarabra egymástól. Én a középben mentem. Megegyeztünk, hogy fönt, egy bizonyos tisztáson találkozunk. Ha megtartom az egyenes irányt, pontosan oda kell ki találnom.

Vállamra fektettem a puskát s megindultam. Legkevésbé az irányra figyeltem, mert gyötrő gondolatok foglalkoztattak. Néha megálltam s felfü leltem. Jobbról, de távolabb, szabályos közökben meg-megreccsentek a földre szóródott gallyak. Ott haladt előre a Teri férje. Balról jóideje nem hallottam semmit. Tovább-mentem, de most már tetőnek.

És mialatt eltöprengtem, egyre világosabban éreztem, hogy Teri mégis csak velem fog jönni. Meddig tarthatott ez a bandukolásom az erdőn át, nem tudom. De ahogy meg-megálltam ismét, semmit nem hallottam többé. Az út is mintha lefelé vitt volna. Alighanem eltévedtem.

Apró tisztásra értem ki, de ez más tisztás lehetett. A nap már ferdére dült s élesen sütött a közepre. Megnéztem az órámat: csaknem két órája mult, hogy elváltunk egymástól.

Megálltam és hallgatódzni kezdtem. Csönd, fülcsendítő csönd mindenütt. Csak a kakuk kiabált valahol s számolgatta a parasztok éveit. Már le akartam feküdni, amikor lövést hallottam, de ellentétes irányból, a hegyoldalból. Toronyirányt arra-

felé vágtam. Kevés idő múlva egy másik lövés csörrent át a rengetegen, már közelebből. Gondoltam, engemet figyelmeztetnek.

Félóra múlva elértem a tisztást. Ők ketten már a pázsiton heverésztek s szalonnát pirítottak nyárson. A két lövés csakugyan nekem szólt, hogy útbaigazítsanak.

Egészen megkönnyebbültek, amikor kibukkantam a tisztás szélén. Előkerült a kulacs s beszélgetni kezdtünk, kedélyesen.

Távolról idáig néztek a stíriai havasok. Alattunk, de egészen lent a völgyben, békésen feküdt a falu, azon túl a pirostetejű vadászlak. Két kis felhő sétált az ég közepetáján, különben csönd volt. Temp-lomi csönd.

Zsákmány nem akadt. S hirtelen megütött a gondolat, hogy ők ketten éppúgy töprenghettek az egész úton, mint jómagam. De a föltevést hamar elvettem. A Teri férje annyi szívességgel kínálgatott, hogy ostobának kellett volna lennie, ha mégis sejt valamit. Sok érdekes apróságot mesélt erdei kalandjairól.

Már gyöngé párák kezdtek ereszkedni a távoli völgyekre s a nap a hegyek fölött állt, amikor szedelődzködni próbáltunk. A medveölő megkínált a kulaccsal: ittam belőle. Ő is ivott. Vállunkra löktük a puskát.

De akkor elémállt:

— Hallod-e, pajtás? Azt mondom én teneked, mit teketóriázzunk tovább! Intézzük el egymás közt azt a négyesztendőös kérdést!

Kedélyeskedve mondta, mint aki érzi, hogy soha még el nem vétette a célt. Mayer Géza rémülten nézett rá. Kettőnk közé ugrott:

— Az Istenért, megőrültetek!?

Nem tagadom, meglepődtem. De nem árultam el magamat. A pillanat egyharmada alatt végigfutott rajtam a gondolat, hogy így nem érdemes továbbélni. A célbalövéshez én is értettem valamit és ha most kitérek, végem van. És mialatt Mayer Géza ijedten kapkodott kettőnk között, rákiáltottam:

— Ne nyavalyáskodj! Állj ki a szélre és számolj háromig!

Nem alkudoztunk sokat. Visszafelé indultam, vetélytársam a pázsit ellentétes partjáiig ment. És akkor felálltunk, szemközt. A távolság lehetett százötven lépés. Mayer Géza oldalt állt s káromkodott:

— Látom, hogy megvesztetek! Egy!

Az erdész fölemelte a puskáját s célzott. Én is céloztam.

— Gazember gyilkosok vagytok, ha mondom! Ket-tő!

Az erdész puskacsőve egy pontba ment össze előttem. Az én puskám meg se rezzen.

— Há-rom...!

Két villanás ugyanegy pillanatban... Valaki mintha iszonyút vágott volna a jobb vállam alá... Láttam még a füstöt, a Mayer Géza elrémült arcát s akkor kiesett alólam a pázsit...

... Amikor fölnéztem, a nap élesen vágott be az ablakon. Az ágyam végének támaszkodva a Teri férje állt s le nem vette rólam a szemét. Véres volt a párnám. Az ágyamnál Teri térdepelt s lehajtván fejét a félkarjára, mintha aludt volna. Az ura, amikor észrevette, hogy kinyitottam a szememet, felémindult. Azt hiszem, kezét akart adni. A padlórecsenésre azonban megrezzen Teri, felsikoltott s a férje elé ugrott, kitárt karokkal:

— Ne bánts!... Ne bánts!...

Többre nem emlékszem, mert hirtelen, mintha elaludtam volna.

Ahogy másodszor is fölnéztem, esteledett. A szomszéd szobában hangosan beszélgettek ketten, vagy hárman. Teri a fejemen ül s valami kézimunkával bíbelődött. Komolykás arccal ült ott s apró dalocskát dúdolgatott maga elé.

Ahogy észrevettem, homlokomra tette a kezét:

— No, gyönyörű vendég...

De nem mondta nehezteléssel. Volt valami a hangjában, ami ujjongó öröme fakasztott.

— Régen vagyok itt?

— Ötödik napja. Meg ne mozduljon, mert akkor rossz leszek!

Magamhoz húztam a kezét. Engedte.

— Mi az újság, nagyságos asszony?

Sokáig nem felelt. És akkor is remegett a hangja:

— Elment... Ő kezdi meg a válópört...

Itt megakadt.

Olyan nehéz lett akkor a szívem! Megmozdultam...

Hirtelen rámszólt, de nem neheztelt most sem:

— Meg ne moccanjon... Megharagszom, ha most se hallgat reám... Hiszen ismerhetne már...

De az én eszem egészen máshol járt:

— Mi lesz most, nagyságos asszony?

— Most? — és könny fénylett föl a szemében.

— Én most hazamegyek. A húga meg a férje tegnap jött meg Budapestről: a szomszéd szobában vannak. Itt maradnak, amíg jobban lesz... Igen, én hazamegyek...

Nem feleltem rá: most már úgyis mindegy. A párnáról oldaltcsuklott a fejem.

Ott ült mellettem, maga elé hajolva. Soha nem

felejttem azt a pillanatot, milyen megtörtén folytatta, mialatt könnyek peregtek a kedves arcán:

— Hazamegyek... és... és soha nem leszek a felesége... Maga sokat vétett ellenem... Nem most kellett volna kiállni értem... Késő már, Kál-mánka...

A nevemnél hangos könnyekre fakadt. És el-utazott még aznap este.

Ekkor vesztettem el őt utoljára. Nem is tettem próbát újabb kísérlettel. Minek? Beláttam, hogy igaza van. És hogy jobb is lesz talán így.

Tíz nap múlva Pesten voltam. De akkor váratlanul rámnyitott Mayer Géza. Szokása szerint ajtóstul rontott be:

— Bocsánatot kérek, főhadnagy úr, kérlek alázattal, de Teri új bolondságot eszelt ki. A feleséged akar lenni s addig szekírozott, hogy miután dupla költséget fizetett le előre, azt mondtam, jó, most az egyszer vállalkozok még. Hogy mennyi bajt okoznak nekem mindig ezek az asszonyok! Hát belemégy, kérlek alázattal? Mert én unni kezdem már...

Mit felelhettem volna?!

Körülbelül a végére jutottam. Két hét múlva eljött értem a néném. Ez május végén lehetett. Teri azóta elvált az urától. Most a feleségem lesz.

A néném két hónap óta rendeztetni a házat, meg a kertet. Úgy készül a Teri fogadására, mintha szegény, megtépett ifjúságát élné át mégegyszer. Őt nap múlva lesz az esküvőnk: lejönnek a Teri szülei, ott lesz apám, anyám, megjön a két húgom s a kis Mártha az urával. És nem fog hiányozni az ezredesem se: ő lesz a násznagyom.

Boldog vagyok, mert Terit is annak látom. A válópör tárgyalásáig nagyon izgatott volt, de azóta mintha kicserélték volna. A régi Mayer Teri lett,

akire mély búval emlékezni soha meg nem szüntem. Akad nap, amikor három levele keresztezi egymást: végtől-végig utasítás valamennyi. És én örülök, hogy egyszer már parancsolgathat nekem. Micsoda levelet tud írni megint! De soha egyikből se marad el a fenyegetődzés: „Sok gondot fogok adni még én a főhadnagy úrnak.“

Úgy volt, hogy átmegyek érte a megszállt Felvidékre. De hallani se akart róla. Azzal érvelt szakadatlanul, hogy mivel ebben a szállóban vesztettem el a nyomát, most ő keres fel ugyanítt. Ma éjjel fog megérkezni a bátyjával. Délelőtt már viszem a nénémhez.

Megnézte az óráját, felállt:

— Negyedkettő múlt, minden pillanatban itt lehet. A régi levelei azért vannak nálam, mert az utolsó napokban előszedtem őket s úgy felejtettem a zsebemben. S gondolatban elhaladván a letűnt esztendőkön, eltöprengtem, vajjon helyesen cselekedtem-e, amikor négy esztendő után visszahoztam Mayer Terit? Nem-egyszer kétségeim támadtak. De olyankor eszembejutott öreg parancsnokom figyelmeztetése: „öcsém, ne lamentáljunk, a filozófia öl, fő a katonai svung!...“ Tudom, nem lesz okom többé nyughatatlanságra. Néném a leányává fogadja Terit és mi ketten nem fogunk elkíváncozni sehova. Nem lesznek vágyaink, tehát csalódás sem érhet. Télben fel-felviszem majd Pestre, de azontúl elzárkózunk a faluban. Az emberek ma annyira gonoszak! S megvigasztal és mosolyogni szeretnék, hogy az egykori főhadnagynak ezentúl már nem okoz gondot senki Mayer Terin kívül...

Az állomás felől sípszó hallatszott e pillanatban.

SZÜNET nélkül zsongott a Balaton.

Felhő nem járt, csillag nem látszott. Csak a hold állt az ég szokatlan mélységében s amint lenézett mosolyra fanyalodott arccal, lilaszínű árnyékok kezdtek csoportosulni a tájékon.

Félhomályban volt a terasz, csak egyetlen lefojtott villanygő pislogott még a feljáró előtt. Csönd, halálos csönd neszelgetett kívülről. A sarokban gubbasztottam, fülemre-húzott gallérral. Szomorú és levert voltam, bár e szomorúságomnak nem tudtam okát adni. Régi-régi dolgok jártak az eszemben s olyan pajtásaimra gondoltam, akikről eszten-dők óta nem hallottam semmit. Igen elhagyottnak éreztem magamat.

Barátom föl- és alájárt a homályba-takart teraszon. Már vagy negyedórája lehettünk így: én a sarokban gubbasztva, ő föl- és alásétálgatva, mintha emlékei sokaságával viaskodott volna. Egyszer-csak kocsis fordul be a sétány-felőli részen s hirtelen megállt a feljáró előtt. A barátom hozzám lépett, a kezét nyújtotta:

— Isten veled!

— Isten veled! — mondtam én is és kezét szorítottam vele.

A szálló feljárójához sietett s az alsó lépcsőfokon megállt, kissé előrehajlott felsőtesttel. A terasz feljárója felé figyelt. Én a sarokban ültem, észrevétlenül.

Akkor egy kedves, nyugodt női hang szólalt meg odakint:

— Géza, a táskákat vitesd föl a szobámba!

— Hallottam már! — felelt egy férfihang. — De sok baja van veled az embernek!

Abban a pillanatban halvány ruhasuhogás közeledett a terasz lépcsőin. S abban a pillanatban a legfelső fokon feltűnt és megállt egy csinos teremtés.

Gyerekasszony volt még. Ahogy meglátta a barátomat, mosolyogni kezdett. És ettől a mosolygástól világos lett a homályba-terített terasz. Fé-lénk kis mosolygás volt, mialatt szembenálltak egymással. A fiatalasszony szólalt meg először:

— Szervusz...

Olyan ügyetlenül mondta, hogy belezavarodott. Most tegezhetette először a régi vőlegényét.

Erre a bátortalan „szervusz“-ra a barátom is fölrezzent. Hozzásietett, lehajolt s megcsókolta a kezét. Aztán a karját adta neki s vezetni kezdte a lépcsőn. Kart-karbatéve mentek, szóvalanul.

Amikor eltűntek előlem, még egy fiatalember lépett a teraszra. Utána három utazótáska alatt valami hordár lihegett. A fiatalember mintha egy véletlen pillantást vetett volna felém, aztán fölényesen odaszólt a hordárnak:

— Erre szinyóre, erre.

A hordár utánaszuszogott a fiatalembernek, aki persze senki más nem volt, mint Mayer Géza néhai

zászlós, illetve hadnagy úr, kérlek alássan. Amikor ők is eltűntek a folyosón, egészen egyedül maradtam.

Rég-elmúlt dolgok jártak az eszemben s olyan levertség ejtett rabul, hogy szerencsétlennek éreztem magamat.

Mindenki aludt már a fürdőhelyen. Szél nem járt, felhő, csillag nem látszott. Csak a hold nézett le az ég legtetejéről, mosolyra fanyalodott szájszélel. Régen kialudtak Füred lámpásai a túlsó parton. Onnanátról jöttek, mindig jöttek a habok, csillogó taréjjal.

Örök dalát zúgta a Balaton.

Vége

